

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

คณะผู้วิจัย

สังกัด

- 1.นายชัยพันธ์ ประภาสวัต
- 2.นางสาวประยงค์ บุญไทย
- 3.นางสาวเนตรดาว ยิ่งยวบถ
- 4.นางสาวจรัสศรี จันทร์อ้าย
- 5.นายเฉลิม อันวิเศษ
- 6.นางสาวบุญทิวา บุญเป็ง

สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน

วันที่.....	16 ส.ย. 2546
เลขทะเบียน.....	00086
เลขเรียกหนังสือ.....	RD6
	45
	CoB

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชั้น 14 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์
เลขที่ 979/17-21 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทร.298-0455 โทรสาร 298-0476
Home page : <http://www.trf.or.th>
E-mail : trf-info@trf.or.th

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ 1 บทนำ สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำ	1
บทที่ 2 สายน้ำแม่ตาช้างกับการจัดการทรัพยากร	16
บทที่ 3 กระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างการแบ่งปันในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน	28
บทที่ 4 กระบวนการสร้างกติกาและมาตรการในการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	70
บทที่ 5 บทสรุปการดำเนินการทำงานและการศึกษา	108

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างนี้ได้รับการสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) Phase 1 ระยะ 6 เดือน (พฤศจิกายน 2544 – เมษายน 2545) จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณที่ปรึกษางานศึกษาวิจัย ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมณ์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ ดร.เจษฎา แก้วกัลยา อาจารย์จิระ ปิงเขียว ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่ายิ่งกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

รายงานฉบับนี้สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นก็เพราะได้รับความร่วมมือจาก คณะกรรมการ ศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างซึ่งประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่ม สถานประกอบการ และอบต. รวมถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แก้วหม่อง แก้วฝ่าย ค.บ้านปง ค.หนองกล้วย ค.บ้านแหวน ค.น้ำแพร่ และขอขอบคุณ ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์ องค์การบริหารส่วนตำบล บ้านปง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขา ในประเทศไทย ที่ว่าการอำเภอหางดง วัคคีรีเขต ในการเอื้อเฟื้อสถานที่จัดเวที

และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง แก่ชาวบ้านที่ร่วมวงสนทนา และเวทีประชุม แม้อากาศจะหนาว เย็นในยามค่ำคืนก็ยังให้ความร่วมมือด้วยดี ที่ได้กรุณาให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเท็จจริง และแนวทางแก้ไข ปัญหา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่กรมชลประทานที่ 1 นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ที่ร่วม อภิปราย และเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานในระยะต่อไป

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณผู้ร่วมงานวิจัยทั้ง 5 คน ที่มีความรับผิดชอบร่วมกันในการทำงานอย่างสูง และได้กรุณาวางแผน ดำเนินงาน ประสานงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

นายชัยพันธ์ ประภาสวัต

หัวหน้าโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

บทที่ 1

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำนั้น ปัจจุบันมีความรุนแรงตั้งแต่ระดับลุ่มน้ำขนาดเล็ก จนถึงลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำในระดับประเทศหรือลุ่มน้ำขนาดใหญ่ มักก่อเกิดจากต้นเหตุที่รัฐรวมศูนย์อำนาจในการจัดการและใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ดังเช่น การผลักดัน พรบ.น้ำ

การรวมศูนย์อำนาจในการจัดการของรัฐ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ส่งผลให้เกิดการทำลายมากกว่าการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำ และผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือ ชาวบ้าน ชุมชนท้องถิ่นที่เกิดและตายในลุ่มน้ำนั้น

ดังนั้น ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ชาวบ้านได้พยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ การคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงน้ำของกลุ่มต่าง ๆ

การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรนั้น ชุมชนพยายามนำความรู้ดั้งเดิม ความรู้สมัยใหม่ เพื่อนำมาสร้างการจัดการในระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชน ระดับกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และในระดับลุ่มน้ำ ซึ่งการสร้างการจัดการเป็นการหนุนเสริมให้ชุมชนได้ใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหา

ด้วยการหนุนเสริมศักยภาพของชุมชนเกิดขึ้นจากภาคภาคีต่างๆทำให้เกิดคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างขึ้นและพัฒนาเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่มีองค์ประกอบ คือ กลุ่มคนต้นน้ำ (ชาติพันธุ์ม้ง) กลุ่มคนกลางน้ำ (คนพื้นราบ) กลุ่มคนปลายน้ำ (คนพื้นราบ) ชุมชนรวมตัวและพยายามสร้างอำนาจหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรแบบเท่าเทียมกันนั้น จึงเกิดการสร้าง “กติกา” เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรแบบ “แบ่งปัน”

ในเวลาขณะเดียวกัน ท่ามกลางกระแสภาคประชาสังคม และกระแสการสนับสนุนให้องค์กรชุมชนได้รวมตัวกัน เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 56 มาตรา 79 มาตรา 290 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการ และอบต. พ.ศ. 2537 มาตรา 67 มาตรา 68 รวมทั้งแผนการพัฒนาฯ ฉบับที่เก้า 2545-2549 ได้ระบุว่า “การสร้างโอกาสให้คนจนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ”(ข้อ 22) และให้มี “การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่ลดความขัดแย้งในสังคม (อ้าง ข้อ 3,4 หน้า 109)

จากการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรชุมชนนั้น ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างจึงพยายามเสริมสร้างศักยภาพชุมชน เพื่อชุมชนสามารถกำหนดวิถีชีวิต อนาคต และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยประชาชนอย่างแท้จริง โดยให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้หนุนเสริมหรือเป็นเพียงผู้ให้บริการแก่ชุมชนเท่านั้น ด้วยแนวทางดังกล่าวนี้จะสามารถทำให้ภาคประชาชนเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างความเข้มแข็ง รวมทั้งส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ชุมชนที่แท้จริงสู่สังคมไทยได้

1. ชื่อโครงการ โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
(อ.หางดง อ.แม่วัง อ.เมือง จ.เชียงใหม่)

2. หน่วยงานเจ้าของโครงการ สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
(Institute For Community Rights)

ผู้รับผิดชอบโครงการ นายชัยพันธ์ ประภาสวัต
3 ถ.วิมลยา ซอย 1 ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50100
โทรศัพท์-โทรสาร (053) 201 – 796
E-mail Chaphangho@mail.com

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาถึงการสร้าง กฎ กติกาในการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน ที่สร้างความยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย ซึ่งอยู่ในบริบทของความขัดแย้งกันในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มคนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์และต่างกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ (เทคโนโลยี) และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ ชีวภาพ
4. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขอะไรที่ทำให้องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจและสามารถสร้างกลไกร่วมมือที่เชื่อมโยงทั้งภาคประชาชนกับหน่วยงานรัฐในการจัดการทรัพยากร

3. หลักการและเหตุผล

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการลดลงของพื้นที่ป่าได้ก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งการขาดแคลนน้ำดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนทางสังคมและกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำเดียวกัน

ปัญหาวิกฤติน้ำเกิดความรุนแรงทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำร้ายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังเช่น กรณีปัญหาความขัดแย้งลุ่มน้ำแม่ตาช้าง อ.หางดง, อ.แม่วัง จ.เชียงใหม่

ความขัดแย้งกรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นในช่วงปี 2533-2534 กลุ่มคนปลายน้ำ(คนพื้นราบ)ได้นำคนจำนวนมากกว่าร้อยคนบุกขึ้นไปบนคอยซึ่งเป็นพื้นที่ปลายน้ำเพื่อต้องการทำลายท่อที่ขนน้ำผ่านังน้ำไปวางกักน้ำที่บริเวณต้นน้ำ และทำลายคันล้นจี ซึ่งคิดว่าเป็นสาเหตุของโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การให้น้ำแห่งนี้ จากการกระทำดังกล่าวทำให้ความขัดแย้งได้บานปลายถึงขั้นมีการจับอาวุธเข้าหากันระหว่างคนต้นน้ำกับคนปลายน้ำทำให้สูญเสียทรัพย์สิน

เหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าว มีหน่วยงานราชการพยายามเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายชาวเขาเผ่าม้ง(คนต้นน้ำ) ฝ่ายคณะกรรมการจาก อบต.บ้านปาง ตัวแทนจาก อบต.สุเทพ (คนปลายน้ำ)และฝ่ายส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่สามารถการแก้ไขปัญหานี้ได้เพราะคณะกรรมการ 3 ฝ่ายยังไม่ได้แก้ไขปัญหานี้ให้ครอบคลุมกลุ่มที่ใช้น้ำร่วมกันได้ ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีวิถีคิด รูปแบบในการจัดการน้ำที่แตกต่างกันรวมทั้งต่างฝ่ายต่างยืนยันที่จะใช้น้ำเพื่อตอบสนองกับผลประโยชน์ตนเองเป็นหลัก

ในภาพปรากฏการณ์ข้างต้นนั้น ช่วงปี 2544 ได้มีการศึกษาหรือหาข้อมูลโดย “โครงการฟื้นฟูและการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” พบว่าปัจจัยหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างคนต้นน้ำและคนปลายน้ำของลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น เกิดจากความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มคนต้นน้ำ เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ได้แก่ ชาวเขาเผ่าม้ง คนพื้นราบบางส่วน และส่วนราชการ ในปัจจุบันรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินของชนเผ่าม้ง และคนพื้นราบที่อาศัยอยู่บนที่สูงได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบดั้งเดิมเข้าสู่การผลิตแบบพืชพาณิชย์ ส่งผลให้เกิดการใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกมากขึ้น

กลุ่มที่สอง กลุ่มกลางน้ำ เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่บริเวณกลางน้ำ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ รีสอร์ท โรงแรม บ้านพักตากอากาศ โรงเรียนนานาชาติ และชาวบ้าน ต.บ้านปาง ในปัจจุบัน กลุ่มผู้ประกอบการหรือกลุ่มนายทุนได้มีการกว้านซื้อที่ดินในเขตพื้นที่ ต. บ้านปางมากกว่า 70 % เพื่อประกอบธุรกิจและกลุ่มผู้ประกอบการมีการใช้น้ำหรือกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ธุรกิจด้านโรงแรม รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ การกักเก็บน้ำดังกล่าวส่งผลให้น้ำในต้นน้ำไม่สามรถไหลสู่ปลายน้ำได้ตามธรรมชาติทำให้เกิดความขาดแคลนน้ำในส่วนบริเวณปลายน้ำ

กลุ่มที่สาม กลุ่มคนปลายน้ำ ได้แก่ คนพื้นราบ เช่น ต.หนองควาย ต.บ้านแหวน ต.น้ำแพร่ ต.หางดง และต.สันผักหวาน ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการผลิตการเกษตรสู่การผลิตแบบเกษตรกรรม เช่น การทำสวนลำไย ทำไร่ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และพืชเชิงเดี่ยว ฯลฯ ด้วยการผลิตแบบเกษตรกรรมมีความต้องการใช้พื้นที่แบบขยายวงกว้างและมีความต้องการใช้น้ำในปริมาณที่มากขึ้น

จากการผลิตที่แตกต่างกันนั้นมีการใช้ทรัพยากรน้ำจำนวนมากและในสภาวะของการขาดแคลนน้ำของฤดูแล้งนั้น ส่งผลทำให้เกิดการแย่งชิงน้ำและความขัดแย้งในการใช้น้ำที่รุนแรงของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ในการศึกษาของโครงการฯ ได้เสนอถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง คือ เงื่อนไขที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดินและการเปลี่ยนแปลงทาง ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในการจัดการทรัพยากร เงื่อนไขที่สอง ระบบการจัดการน้ำไม่เป็นธรรม นายทุนมีอิทธิ

พลใช้น้ำเหนือกว่าชุมชน *เงื่อนไขที่สาม* ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วิธีคิด รูปแบบ ผลประโยชน์ ในการจัดการทรัพยากรน้ำส่งผลให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง

จากศึกษาถึงเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้ก่อเกิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการของกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้เกิดการสร้างกระบวนการรวมตัวของกลุ่มผู้ใช้น้ำให้เข้มแข็งขึ้นทั้งนี้เพื่อให้เกิดแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมหรือแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและเพื่อสร้างศักยภาพในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการในการรวมตัวของกลุ่มคนที่ขัดแย้งในการใช้น้ำในลุ่มน้ำ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ *ขั้นตอนที่หนึ่ง* สร้างเวทีการระดมปัญหาของการใช้น้ำของแต่ละกลุ่ม *ขั้นตอนที่สอง* สรุปบทเรียนปัญหาคความขัดแย้งร่วมกันระหว่างกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ และส่วนราชการฯ ที่เกี่ยวข้อง *ขั้นตอนที่สาม* สร้างเวทีวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการยกระดับการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำร่วมกัน *ขั้นตอนที่สี่* สร้างเวทีหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง *ขั้นตอนที่ห้า* สร้างเวทีหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง *ขั้นตอนที่หก* สร้างเวทีหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

ด้วยกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม คือ หนึ่ง เกิดการรวมตัวของกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำและมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง สอง มีกฎ ระเบียบ กติกา การใช้น้ำและการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม สาม เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง สี่ มีการจัดการทรัพยากรในรูปแบบใหม่ที่นำเอาการจัดการแบบประเพณีผสมผสานกับการจัดการสมัยใหม่โดยแผนที่เพื่อให้เกิดระบบที่ชัดเจน ยอมรับซึ่งกันและกัน

จากการเกิดผลทางรูปธรรมดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดประเด็นในการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. ในกระบวนการรวมตัวของชุมชนลุ่มน้ำนั้น ชุมชนจะมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรร่วมกันได้อย่างไรเพื่อฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความแตกต่างทางชาติพันธุ์

2. เงื่อนไขอะไรที่องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร อย่างแท้จริง

3. จะมีวิธีการอย่างไรในการใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่แตกต่างกัน

4. กรอบการจัดเก็บข้อมูลและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดประชุมเพื่อปรับปรุงกติกาให้มีประสิทธิภาพและความเป็นไทยร่วมกันหลายครั้ง (รายงานการประชุมอยู่ในภาคผนวก) โดยได้ข้อตกลงว่ามีการศึกษาอย่างละเอียดในประเด็นต่อไปนี้

1. รูปแบบการใช้ที่ดินและป่าไม้

2. ทำสำมะโนรูปแบบการใช้น้ำ และจำนวนผู้ใช้น้ำจากกลุ่มแม่ตาช้าง เป็นเวลา 3 ปี
3. ตรวจวัดปริมาณน้ำในแต่ละกลุ่มสาขาของห้วยแม่ตาช้างเป็นระยะ ๆ ในหน้าแล้งเป็นเวลา 3 ปี
4. ศึกษาการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพของไม้ผลต่างๆ ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง ฯลฯ
5. จัดทำแผนที่แนวเขตลุ่มน้ำ ลำห้วยสาขาในระดับสูงต่ำของพื้นที่ การลงพิกัดหมู่บ้านโดยระบบ GIS และการลงแนวเขตหมู่บ้านโดยใช้เครื่อง GPS
6. จัดเวทีการประชุมคณะกรรมการเพื่อรับทราบข้อมูลความก้าวหน้า การอบรมทางวิชาการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อปรับกติกากการใช้น้ำให้สอดคล้องกับความเป็นจริง
7. จัดการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มคั้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำและปลายน้ำ
8. ศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพื่อเป็นกรณีศึกษาสำหรับการจัดการแบ่งปันการใช้น้ำทรัพยากรในกลุ่มน้ำอื่นๆ
9. ศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้น้ำตลอดจนผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม สังคม และความแตกต่างทางชาติพันธุ์

5. แนวทางในการแก้ไขปัญหาน้ำ

แบ่งแนวทางการแก้ไขเป็น 2 ระยะ คือระยะสั้นและระยะยาว

□ แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะสั้น (12 เดือน)

เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเองโดยใช้หลัก “สิทธิชุมชน” เป็นการนำหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มา.46 มาแปรเปลี่ยนให้เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเฉพาะหน้าแบ่งปันการใช้น้ำให้ทั่วถึง คั้นน้ำ – ปลายน้ำ ด้วยจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันของชุมชนในลุ่มน้ำเดียวกัน โดยอาศัยหน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อให้เกิดกระบวนการการตัดสินใจ และก่อให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านซึ่งจะถูกกลืนในอดีต ได้นำกลับมาใช้อีก โดยกระบวนการดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมสัมมนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหมู่คณะกรรมการฯ และชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อปรับทัศนคติและแนวทางความคิดให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ขยายแนวคิดที่เกิดขึ้นไปสู่หนทางปฏิบัติในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า
2. จัดตั้งอนุกรรมการลุ่มน้ำทุกลุ่มน้ำสาขาของแม่ตาช้างเพื่อเป็นการกระจายการจัดการและการตัดสินใจสู่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง และมีการตัดสินใจร่วมกันในระดับแนวราบ

3.ประสานงานกับนักวิชาการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อการศึกษาวิจัยลุ่มน้ำร่วมกัน เพื่อศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างเป็นระบบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนกระจายข้อมูลข่าวสารที่ได้รับลงสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ ที่มีแนวทางตรงกันกับวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการฯ

□ แนวทางแก้ไขปัญหาระยะยาว (3-5 ปี)

1.จัดทำแผนแม่บทการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างเป็นระบบ และมีแผนงานการดำเนินงานอย่างชัดเจนในช่วงระยะ 3 ปี และ 5 ปี โดยครอบคลุมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องทั้งการจัดการป่าไม้ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ต้องทำควบคู่กันไป

2.ให้มีการจัดทำผังเมืองโดยองค์กรประชาชนเอง กำหนดขอบเขตการใช้ที่ดินป่าไม้ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำการเกษตร รีสอร์ท เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

3.วางแผนงานในการหาทุนเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุน โครงการระยะ 3 โดยเน้นหลักการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ จัดทำงบประมาณในการจัดการองค์กรให้ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

4.จัดทำโครงการที่ต้องการทุนสนับสนุนจากรัฐบาล อาทิ การจัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในลุ่มน้ำสาขาต่างๆ โครงการฟื้นฟูเหมืองฝาย การปรับปรุงลุ่มน้ำทั้งสาย การบำรุงรักษาป่าไม้ การจัดทำผังแม่บทการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ

แผนปฏิบัติการระยะ 6 เดือน (Action Plan)

1.วัตถุประสงค์แผนปฏิบัติการ

1. เพื่อศึกษาถึงการสร้าง กฎ กติกาในการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน ที่สร้างความยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย ซึ่งอยู่ในบริบทของความขัดแย้งกันในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มคนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์และต่างกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ (เทคโนโลยี) และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ ชีวภาพ
4. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขอะไรที่ทำให้องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจและสามารถสร้างกลไกร่วมมือที่เชื่อมโยงทั้งภาคประชาชนกับหน่วยงานรัฐในการจัดการทรัพยากร

2.ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมทีมงานวิจัยกำหนดแผน
2. ประชุมร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง กำหนดแผนงาน
3. กำหนด วัน เวลา สถานที่
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผน

3.ระยะเวลาดำเนินการ

1 พฤศจิกายน 2544 - 30 เมษายน 2545 (ระยะ 6 เดือน)

4.ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.จะทำให้ทราบถึงทิศทางของการกำหนด กติการ่วมกันในการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- 2.เป็นการตรวจสอบแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำขององค์กรชุมชน
- 3.จะทราบถึงข้อมูลรายละเอียดของความรู้ของชุมชนแต่ละกลุ่มในการจัดการทรัพยากรจากเวทีสัญจร

4.จะทราบข้อมูลแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานรัฐ ระดับจังหวัด อำเภอ อบต. ป่าไม้ กรมชลฯ และจะทำให้ทราบข้อมูลรายละเอียดกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน

5.จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของแต่ละกลุ่มเช่น ที่ดิน ชีวภาพ ป่า น้ำ และรายละเอียดเกี่ยวกับทางารปรับใช้วัฒนธรรมในการจัดการทรัพยากรกับการผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่ และทราบข้อมูลรายละเอียดของแนวทางและกระบวนการความร่วมมือ กลไกชุมชน และรัฐ

6.จะทราบข้อมูลเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ระดับครัวเรือน และข้อมูลการจัดการทรัพยากรป่า ชีวภาพ และการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่มรวมถึงข้อมูลวัฒนธรรม สังคมของแต่ละกลุ่ม

7.จะทราบข้อมูลรายละเอียดของกระบวนการจัดการทรัพยากรร่วมขององค์กรท้องถิ่น และทำให้ทราบข้อมูลการเชื่อมโยงของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างกับหน่วยงานรัฐ รวมทั้งสามารถยกระดับหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้

8.จะทราบข้อมูลแผนงาน/การจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างและทำให้ทราบถึงรายละเอียดของการสร้างกตติการรวมทั้งได้ทราบข้อมูลรายละเอียดในการสร้างกลไกในกระบวนการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐระดับท้องถิ่นกับประชาชน ซึ่งในการทราบข้อมูลในระดับต่างๆ จะทำให้เกิดการสังเคราะห์ร่วมกัน ระหว่างชุมชน ผู้วิจัย เพื่อหาเงื่อนไขการสร้างศักยภาพ อำนาจของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรร่วม และได้สังเคราะห์แนวคิดของการแบ่งปันการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

5.ตัวชี้วัด

- 1.เกิดกระบวนการสร้างกตติกา กฎเกณฑ์ ร่วมกัน
- 2.เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนการสังเคราะห์องค์ความรู้
- 3.ได้ชุดความรู้ของแต่ละกลุ่มในการจัดการทรัพยากร
- 4.จะทราบผลการทำงานหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป การประชุมประเมินผลใช้ประชุมเป็นระยะ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
ขั้นที่ 1					
เพื่อศึกษาและจัดการเก็บข้อมูลดังนี้	1.4.เวทีอบรมการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม เพื่อศึกษาการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของแต่ละกลุ่ม และการสร้างแผนงานที่จะทำร่วมกันในระดับผู้นำ	ต.ค.	ทีมงานวิจัยและ คณะกรรมการ	1.จะทราบถึงข้อมูลการจัดการทรัพยากรในแต่ละพื้นที่และในระดับผู้นำ	1.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการทรัพยากร
1.การจัดการทรัพยากรผู้นำแม่ตาช้าง			ดำเนินการฯ		2.ได้รู้ความรู้อย่างแต่ละ กลุ่มในการจัดการทรัพยากร
1.1.การจัดการผู้นำ				2.จะทราบถึงแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมกันในระดับผู้นำ	
1.2.การจัดการป่า					
1.3.การใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.5.เวทีศึกษาดูงาน/แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการ การจัดการน้ำและป่า ของผู้นำอื่นและศึกษาการเรียนรู้ร่วมกันใน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการน้ำและป่าของแต่ละพื้นที่	พ.ย.	ทีมงานวิจัยและ คณะกรรมการ	1.จะทราบถึงข้อมูลการจัดการทรัพยากรในระดับพื้นที่แต่ละพื้นที่ และในระดับผู้นำ	1.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการทรัพยากรระหว่าง ผู้นำ
2.เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม			ดำเนินการฯ		
วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต และครัวเรือน	1.6.เวทีเชื่อมใจความร่วมมือและวิถีคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างเครือข่ายผู้นำ			2.จะทราบถึงแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมกันในระดับเครือข่าย	2.ได้รู้ความรู้อย่างแต่ละ กลุ่มในการจัดการทรัพยากร
	1.6.เวทีสัมมนาว่าวระหว่างพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อศึกษา ข้อมูลการจัดการน้ำและป่า และการใช้ที่ดินและเงื่อนไขความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรระดับผู้นำ	พ.ย.	ทีมงานวิจัยและ คณะกรรมการ	1.จะทราบถึงข้อมูลการจัดการทรัพยากรในระดับพื้นที่แต่ละพื้นที่ และในระดับผู้นำ	1.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการทรัพยากร
			ดำเนินการฯ		2.ได้รู้ความรู้อย่างแต่ละ กลุ่มในการจัดการทรัพยากร
				2.จะทราบถึงแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมกันในระดับผู้นำ	
				3.จะทราบถึงแผนงานในการจัดการทรัพยากรผู้นำแม่ตาช้าง	3.เกิดการสร้างแผนงานร่วมกับ ในการจัดการทรัพยากรผู้นำ
	1.7.สัมมนาแลกเปลี่ยนระหว่างภาครัฐและประชาชน เพื่อศึกษาแนว ทางความร่วมมือระหว่างองค์กรประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ ใน การจัดการทรัพยากรและแนวการจัดการ	ธ.ค.	ทีมงานวิจัยและ	1.จำทราบถึงข้อมูลการจัดการทรัพยากรและกระบวนการเชื่อมโยง ระหว่างภาครัฐกับประชาชน	1.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการทรัพยากร

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
ขั้นที่ 1	ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม และการใช้ประโยชน์ที่ดิน			2.จะทราบถึงแนวทางการร่วมมือ	2.เกิดเวทีสร้างความร่วมมือ
เพื่อศึกษาและจัดการเก็บข้อมูลดังนี้				ระหว่างรัฐกับประชาชนในการหา	ระหว่างหน่วยงานรัฐกับ
1.การจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง				แนวทางการจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำ	ประชาชนในการจัดการทรัพยากร
1.1.การจัดการน้ำ				แม่ตาช้าง	กลุ่มน้ำ
1.2.การจัดการป่า					
1.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.8.การสำรวจพื้นที่ป่าต้นน้ำ เพื่อศึกษาถึงสภาพป่าและน้ำรวมทั้ง	พ.ย.	ทีมงานวิจัยและ	1.จะทราบถึงสภาพพื้นที่ป่าและน้ำ	1.ได้ชุดองค์ความรู้ในการจัดการ
1.4.การผลิต	สายน้ำสาขาของแม่ตาช้าง การจัดการน้ำและป่า การใช้ประโยชน์	ธ.ก.	คณะกรรมการ	ในเขตต้นน้ำ	ป่าและน้ำ ในเขตพื้นที่ต้นน้ำ
2.เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	ที่ดิน การผลิต ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดูแลป่าและน้ำ	ม.ค.45	ดำเนินการฯ	2.จะทราบถึงการจัดการทรัพยากร	
สังคม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต		ก.พ.45		ในเขตต้นน้ำ	
และครัวเรือน				3.จะทราบถึงการใช้อนุภูมิปัญญาดั้งเดิม	
				ในการดูแลรักษาป่าและน้ำ	
	1.9.ประชุมใหญ่คณะกรรมการและสมาชิกเพื่อรวบรวมข้อมูลและ	ม.ค.45	ทีมงานวิจัยและ	1.จะทราบข้อมูลการจัดการกลุ่มน้ำและ	จะทราบผลจากกระบวนการดำเนินการ
	ร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูล และเพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จาก		คณะกรรมการ	ทราบถึงรายละเอียดการจัดการดิน น้ำ	งานหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ
	ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และการจัดการน้ำและป่าของแต่ละพื้นที่		ดำเนินการฯ	ป่า การผลิต การใช้ที่ดิน	ทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่
				2.จะทำให้เกิดการส่งเคราะห์ข้อมูล	บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุง
				ร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ชุมชน เพื่อหา	แก้ไขในช่วงต่อไป จากการประชุม
				เงื่อนไขการสร้างศักยภาพในการจัด	ประเมินผลใช้การประเมินเป็น
				การทรัพยากรร่วม	ระยะฯ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
2.1.เวทีสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษาฟื้นฟู		ต.ค.	ทีมงานวิจัย และ	1.จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จาก	
เพื่อศึกษาดังกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำและรวบรวมข้อมูล			คณะกรรมการ	ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ที่ดิน	
รายละเอียด และการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับ			คำแนะนำ	ชีวภาพ น้ำ	
ความรู้สมัยใหม่ และศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำแบบแบ่ง				2.แนวทางในการปรับใช้ภูมิปัญญา	
ปันที่สามารถเชื่อมโยง ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ และชีวภาพ				ดั้งเดิม ในการจัดการทรัพยากร กับ	
				การผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่	
				3.แนวทางกระบวนการความร่วมมือ	
				กลไกชุมชนและรัฐ	
2.1.เวทีสรุปวิเคราะห์ข้อมูลการจัดเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม		ธ.ค.	ทีมงานวิจัย	1.จะทราบข้อมูลรวมทุกระดับในการ	1.ได้ข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับลุ่มน้ำ เพื่อรวบรวมข้อมูล และศึกษา		พ.ค.45		จัดการทรัพยากร และข้อมูลด้านสังคม	เชิงลึก
ข้อมูลทุกระดับ และร่วมวิเคราะห์ชุดข้อมูลในทุกระดับพื้นที่		ก.พ.-45		วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และครัวเรือน	2.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ใน
				2.จะทราบถึงกระบวนการจัดการ	การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ
				ทรัพยากรของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำ	
				1.จะทราบถึงกระบวนการจัดการ	จะทราบผลจากกระบวนการ
				ทรัพยากรของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำ	ดำเนินงานหลังจากเสร็จสิ้น
				2.จะทราบถึงแนวทางในการทำงาน	กระบวนการทำงานในแต่ละชั้น
				ในช่วงต่อไป	ตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับไป
					ไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป
					จากการประชุมประเมินผลใช้

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.พ. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	1.9.สัมมนาระหว่างเครือข่ายผู้นำเพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำและป่า และแนวคิดในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่มาปรับใช้ในการจัดการน้ำและศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน และกลไก ความร่วมมือระหว่างรัฐและประชาชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่	ม.ค.45	ทีมงานวิจัย และคณะกรรมการ	1.จะทราบถึงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และคน	1.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม
			ดำเนินการ	2.จะทราบถึงแนวทางการการปรับใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมร่วมกับความรู้สมัยใหม่	2.ได้ชุดองค์ความรู้ของแต่ละกลุ่ม
				3.จะทราบถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม	
			ทีมงานวิจัย และคณะกรรมการ	1.จะทราบถึงข้อมูลทุกระดับในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	1.ชุดแบบสอบถาม 2,000 ชุด
			ดำเนินการ		
			ดำเนินการ		
ขั้นที่ 2	พื้นที่ 2 ช่วงเดือน 2-6			ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2
เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน	2.เวทีสรุปบทเรียนคณะกรรมการดำเนินการศึกษาพื้นที่ฟูๆ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่มเพื่อถอดสรุปบทเรียน สังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน และสร้างการจัดการที่ชัดเจนเป็นระบบโดยใช้ "แผนที่" วิทยาศาสตร์ "จุดวัดน้ำ" กลไกเพื่อให้เกิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ เป็นธรรมของทุกกลุ่มที่ต้องการใช้น้ำเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน	พ.ย.	ทีมงานวิจัย และคณะกรรมการ	1.จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ที่ดิน ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ที่ดิน ทรัพยากร น้ำ น้ำ	จะทราบผลจากการกระบวนการดำเนินงานหลังจากเสร็จสิ้น
			ดำเนินการ	2.แนวทางในการปรับใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ในการจัดการทรัพยากร กับ การผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่ 3.แนวทางกระบวนการความร่วมมือ กลไกชุมชนและรัฐ	กระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุงแก้ไขช่วงต่อไป จากการประชุมประเมินผลใช้การประเมินเป็นระยะๆ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
1.9. สัมมนาระหว่างเครือข่ายผู้นำเพื่อศึกษาระบบการจัดการ	1.9. สัมมนาระหว่างเครือข่ายผู้นำเพื่อศึกษาระบบการจัดการ	ม.ค.45	ทีมงานวิจัย และ	1. จะทราบถึงการจัดการทรัพยากร ดิน	
ทรัพยากรน้ำและป่า และแนวคิดในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิม	ทรัพยากรน้ำและป่า และแนวคิดในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิม		คณะกรรมการ	น้ำ ป่า และคน	
และความรู้สมัย มาปรับใช้ในการจัดการน้ำและศึกษาแนวทางการ	และความรู้สมัย มาปรับใช้ในการจัดการน้ำและศึกษาแนวทางการ		ดำเนินการฯ	2. จะทราบถึงแนวทางการการปรับใช้	
เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน และกลไก ความร่วม	เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน และกลไก ความร่วม			ภูมิปัญญาดั้งเดิมร่วมกับความรู้สมัย	
มีระหว่างภาคีรัฐและประชาชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่	มีระหว่างภาคีรัฐและประชาชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่			ใหม่	
				3. จะทราบถึงกระบวนการจัดการ	
				ทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม	
10. จัดทำชุดแบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลเชิงลึก	10. จัดทำชุดแบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลเชิงลึก	ค.ค.	ทีมงานวิจัย และ	1. จะทราบถึงข้อมูลทุกระดับในกลุ่มน้ำ	
การจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ชีวภาพ และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	การจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ชีวภาพ และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ		คณะกรรมการ	แม่ตาช้าง	
สังคม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิตและครัวเรือน	สังคม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิตและครัวเรือน		ดำเนินการฯ		
ขั้นที่ 2 ช่วงเดือน 2-6	ขั้นที่ 2 ช่วงเดือน 2-6		ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2	
เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของ	2. วทศึกษาเพื่อศึกษาระบบการจัดการศึกษาในพื้นที่เพื่อศึกษา	พ.ย.	ทีมงานวิจัย และ	1. จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จาก	
ชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่	ถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการทรัพยากรของแต่		คณะกรรมการ	ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ดิน	จะทราบผลจากการะบวนการ
และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากร	ละกลุ่มเพื่อถอดสรุปเปรียบเทียบ สังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน และ		ดำเนินการฯ	ชีวภาพ ป่า น้ำ	ดำเนินการหลังจากเสร็จสิ้น
แบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร	สร้างการจัดการที่ชัดเจนเป็นระบบโดยใช้ "แผนที่" วิทยาศาสตร์			2. แนวทางในการปรับใช้ภูมิปัญญา	กระบวนการทำงานในแต่ละขั้น
ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ ชีวภาพ	"จุดวัดน้ำ" กลไกเพื่อให้เกิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบเป็นธรรม			ดั้งเดิม ในการจัดการทรัพยากร กับการ	ตอนหากไม่บรรลุผลจะนำกลับไป
	ของทุกกลุ่มที่ต้องการใช้น้ำเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน			ผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่	ปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป จาก
				3. แนวทางกระบวนการความร่วมมือ	การประชุมประเมินผลใช้การ
				ไอชุมชนและรัฐ	ประเมินเป็นระยะๆ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	2.3.จัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลโดยคณะกรรมการดำเนินการฯเพื่อ	พ.ย.	คณะกรรมการ	1.จะทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินเป็นระยะๆเอกสาร
	ศึกษาข้อมูลการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในแต่ละพื้นที่ และการ		ดำเนินการฯ	ในการจัดการดำเนินการงานจัดทำเอกสาร	เผยแพร่รูปแบบขนาดครึ่งกระดาษ
	เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรทุกกลุ่ม		ทีมงานวิจัย		A4 จำนวน 8 หน้า ผลิต 1,000 เล่ม
ขั้นที่ 3	ขั้นที่ 3 เดือนที่ 4-6				
เพื่อศึกษาข้อมูลการให้ประโยชน์ที่ดิน	3.สรุปผลการดำเนินการวิจัย/และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษา	ก.พ. 45	คณะกรรมการ	1.จะทราบข้อมูลการจัดการทรัพยากร	
น้ำ ป่า การผลิต และความร่วมมือภาครัฐ	ข้อมูลการจัดการทรัพยากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำ ป่า และการ		ดำเนินการฯ	ผู้นำแม่ต๋ำช้างทุกระดับ	
และสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น	ผลิต และศึกษาแนวทางการความร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐ		ทีมงานวิจัย	2.จะทราบข้อมูลรายละเอียดทุกด้าน	
	และรวบรวมข้อมูล และร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูล			และทุกระดับในกลุ่มน้ำแม่ต๋ำช้าง	จะทราบผลจากกระบวนการดำเนินการ
				3.แนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐ	งานหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ
				กลุ่มสถานประกอบการประชาชน	ทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่
				4.การเชื่อมโยงปัญหาทุกระดับไปสู่	บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุง
				ระดับนโยบาย	แก้ไขในช่วงต่อไป จากการประชุม
	3.1.เวทีถอดสรุปบทเรียนระหว่างหน่วยงานรัฐ ประชาชนเพื่อศึกษา	ก.ค.45	คณะกรรมการ	1.จะทราบข้อมูลรายละเอียดกระบวนการ	ประเมินผลใช้การประเมินเป็น
	กระบวนการจัดการทรัพยากรผู้นำแม่ต๋ำช้างและแนวทางการร่วม		ดำเนินการฯ	การจัดการทรัพยากรในกลุ่มน้ำแม่ต๋ำ	ระยะๆ
	มีระหว่างรัฐกับประชาชน และการร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูล		ทีมงานวิจัย	2.แนวทางในการจัดการทรัพยากรร่วม	
				ระหว่างรัฐและประชาชน	
				3.การยกระดับปัญหาไปสู่ระดับ	

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	3.2.เวทีประเมินผลการดำเนินงานโครงการเพื่อศึกษาข้อมูล		คณะกรรมการ	นโยบาย	จะทราบผลจากกระบวนการ
	แนวทางการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และการผลิต และแนวทางการ	บ.ค.	ดำเนินการฯ		ดำเนินงานหลังจากเสร็จสิ้น
	ความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในการจัดการทรัพยากรและ	ก.พ.45	ทีมงานวิจัย		กระบวนการทำงานในแต่ละขั้น
	ศึกษาถึงความเป็นไปได้ของแนวทางการทำงานโครงการวิจัยใน				ตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับ
	ช่วงต่อไปและร่วมกันตั้งกร ะห์ข้อมูลเบื้องต้น				ไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป
					จากการประชุมประเมินผลได้
					การประเมินเป็นระยะ ๆ

หมายเหตุ : การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนมีความต่อเนื่องและ
เชื่อมโยงกัน และการยืดหยุ่นในการดำเนินการตามกิจกรรมสามารถปรับเปลี่ยน
ได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

บทที่ 2

สายนํ้าแม่ตาข้างกับการจัดการทรัพยากร

1.สายนํ้าแม่ตาข้างตอนบน

สายนํ้าแม่ตาข้างประกอบด้วยสายนํ้า 3 สายหลัก ใหญ่ ๆ คือ สายนํ้าแม่ตาข้าง สายนํ้าแม่นาไทร และสายนํ้าแม่ปาน ซึ่งประกอบด้วยสายนํ้าย่อยในแต่ละสายดังนี้

1.1.สายนํ้าแม่ตาข้าง ก่อกำเนิดจาก ห้วยปางฮี้ซึ่งไหลมาจากคอยผานกกก ไหลลงสู่สายนํ้าแม่ตาข้าง ห้วยผาค่า และห้วยตาเล่า ไหลจากคอยผาค่ารวมกันเป็นห้วยต้นฝิ่ง และไหลลงสายนํ้าแม่ตาข้าง ห้วยสุฮอน ห้วยป่าผักละ ห้วยบวกหมู ห้วยยาง ห้วยป่าเฮ้ว ห้วยผาลาด ห้วยสีเส้ ห้วยเก้งแดง ซึ่งเป็นสายนํ้าที่มีต้นกำเนิดที่คอยผานกกกและไหลลงสู่สายนํ้าแม่ตาข้าง ห้วยป่าเลาน้อย ห้วยผักไผ่ แม่ตาข้าง สายนํ้าย่อยที่สำคัญคือ ห้วยต้นฝิ่ง ห้วยปางฮี้ ใช้หล่อเลี้ยงชีวิต คนในเขตบ้านปางยาง หมู่ 7 ต.บ้านปาง

1.2.สายนํ้าแม่นาไทร ก่อกำเนิดจากสายนํ้าย่อยหลายสายที่ไหลมาจาก คอยผาค่า คอยแม่สา คอยป่าตา คือ ห้วยต้นตก ห้วยปางขมุก ห้วยหก ห้วยเลี้ยว ห้วยมะไฟ ห้วยเหียง และห้วยงูซึ่งมีสายนํ้าย่อยที่ไหลมารวมกันคือห้วยป่าเฮ้ว ห้วยป่าออบ และห้วยเหล่านุ ไหลลงสู่สายนํ้าแม่นาไทร และห้วยนํ้ากซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่ง สายนํ้าย่อยในเขตต้นนํ้านี้ใช้ทำเกษตรของชนเผ่าม้งและคนพื้นราบใน หมู่ที่ 7 บ้านปางยาง ต.บ้านปาง

1.3.สายนํ้าแม่ปาน ก่อกำเนิดจากสายนํ้าย่อยที่ไหลมาจากคอยผากอง คอยปุย คือห้วยอีค่าง ห้วยตาเหิน ห้วยผาแดง ไหลรวมกันเป็นนํ้าแม่ปาน สายนํ้าแม่ปานใช้ทำเกษตรของชนเผ่าม้งเป็นหลัก การใช้นํ้าของชนเผ่าม้งในเขตต้นนํ้ามี 3 หมู่บ้านดังนี้

1.บ้านผานกกก ต.โป่งแยง อ.แม่วิม

1.1.พื้นที่ทำกินบ้านผานกกกในเขต ตำบลโป่งแยง อ.แม่วิม จ.เชียงใหม่

ชื่อลำห้วย	กรรมการดูแลสายนํ้า	จำนวน	พื้นที่ปลูกลิ้นจี่	พื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ
1.ห้วยผาปุย	1.นายมนตรี ทิพย์พนาพันธ์ 2.นายอาทิตย์ ทิพย์ปันทอง	8 ราย	39 ไร่	-
2.ห้วยต้นเคื่อ	1.นายประเสริฐ ทิพย์ปันทอง 2.นายบุญมี สมแพง	9 ราย	55 ½ ไร่	-
3.ห้วยม่วงช้าง	1.นายสุเมธ กวินสกุลไพร 2.นายไชต์ ลอเผ่า	4 ราย	57 ½ ไร่	9 ไร่
	รวม	21 ราย	152 ไร่	9 ไร่

1.2.พื้นที่ทำกินของบ้านผานกกกในเขต อ.หางดง จ.เชียงใหม่

ชื่อลำห้วย	กรรมการดูแลสายน้ำ	จำนวน	พื้นที่ปลูกลิ้นจี่	พื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ
1.ห้วยตึนตก	1.นายว่าง ทิพย์ปันทอง 2.นายโชฟ้า แซ่ย่าง	27 ราย	177 ไร่	ส้มเขียวหวาน, มะม่วง อื่นๆ 13 ไร่
2.ห้วยเสียะ	1.นายถวิล ทิพย์ปันทอง 2.นายจ่าง แซ่ย่าง	7 ราย	103 ไร่	-
3.ห้วยมะไฟ	1.นายจ๊ะ แซ่ย่าง 2.นายหนี่ อักษรบริสุทธิ	7 ราย	50 ไร่	
4.ห้วยปือปอาย	1.นายธีรศักดิ์ ทิพย์ปันทอง 2.นายจัญญ ทิพย์ปันทอง	11 ราย	49 ½ ไร่	
	รวม	52 ราย	379 ½ ไร่	

รวมชาวสวนบ้านผานกกก 73 ราย จำนวนไร่ 540 ½ ไร่

2.บ้านม้งคอยปุย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

โซน	ใช้สายน้ำ	จำนวนคน	จำนวนพื้นที่	จำนวนต้น
1.แม่ป่าน (ในเขต อ.หางดง)	1.ห้วยอีค้าง 2.ห้วยเตาหิน 3.ห้วยผาแดง	56 ราย	616.7 ไร่	12,334 ต้น
2.แม่นาไทร (ในเขต อ.หางดง)	1.ห้วยตึนตก 2.ห้วยมะไฟ 3.ห้วยเสียะ	19 ราย	153 ไร่	3,067 ต้น
3.ปางขมูก (ในเขต อ.หางดง)	1.ห้วยตึนตก 2.ห้วยมะไฟ 3.ห้วยเสียะ	4 ราย	34 ไร่	690 ต้น
4.แม่ใน (ในเขต อ.แมริม)	1.ห้วยแม่ใน 2.ห้วยแก้ว	24 ราย	185 ไร่	3,712 ต้น
5.ช่างเคียน (ในเขต อ.เมือง)	1.ห้วยแม่ใน 2.ห้วยแก้ว	6 ราย	36 ไร่	725 ต้น
	รวม	109 ราย	1,024.7 ไร่	20,528 ต้น

*หมายเหตุ : หมายเลข 4,5 ไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้าง แต่เป็นพื้นที่ทำกินของสมาชิกบ้านม้งคอยปุย

คณะกรรมการดูแลและสายน้ำ 10 คน

- 1.นายวิชระ หวังวนวัฒน์ ประธาน (ดูแลสายน้ำแม่ปานทั้งสาย)
- 2.นายชาติรี ฤทธิธรรมเลิศ รองประธาน } ดูแลสายน้ำแม่ต๊อด
- 3.นายสิริ รัตติพรประเสริฐ }
- 4.นายตากดิ่ง หวังวนวัฒน์
- 5.นายพงษ์ไทย เล่าอย่าง
- 6.นายทนน หวังวนวัฒน์
- 7.นายสุกญา แซ่อย่าง
- 8.นายหิย์ แซ่ดี
- 9.นายไสั่ว แซ่อย่าง
- 10.นายสุรสิทธิ์ หวังวนวัฒน์

ดูแลสายน้ำแม่ปาน

3.บ้านแม่สาใหม่ ต.โป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่

โชน:	จำนวนราย	จำนวนไร่(ดินจี่)	จำนวนไร่(อื่นๆ)
1.โชนหางดง -ห้วยดินดก -ห้วยปางหมอก -ห้วยเฮี้ยะ -ห้วยมะไฟ	16 ราย 13 ราย	150 ไร่	ปลูกพืชผัก 50 ไร่
2.โชนแมริม	118 ราย 170 ราย 80 ราย	1,180 ไร่ - -	ปลูกผัก 800 ไร่ ปลูกข้าว 150 ไร่
รวม	397 ราย	1,330 ไร่	1,000 ไร่

2. สายน้ำแม่ตาช้างตอนกลาง

สายน้ำแม่ตาช้างตอนกลางซึ่งไหลจากมาจากเขตต้นน้ำตอนบนประกอบด้วยสายน้ำย่อย ดังนี้ ห้วยปางวัว ห้วยสันกู่ ห้วยคอยขู ห้วยปง ห้วยแหนเคื่อ ห้วยปรอด ห้วยเสียะ ห้วยปู่แกง ห้วยปันทอง ห้วยผึ่ง ห้วยแก้ว ไหลลงสู่สายน้ำแม่ตาช้างฝั่งซ้าย และห้วยยาง ห้วยป่าไธว ห้วยผาลาด ห้วยสีเสียด ห้วย ห้วยเก้าแดง ห้วยผักไผ่ ห้วยปุดี ห้วยฮ่าง ห้วยข้าวหลาม ห้วยปางยาง ห้วยเขียด ห้วยหวาย ห้วยลึก ไหลลงสู่สายน้ำแม่ตาช้างฝั่งขวา สายน้ำแม่ตาช้างตอนกลางประกอบด้วยฝายน้ำ ถัง และกลุ่มสถานประกอบการดังนี้

ฝายกั้นน้ำที่อยู่ในสายน้ำแม่ตาช้าง

1. ฝายออบป่าหก เป็นฝายกั้นสายน้ำแม่น้ำโพธิ์ทำด้วยฝายหินผสมคอนกรีต เป็นฝายของหมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 มีทั้งสถานประกอบการและ ชาวบ้านได้ใช้น้ำในฝายนี้ ชาวบ้านหมู่ที่ 3 ใช้น้ำในการทำเกษตรและอุปโภค สวนบัววิเศษวิทย์และนภาคอยวิเศษวิทย์ ใช้น้ำในการอุปโภค และทำสวนดอกไม้

2. ฝายน้ำล้นแก้วตาช้าง ปัจจุบันเป็นเพียงแหล่งน้ำที่หมู่บ้านและสถานประกอบการนำท่อน้ำขนาดต่างๆ มาวางกักน้ำ ณ บริเวณนี้รวม 7 ท่อ ขนาดหน้ากว้าง 6 นิ้วและ 4 นิ้ว เป็นท่อของบ้านอาจารย์พรชัย 1 เส้น บ้านแม่สะเหนือ ม.5 1 เส้น เบตวิธล้า 2 เส้น (ขนาดท่อ 6 นิ้วและ 4 นิ้ว) ไร่สวัสดิ์ 1 เส้น และสวนกุหลาบห้วยเขียด 1 เส้น 1 เส้น เพื่อกักน้ำเข้าพื้นที่ของตนเอง ใช้ในการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

3. ฝายน้ำล้นบริเวณ เบต วิธล้า รีสอร์ท พื้นที่หมู่ 5 เป็นฝายส่วนตัวที่สร้างขึ้นเพื่อความสวยงามในรีสอร์ท แต่สร้างปัญหาให้กับส่วนรวมคือชาวบ้านที่ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

4. ฝายน้ำล้นบริเวณไร่สวัสดิ์ (รีสอร์ท) เป็นฝายส่วนตัวที่สร้างยกระดับสูงเป็นถนนเข้ารีสอร์ทขวางลำน้ำแม่ตาช้าง หากปริมาณน้ำในสายน้ำแม่ตาช้างแห้ง หรือน้อย โดยเฉพาะในหน้าแล้ง น้ำจะไม่ไหลผ่านฝาย ซึ่งสร้างปัญหาให้กับส่วนรวม คือชาวบ้านที่ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

5. ฝายแก้มม่วง อยู่ในเขตหมู่ที่ 3 เป็นฝายคอนกรีตที่สร้างขึ้นโดยงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. บ้านปง เมื่อปี 2542 ซึ่งพัฒนามาจากฝายไม้ที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ใช้ในการทำนา และทำสวน ของชาวบ้านหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5

6. ฝายอ้อมห้วย (ฝายส่วนตัวของมูลนิธิธรรมด) เป็นฝายกั้นน้ำส่วนตัวที่ทำด้วยคอนกรีต ขวางกลางลำน้ำ ใช้น้ำเฉพาะในพื้นที่ของตนเอง ฝายลูกนี้สร้างปัญหาให้กับชาวบ้านที่อยู่ปลายน้ำ

7. ฝาย ก.น.ช. (ฝายรัฐจัดสร้าง) เป็นฝายคอนกรีต ฝายลูกนี้เป็นฝายที่สำคัญเพราะเป็นฝายที่มีผู้ใช้ประโยชน์หลายกลุ่มในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านปง ใช้ในการทำสวนของชาวบ้านหมู่ที่ 5 และสถานประกอบการ 4 แห่ง คือ บ้านต่อทองบ้านกลางคอย บ้านยอดคอย และบ้านเอื้องคล้อย

8.ฝายวังหลวง อยู่ในบริเวณบ้านจัดสรรม่อนธารทอง เขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง เป็นฝายธรรมชาติ (ฝายไม้) กั้นน้ำแม่ปาน ใช้น้ำในการทำนา ปลุกถั่ว และสวนลิ้นจี่ของหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 9

9.ฝายกฤษดาโคย อยู่บริเวณใต้สะพานบ้านจัดสรรม่อนธารทอง ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง เป็นฝายธรรมชาติ (กระสอบทรายกัน) กฤษดาโคยรีสอร์ทได้ใช้น้ำจากฝายลูกนี้ด้วยการต่อท่อจำนวน 9 ท่อ เข้าในพื้นที่ใช้ในการอุปโภคและทำสวนดอกไม้ และชาวบ้านในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4 ได้ใช้น้ำในการเกษตรบ้างเล็กน้อยจากปริมาณน้ำที่เหลือจากกฤษดาโคยรีสอร์ท

10.ฝายประชาอาสา เป็นฝายธรรมชาติที่ชาวบ้านช่วยกันสร้าง อยู่ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง ชาวบ้านในเขตหมู่ที่ 4 ใช้น้ำทำนา และปลุกถั่วอยู่บริเวณรอบวัดทุ่งโป่ง

11.ฝายเกาะผ่นัง เป็นฝายทำด้วยคอนกรีต แยกมาจากฝายประชาอาสา อยู่ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง ชาวบ้านในเขตหมู่ที่ 4 ใช้น้ำทำนาและปลุกถั่วอยู่บริเวณรอบวัดทุ่งโป่ง ชาวบ้านได้ใช้น้ำจากฝายประชาอาสาและฝายเกาะผ่นังในการทำนากันจำนวน 44 ไร่ 1 งาน

12.บ้านเกาะ เป็นฝายคอนกรีตอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 9 ชาวบ้านในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4 ใช้น้ำในการทำนาและปลุกถั่วจำนวน 25 ไร่

14.ฝายต้นผึ้ง เป็นฝายธรรมชาติ (ทำด้วยไม้) อยู่ในเขตหมู่ที่ 2 ชาวบ้านในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ใช้น้ำทำนาและปลุกถั่ว

15.ฝายวังจั่น เป็นฝายคอนกรีตอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 และแยกออกเป็นลำเหมืองไหลไปสิ้นสุดที่บ้านปงวิไลสง ชาวบ้านในเขตหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ใช้น้ำทำนาและปลุกถั่ว และบ้านปงวิไลสงใช้น้ำในการอุปโภค และทำสวนหย่อม ส่วนฝายที่เป็นฝายคอนกรีตไหลลงไปสู่ตำบลหนองควาย ตำบลบ้านแหวน ตำบลน้ำแพร่ ตำบลสันผักหวาน และตำบลหางดง ในเขตอำเภอหางดง

16.ฝายย้าบู้ เป็นฝายธรรมชาติทำด้วยไม้ อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1 เป็นฝายส่วนตัวที่ใช้ทำนากันจำนวน 30 ไร่ โดยให้ชาวบ้านเช่าที่นา

16.ฝายเปา เป็นฝายคอนกรีตอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 บ้านพ่อน ทำประตุน้ำแยกออกเป็น 2 ด้าน ด้านซ้ายมีอน้ำจากฝายไหลลงสู่ตำบลน้ำแพร่ ต.สันผักหวาน ต.หางดง ส่วนด้านขวามีอน้ำไหลลงสู่ตำบลหนองควาย ตำบลบ้านแหวน

การใช้ยาน้ำในการเกษตรของหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านปง

หมู่บ้าน	พื้นที่ในเขตอื่น	เจ้าของ	พื้นที่ปลูกไม้ผล	พื้นที่นา+ถั่ว	ยาน้ำ+ค่าหัว
หมู่ที่ 1 บ้าน ปงใต้	- - - ห้วยเสี้ยว คอยเหลียม ห้วยเหลาโดน	ชาวบ้าน นายทุน พ่อหลวงมงคล นายทุน ชาวบ้าน พ่อผาคูณเนวิน	- - ลำไย 11 ไร่ ลำไย 100 ไร่ - - ลำไย ไม้สัก มะม่วง 300 ไร่	45 ไร่ 50 ไร่ - - - ปลูกถั่ว 150 ไร่ -	แม่ตาช้าง แม่ตาช้าง น้ำบ่อในสวน/ลำ เหมืองแม่ตาช้างใน ฤดูฝน ทำฝายกั้นน้ำ/บ่อน้ำ กั้นกลางน้ำห้วยเสี้ยว ห้วยเสี้ยว/ห้วยเหลา โดน น้ำบาดาล/ลำเหมือง วังจั่นหน้าฤดูฝน
หมู่ที่ 2 บ้านปงเหนือ	-	ชาวบ้าน	-	50 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง
หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งโป่ง (ปลูกลิ้นจี่ ลำไย และกล้วยน้ำว้า)	- ห้วยผึ้ง ห้วยปันหมอง ห้วยส้มป่อย ห้วยปึงเม้ง ห้วยแก้ว ห้วยหินฝน ทุ่งเร้ง ห้วยเสี้ยว ห้วยปางฮี้ ม.7 ม.3	ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน	- 273 ไร่ 160 ไร่ 125 ไร่ 59 ไร่ 2 งาน 24 ไร่ 16 ไร่ 10 ไร่ 9 ไร่ 6 ไร่ 3 ไร่	ที่นารอบวัด 44 ไร่ 1 งาน - - - - - - - - -	น้ำแม่ตาช้าง ห้วยผึ้ง ห้วยปันหมอง ห้วยส้มป่อย ห้วยปึงเม้ง ห้วยแก้ว ห้วยหินฝน ห้วยเสี้ยว ห้วยเสี้ยว แม่ตาช้าง แม่ตาช้าง

หมู่ที่/บ้าน	พื้นที่ในเขตอื่น	เจ้าของ	พื้นที่ปลูกไม้ผล	พื้นที่นา+อ้ว	สายน้ำ+ชำระ้วย
หมู่ที่ 7 บ้านปางยาง	ปางฮี้	ชาวบ้าน	ลิ้นจี่, ลำไย, กลิ้วย ชาโยเค้ อะโวคาด	1,000 ไร่	ห้วยดินตก ห้วยผาคำ ห้วยคันผึ้ง ห้วยบวกหมู ห้วยปางวัว
หมู่ที่ 8 บ้านน้ำจุ่ม	ห้วยป็นหมอง ห้วยน้ำจุ่ม ห้วยกว้าง ถ้ำคักแคน	ชาวบ้าน	ลิ้นจี่ 250 ไร่ (ประมาณการ)		ห้วยป็นหมอง ห้วยน้ำจุ่ม ห้วยกว้าง
หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งโป่ง	-	ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน	ลำไย, มะม่วง กลี๋ย, ลิ้นจี่ 70 ไร่ ส้ม 50 ไร่	- 25 ไร่	ห้วยส้มป่อย ห้วยเลี้ยว ห้วยแม่ตืด ฝายบ้านเกาะ น้ำแม่ตืด
หมู่ที่ 5 บ้านแม่สะ เหนือ	ห้วยปู้แกง ห้วยฮ่าง ห้วยหอ ห้วยคอยยุง ห้วยแทนเคือ ห้วยลึก	ชาวบ้าน	54 ไร่ 159 ไร่ 59 ไร่ 14 ไร่ 48 ไร่ 43 ไร่		ห้วยปู้แกง ห้วยฮ่าง ห้วยหอ ห้วยคอยยุง ห้วยแทนเคือ ห้วยลึก

- สถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่กลางน้ำแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มรีสอร์ท 11 แห่ง

ชื่อ	อยู่ในเขตหมู่ที่	จำนวนพื้นที่	ใช้น้ำ
1.ห้วยน้ำล้อมรีสอร์ท	ม.7 บ้านปางยาง	25 ไร่	ห้วยปางห้า ห้วยปางยาง
2.สวนบัวรีสอร์ท	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	น้ำแม่มาไท/แม่ตาช้าง
3.Belle Villa	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	50 ไร่	น้ำตกแม่ตาช้าง
4.บุหลัน บุรี	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	น้ำแม่ตาช้าง/ห้วยเขียด
5.กฤษดา รีสอร์ท	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	70 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง/ห้วยผึ้ง
6.ชอคค รีสอร์ท	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	5 ไร่	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
7.ค่อทองรีสอร์ท	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	7 ไร่	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
8.บ้านกลางค่อข รีสอร์ท	ม.3 บ้านแม่สะใต้	25 ไร่	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
9.ม่อนเอื้องค่อข รีสอร์ท	ม.3 บ้านแม่สะใต้	-	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
10.ศูนย์ฝึกอบรมธนาคาร ไทยพาณิชย์	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	48 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง
11.อุทยานล้านนา รีสอร์ท	ม.9 บ้านทุ่งโป่ง	67 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง

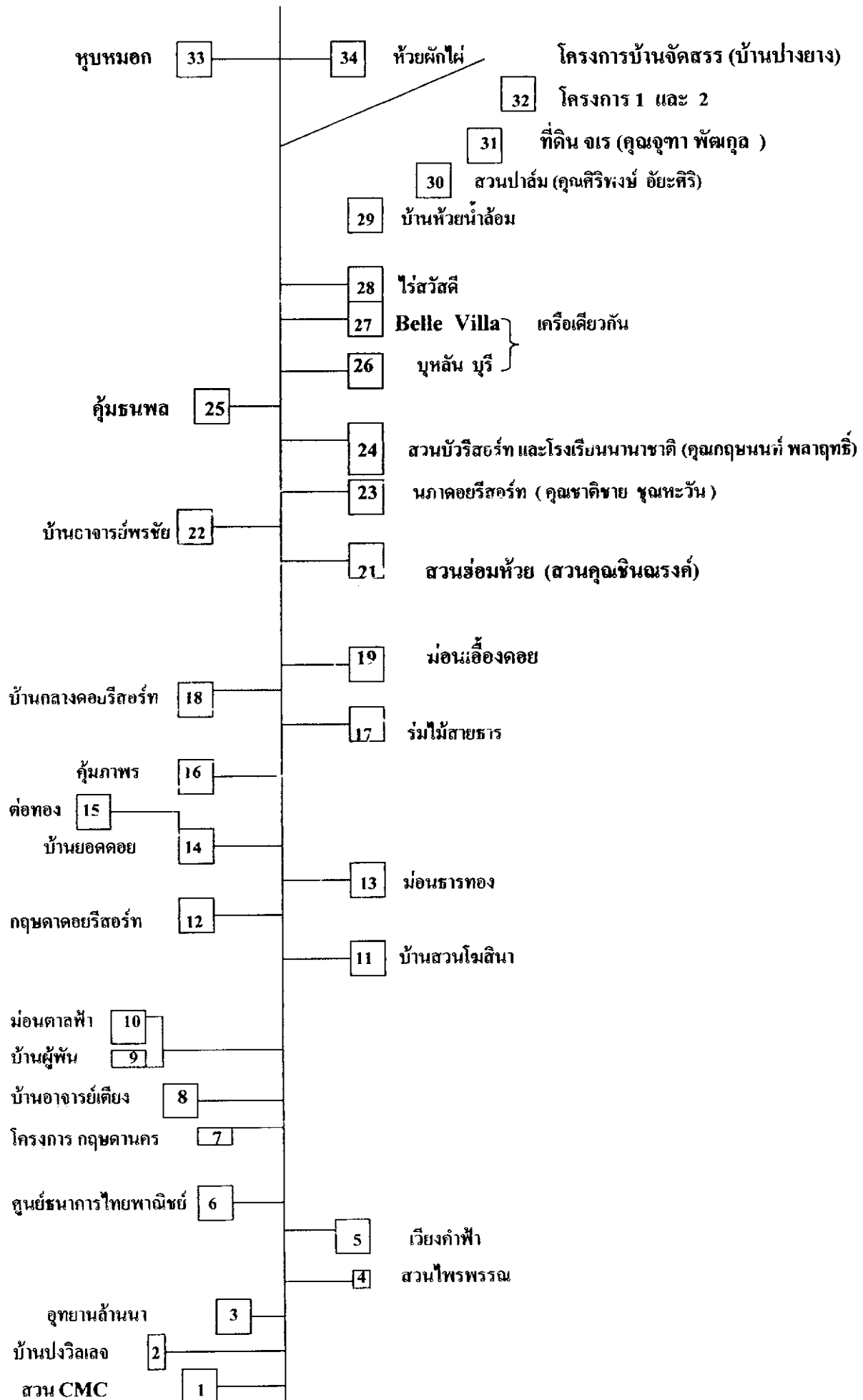
2. กลุ่มบ้านจัดสรร 5 แห่ง

ชื่อ	อยู่ในเขตหมู่ที่	จำนวนพื้นที่	ใช้น้ำ
1.โครงการบ้านปางยาง 1	ม.7 บ้านปางยาง	40 ไร่	ห้วยคันผึ้ง
2.โครงการบ้านปางยาง 2	ม.7 บ้านปางยาง	70 ไร่	ห้วยปางยาง/บ่อน้ำซับ
3.นภาดอย	ม.3 บ้านแม่สะใต้	-	น้ำแม่มาไท
4.ม่อนธารทอง	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	-	ฝาย กนข./น้ำแม่ตาช้าง
5.โครงการกฤษดา นคร 22	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	30 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง

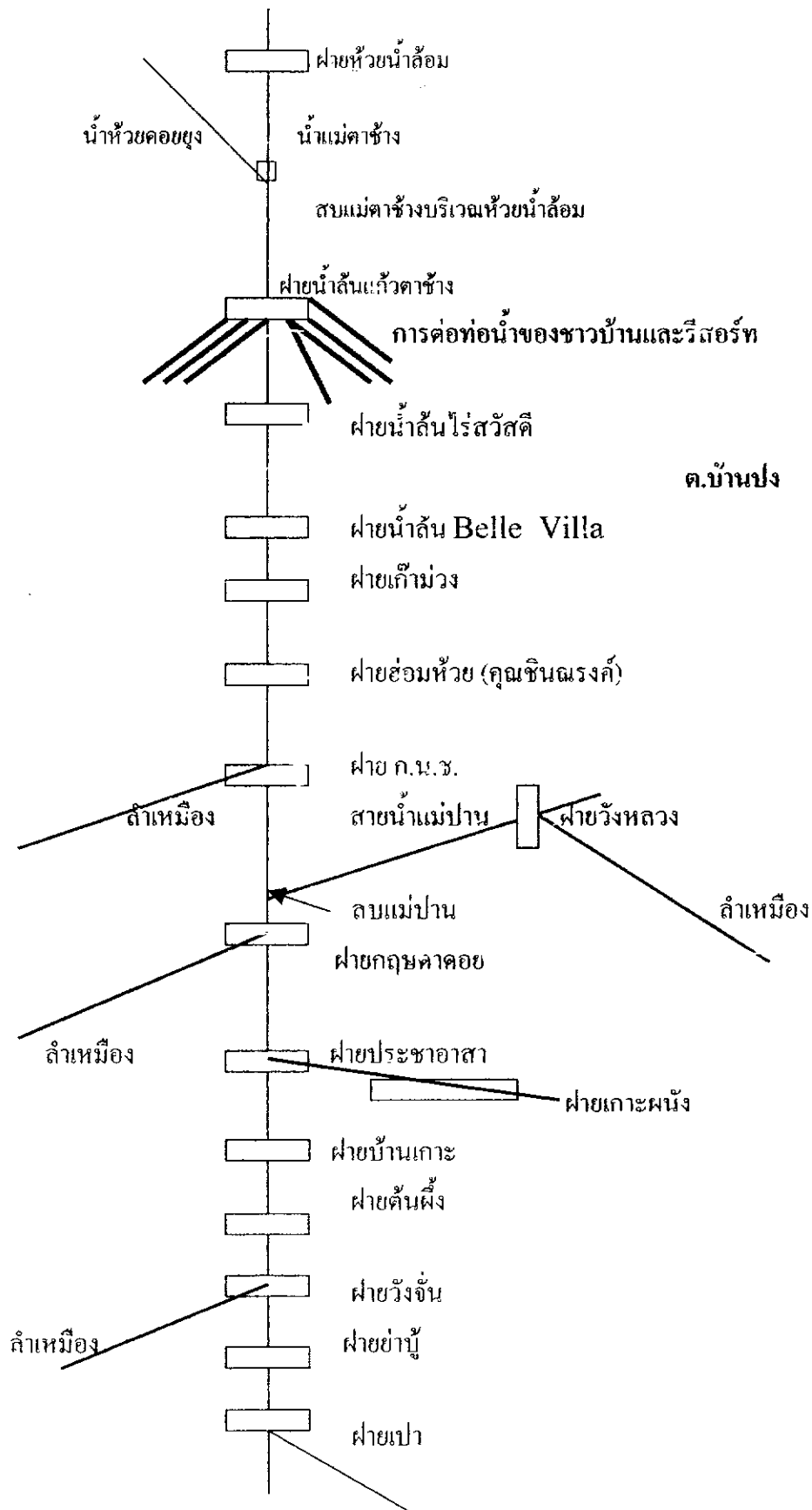
3.กลุ่มบ้านพักตากอากาศ

ชื่อ	อยู่ในเขตหมู่ที่	จำนวนพื้นที่	ใช้น้ำ
1.บ้านสวนจเร (คุณจจา พัฒกุล)	ม.7 บ้านปางยาง	70 ไร่	ห้วยปางยาง
2.โครงการห้วยผักไผ่	ม.7 บ้านปางยาง	-	ห้วยปางห้า
3.หุบหมอก	ม.7 บ้านปางยาง	-	ห้วยกิวคู่
4.สวนปาล์ม (คุณศิริพงษ์ อัยะศิริ)	ม.7 บ้านปางยาง	10 ไร่	ห้วยปางยาง
5.คูกฝัน	ม.7 บ้านปางยาง	23 ไร่	แม่ตาช้าง
6.คอยบ้านดง	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	ห้วยเหมืองหิน
7.คุ้มขุนดง	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	ห้วยปรอด
8.บ้านผู้ใหญ่อหลังบ้านกลางคอย	ม.3 บ้านแม่สะเหนือ	-	ห้วยป็นหมอง
9.โรงเรียนนานาชาติ	ม.3 บ้านแม่สะเหนือ	-	แม่น้ำไทร
10.สวนกุหลาบห้วยเจียด	ม.3 บ้านแม่สะเหนือ	-	ฝายน้ำตกแม่ตาช้าง
11.บ้านสวนอ้อมห้วย	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	-	น้ำแม่ตาช้าง
12.ร่มไม้ธารธารบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	-	น้ำแม่ตาช้าง
13.บ้านคุ้มภาพรบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝาย กนช.
14.บ้านคุณเสริมบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝาย กนช.
15.บ้านลูกหื้อบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	32 ไร่	ฝาย กนช.
16.บ้านสวนโกลีนา	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายวังหลวง
17.ม่อนตาลฟ้าบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายกฤษดาคอย
18.บ้านผู้พันบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายวังหลวง
19.บ้านอาจารย์เตียง	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายวังหลวง
20.เวียงคำฟ้า	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		น้ำแม่ตีด
21.สวนไพรพรรณ	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		น้ำแม่ตีด
22.บ้านปงวิลเลจ	ม.2 บ้านปงเหนือ	20 ไร่	ลำเหมืองวังจั่น
23.สวน CMC	ม.2 บ้านปงเหนือ		ลำเหมืองวังจั่น
24.คุ้มชนพล	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	น้ำแม่ตาช้าง
25.บ้านอาจารย์พรชัย	ม.3 บ้านแม่สะใต้	-	ห้วยปรอด
26.บ้านคุณละมัย	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	5 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง

กลุ่มสถานประกอบการและบ้านพักส่วนตัวในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

แผนที่แสดงการกั้นฝ่าย

3.สายน้ำแม่ตาช้างตอนล่าง (ปลายน้ำ)

สายน้ำแม่ตาช้างตอนล่างจะไม่มีสายน้ำย่อยไหลลงมารวมกับน้ำสายหลักคือแม่ตาช้าง แต่จะสร้างฝายน้ำล้นสาธารณะกั้นลำน้ำเพื่อเก็บน้ำไว้ให้ชาวบ้านใช้ทำการเกษตร และชาวบ้านได้ขุดลำเหมืองแยกจากฝายน้ำล้นเพื่อผันน้ำที่นาและที่ไร่ ชาวบ้านปลายน้ำใช้น้ำในการทำนา ปลูกลำไย และสวนลำไย แบ่งการใช้น้ำจากฝายต่างๆ ได้ดังนี้

ชื่อฝาย	ผู้ใช้น้ำ
1.ฝายลม	หมู่ 11 ต.น้ำแพร่ พื้นที่ ทำนาประมาณ 60 ไร่ สวนไม้ผล 40 ไร่
2.ฝายบ่อ	ตำบลน้ำแพร่ หมู่ที่ 11 , 1 , 9 พื้นที่ทำนาประมาณ 550 ไร่ สวนไม้ผล ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง 100 ไร่
3.ฝายเหมืองหมู่น้ำ	ตำบลบ้านแหวน -หมู่ 1 และ หมู่ 2 ใช้น้ำในการทำนา และปลูกลำไย 110 ไร่ ตำบลน้ำแพร่-หมู่ 2 พื้นที่ทำนาและปลูกลำไยและสวน ลำไย 63 ไร่ ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 3 ทำนาและปลูกลำไย 47 ไร่ รวมพื้นที่ใช้น้ำจากฝายเหมืองหมู่น้ำ 210 ไร่
4.ฝายเหมืองริน	ตำบลหนองควาย -หมู่ที่ 3 ใช้น้ำในการทำนาและ ปลูกลำไยประมาณ 200 ไร่ (ปลูกลำไยเล็กน้อย)
5.ฝายเหมืองเหล่า	ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 2 ใช้น้ำในการ ทำนา และปลูกลำไยเล็กน้อย ประมาณ 100 ไร่
6.ฝายพญาใจ	ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 12 ใช้น้ำทำนา
7.ฝายเหมืองเกวียน	ตำบลหนองควาย -หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ใช้น้ำทำนา

ชื่อฝ่าย	ผู้ใช้น้ำ
8.ฝ่ายหนองควาย	ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 5 ใช้น้ำทำนาและปลูกถั่ว
9.ฝ่ายเกีบบง	ต.หนองควาย และ หมู่ที่ 9 ใช้น้ำทำนาในพื้นที่ 1 ไร่ และพื้นที่นาอีกส่วนหนึ่งชาวบ้านให้ชาวใต้หว่านเช่าที่นาปลูกมะระกอ ประมาณ 55 ไร่ และชาวบ้านทำสวนลำไย 4 ไร่

สรุป

ลุ่มน้ำแม่ตาช้างประกอบด้วยสายน้ำพื้นที่ตอนบน(ต้นน้ำ) สายน้ำพื้นที่ตอนกลาง(กลางน้ำ) สายน้ำพื้นที่ตอนปลาย(ปลายน้ำ) ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีสายน้ำย่อย หรือ ลำห้วยย่อยอยู่มากมาย

ในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ได้พบว่า

1. ลุ่มน้ำแม่ตาช้างตอนบน จะประกอบด้วยสายน้ำหลัก 3 สาย คือ สายน้ำแม่ตาช้าง สายน้ำแม่เนา ไทร สายน้ำแม่ปาน

1.1 สายน้ำแม่ตาช้าง ประกอบด้วยลำห้วยย่อย 14 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยปางฮี้ ห้วยผาคำ

ห้วยเตาหิน ห้วยคันช้าง ห้วยสุทอน ห้วยป่าฝักละ ห้วยบวกหมู ห้วยยาง ห้วยป่าเฮ้ว ห้วยผาลาด ห้วยสีแฉะ ห้วยเกี๋ยแดง ห้วยป่าเลาน้อย ห้วยผักไผ่

ชุมชนมีการจัดการน้ำตั้งแต่ระดับลำห้วยย่อย โดยมีการตั้งคณะกรรมการในแต่ละลำห้วย (โปรดดูตารางหน้า 16 – 18)

1.2 สายน้ำแม่เนา ไทร ประกอบด้วยลำห้วยย่อย 10 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยดินตอก ห้วยปางขมุก ห้วยหก ห้วยเฮี้ยะ ห้วยมะไฟ ห้วยเหียง ห้วยงู ห้วยป่าเฮ้ว ห้วยป่าออบ และห้วยเหล่านู

ในสายน้ำแม่เนา ไทร ชุมชนมีการจัดการน้ำตั้งแต่ระดับลำห้วยร่วมกับระดับสายน้ำหลัก

1.3 สายน้ำแม่ปาน ประกอบด้วยลำห้วย 3 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยอีค่าง ห้วยเตาหิน ห้วยผาแดง

2. สายน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้างตอนกลาง ประกอบด้วยสายน้ำย่อย หรือลำห้วยย่อยประมาณ 24 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยปางวัว ห้วยสันกู่ ห้วยคอกขูง ห้วยปง ห้วยเหนเดื่อ ห้วยปุดอด ห้วยเฮี้ยะ ห้วยปู้แกง ห้วยปิ่นหมอง ห้วยผึ่ง ห้วยแก้ว ไหลลงสู่สายน้ำแม่ตาช้างฝั่งซ้าย และห้วยยาง ห้วยป่าเฮ้ว ห้วยผาลาด ห้วยสีแฉะ ห้วยเกี๋ยแดง ห้วยผักไผ่ ห้วยปู้ดี ห้วยฮ้าง ห้วยข้าวหลาม ห้วยปางยาง ห้วยเขียด ห้วยหวาย ห้วยลึก

ในพื้นที่กลางน้ำมีสายกันน้ำทั้งหมด 16 สาย (โปรดดูรายละเอียด หน้า 19-20) ใน 16 สาย นั้นชุมชนได้ใช้น้ำประมาณ 10 สาย ได้แก่ สายออบป่าหก สายแก้มวง สายวังหลวง สายประชา อาสา สายผนัง สายบ้านเกาะสายคันผึ้ง สายยาบู สายเปา และเป็นสายของรีสอร์ท ประมาณ 6 สาย ได้แก่ สายน้ำสันแก้วตาช้าง สายน้ำล้นบริเวณเบญจาลัทธิสอร์ท สายน้ำล้นไร่สวัสดิ์ สายกฤษดา คอย สายวังจั่น

พื้นที่กลางน้ำมีสถานประกอบการที่มีพื้นที่อยู่ตามสายน้ำและใช้น้ำ 42 แห่ง (โปรดดูรายละเอียดหน้า) การตั้งของรีสอร์ทที่มีจำนวนมากทำให้เกิดการใช้น้ำมากและกักน้ำในลำห้วย ส่งผลให้น้ำไม่สามารถไหลลงไปถึงพื้นที่ปลายน้ำ

3. สายน้ำแม่ตาช้างในพื้นที่ตอนปลาย (ปลายน้ำ)

พื้นที่ตอนปลาย หรือ กลุ่มปลายน้ำ มีการจัดการด้วยระบบเหมืองฝายเป็นหลัก โดยฝายจะเป็นแหล่งรองรับน้ำจากสายน้ำแม่ตาช้าง ชุมชนจะสร้างฝายน้ำล้นสาธารณะ เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำการเกษตรและชาวบ้านจะขุดลอกลำเหมือง เพื่อแบ่งน้ำจากฝายน้ำล้นไปเข้าสู่ไร่ นา สวน

ในพื้นที่ตอนปลาย มีสายทั้งหมด 9 สาย (โปรดดูรายละเอียดหน้า 25-26) ซึ่งการจัดการแบ่งสรรน้ำจะใช้แก่เหมือง แก่ฝายเป็นผู้จัดการน้ำ ในปัจจุบันยังคงมีแก่เหมือง แก่ฝายอยู่แต่ไม่สมบูรณ์เหมือนในอดีต เนื่องจากน้ำไม่มีในฝาย และการเปลี่ยนแปลงการผลิต จากเกษตรกรรม กลายเป็นแรงงานรับจ้างในเมือง

การศึกษาข้อมูลการจัดการน้ำในสายน้ำแม่ตาช้างในครั้งนี้ จะได้ข้อมูลเชิงปริมาณจำนวนสายน้ำแต่ในเรื่องระบบการผลิตระดับครัวเรือน ระบบการจัดการที่ดินในระดับครัวเรือน กำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการศึกษาอยู่ในขณะนี้

แผนที่ขอบเขตลุ่มน้ำแม่ตาช้างตอนล่าง อ.เมือง อ.แมริม อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บทที่ 3

กระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง"การแบ่งปัน" ในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการน้ำในอดีตที่ผ่านมาของลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ได้ใช้วิธีการรุนแรง ดังเช่น การทะเลาะ การทำร้าย การทุบฟ้าย การข่มขู่ แต่ในปัจจุบันชุมชนกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่มกลางน้ำ หันมาใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเป็นเจรจา ต่อบรองการใช้น้ำ เวทีดังกล่าวได้กลายเป็นการเรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ชุมชนมีความคิดรวมนกันว่าต่างฝ่ายต่างแก้ปัญหาจะไม่เกิดการแก้ปัญหาที่แท้จริงได้ ดังนั้นจึงเกิดความพยายามที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

ในการศึกษาบทนี้จะศึกษาถึง ข้อที่หนึ่ง กระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างกรอบคิด แนวคิดในการจัดการทรัพยากรแบบ"แบ่งปัน"เพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรร่วมในลุ่มน้ำแม่ตาช้างท่ามกลางบริบทของความขัดแย้งของชุมชนกับชุมชนและชุมชนกับกลุ่มทุนนั้นได้อย่างไร ข้อที่สอง ชุมชนจะนำแนวคิด กรอบคิดที่สร้างร่วมกันนั้นไปสร้างเป็นปฏิบัติการการจัดการทรัพยากรร่วมกันในลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้อย่างไร

3.1 กระบวนการสร้างกรอบคิดและแนวคิด ในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

กระบวนการสร้างแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น มีสามขั้นตอนหลัก ๆ คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในระดับแกนนำชุมชน ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมกันในระดับกลุ่มชุมชน (กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ) ขั้นตอนที่สาม การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมกันในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งในกระบวนการสร้างกรอบคิดและแนวคิดของชุมชนจะนำเสนอต่อไปนี้

3.1.1 ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในระดับแกนนำชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การสร้างแนวคิดร่วมกันในการจัดการทรัพยากรนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อองค์กรชุมชนเนื่องจากแกนนำชุมชนเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชนของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ดังนั้นการสร้างกรอบคิดและแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมต้องมีความชัดเจนตั้งแต่ผู้นำหรือแกนนำท้องถิ่น (คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง) โดยกระบวนการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าในชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีกลยุทธ์ในการสร้าง 2

ระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจของผู้นำในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการจัดกาทรัพยากรร่วมกัน

กลยุทธ์การสร้างให้ผู้นำได้เรียนรู้การจัดการร่วมกันใน 2 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย

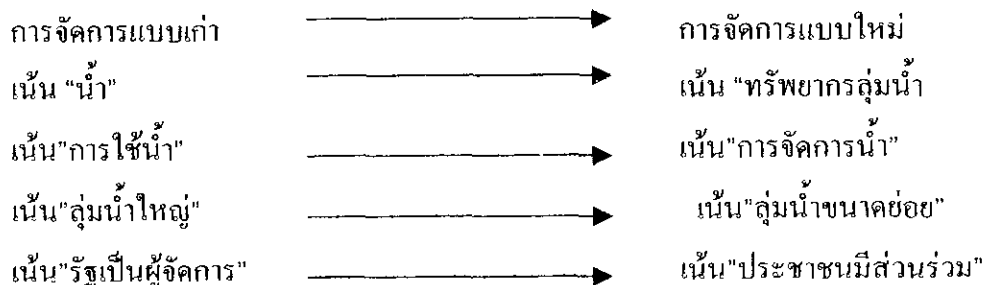
การยกระดับความรู้ของผู้นำนั้นได้ใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังเช่น การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในเรื่อง “กระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” วันที่ 7 ตุลาคม 2544 ณ.ห้องประชุมอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ ได้เสนอแนวคิดกระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำต่อผู้นำของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ว่า “การจัดการน้ำมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการลุ่มน้ำ โดยสามารถแบ่งให้เห็นแนวทางการจัดการหลัก ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ การจัดการแบบเก่า และการจัดการแบบใหม่

แนวคิดการจัดการน้ำแบบเก่า เป็นการจัดการที่เน้นเรื่องน้ำ(ปริมาณน้ำ)และเน้นการใช้ “น้ำ” ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจ ในการจัดการน้ำแบบเก่านั้นยังเน้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ รวมทั้งรัฐเป็นผู้ทำ จัดการเองแต่เพียงผู้เดียวโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ซึ่งการดูแลจัดการทรัพยากรในลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถคุ้มครองทรัพยากรน้ำได้ หากจะมีการดูแลจะทำได้แค่เพียงการแก้ไขผลกระทบเท่านั้น

แนวคิดการจัดการน้ำแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่เน้นทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างเชื่อมโยงและสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศน์และมีการจัดการทั้งระบบ รวมทั้งเน้นการจัดการในลุ่มน้ำขนาดเล็กที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งองค์กรประชาชนจัดการร่วมกันโดยใช้ข้อตกลง กติกา มาตรการ หรือ การกำหนดกฎหมายโดยองค์กรประชาชนในท้องถิ่น การจัดการแบบใหม่นี้จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ภาพการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการน้ำ

ระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจของผู้นำในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

กลยุทธ์การสร้างให้ผู้นำได้เรียนรู้การจัดการร่วมกันใน 2 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย

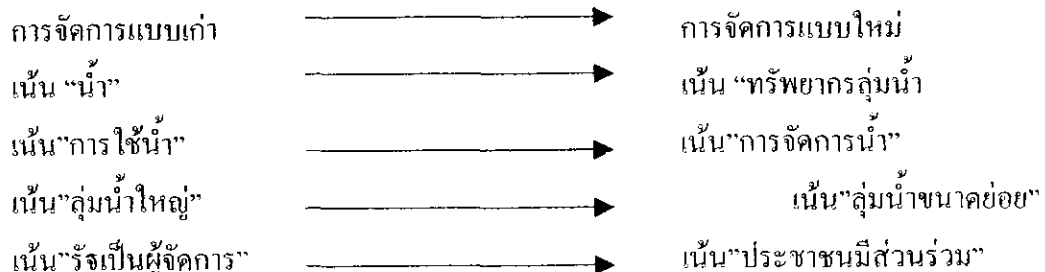
การยกระดับความรู้ของผู้นำนั้นได้ใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังเช่น การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในเรื่อง “กระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” วันที่ 7 ตุลาคม 2544 ณ ห้องประชุมอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ ได้เสนอแนวคิดกระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำต่อผู้นำของลุ่มน้ำแม่ตาช้างว่า “การจัดการน้ำมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการลุ่มน้ำ โดยสามารถแบ่งให้เห็นแนวทางการจัดการหลัก ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ การจัดการแบบเก่า และการจัดการแบบใหม่

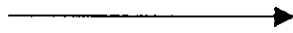
แนวคิดการจัดการน้ำแบบเก่า เป็นการจัดการที่เน้นเรื่องน้ำ(ปริมาณน้ำ)และเน้นการใช้ “น้ำ” ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจ ในการจัดการน้ำแบบเก่านั้นยังเน้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ รวมทั้งรัฐเป็นผู้ทำ จัดการเองแต่เพียงผู้เดียวโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ซึ่งการดูแลจัดการทรัพยากรในลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถคุ้มครองทรัพยากรน้ำได้ หากจะมีการดูแลจะทำได้แค่เพียงการแก้ไขผลกระทบเท่านั้น

แนวคิดการจัดการน้ำแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่เน้นทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างเชื่อมโยงและสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศและมีการจัดการทั้งระบบ รวมทั้งเน้นการจัดการในลุ่มน้ำขนาดเล็กที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งองค์กรประชาชนจัดการร่วมกันโดยใช้ข้อตกลง กติกา มาตรการ หรือ การกำหนดกฎหมายโดยองค์กรประชาชนในท้องถิ่น การจัดการแบบใหม่นี้จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ภาพการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการน้ำ

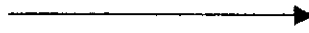
เน้น“กฎหมาย”

เน้น“ข้อตกลงกติกาท้องถิ่น

กฎหมายท้องถิ่นที่ประชาชนเป็นผู้กำหนด

เน้น “การแก้ไขผลกระทบ

เน้น“เกิดการคุ้มครองทรัพยากรแบบยั่งยืน”

ดร.เพิ่มศักดิ์ มาราภิรมย์ ได้เสนอถึงหลักการสำคัญของการจัดการทรัพยากรมีหลักสามประการ ดังนี้ คือ

หลักการข้อหนึ่ง การจัดการแบบสมดุล ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ประการที่หนึ่ง การคุ้มครองทรัพยากร

ประการที่สอง การบำรุงรักษา

ประการที่สาม การจัดสรรผลประโยชน์

ประการที่สี่ การฟื้นฟูทรัพยากร

หลักการข้อที่สอง การจัดการทรัพยากร ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ประการที่หนึ่ง ความสมดุลยั่งยืน

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมของประชาชน

ประการที่สาม การแบ่งบัน

หลักการข้อสาม การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ประการที่หนึ่ง จัดการให้เข้าร่วม

ประการที่สอง จูงใจให้เข้าร่วม เน้นประโยชน์ของชุมชน

ประการที่สาม สร้างแรงบันดาลใจ สัมผัสใจ สร้างจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักที่เข้าร่วมกันของชุมชน

ในกระบวนการจัดการทรัพยากรของชุมชนนั้นสมาชิกและผู้นำต้องชัดเจนหรือศึกษาถึง “สิทธิในการใช้ประโยชน์” ,“ภูมิปัญญา” และ “การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ” ซึ่งในทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวนี้ ดร. เพิ่มศักดิ์ ได้ให้แนวคิดกับผู้นำชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ไว้ดังนี้ คือ

ประการที่หนึ่ง “สิทธิการใช้ประโยชน์”ต้องมีความเข้าใจและศึกษาถึง สิทธิการใช้ดั้งเดิมอิงวัฒนธรรมเดิม และสิทธิใช้ดั้งเดิม ได้รับรองทางกฎหมาย รวมทั้งสิทธิการใช้ที่รับรองโดยกฎหมายกำหนดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจรัฐบาลเป็นผู้กระทำเองทั้งหมดโดยไม่ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประการที่สอง “ภูมิปัญญา”ต้องมีความเข้าใจถึง องค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องศึกษาว่าชาวบ้านสามารถจัดการเพื่อการอยู่รอดด้วยต้นทุนต่ำไปใช้วิทยาศาสตร์ และคำว่าพื้นบ้าน/พื้น

เมือง/ดั้งเดิม ไม่ได้หมายความว่าเก่าแก่ล้ำสมัยแต่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาซึ่งเป็นรากฐานในการจัดการทรัพยากรระดับสูง และการจัดการในระดับนโยบาย รวมทั้งวิทยาลัยใหม่ต้องเข้าเรียนรู้เทคนิควิทยาการพื้นบ้านเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันนี้ต้องผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่

ความรู้ภูมิปัญญาหรือวิชาการพื้นบ้านนั้นเกิดขึ้นจากประสบการณ์การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและการปรับตัวเข้ากับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนแต่ก็มีการจัดการระบบที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย รวมทั้งประสบการณ์เหล่านี้ยังมีการพัฒนาแบบไม่หยุดนิ่งเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม

ภูมิปัญญาในการจัดการน้ำ ซึ่งในปัจจุบันมีตัวอย่างให้เห็น ดังเช่น ฝ่ายคอกหมู – ขกระด้น น้ำในแม่น้ำเขื่อนา ,ระบบเหมืองฝาย ,การจัดการลำน้ำเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาระบบท้องถิ่นในการจำแนกชื่อแหล่งน้ำ ,ประปาภูเขา, การเลือกหาแหล่งน้ำใต้ดิน ,การทำน้ำให้สะอาด (กรอง) ,การปรับคุณภาพน้ำ (ใส่สมุนไพรในน้ำดื่ม)

ประการที่สาม การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ

การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำนั้น ความสำคัญที่ต้องคำนึงถึงจะเสนอดังต่อไปนี้ คือ

ประเด็นที่หนึ่ง กระบวนการจัดการลุ่มน้ำ ต้องมีการกำหนดเขตและการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมแบบมีส่วนร่วมและการคุ้มครองจัดการและใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า อย่างยั่งยืน รวมทั้งการควบคุมของเสียและมลภาวะ ไม่ให้เกิดผลกระทบและการฟื้นฟูทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ให้อยู่ในสภาพสมดุล

ประเด็นที่สอง การจัดการลุ่มน้ำแบบผสมผสาน เป็นการจัดการทรัพยากรทุกชนิด (ดิน น้ำ ป่า) แบบองค์รวมให้สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและบูรณาการการใช้ที่ดินรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของชุมชนในพื้นที่ในลุ่มน้ำและระหว่างลุ่มน้ำ

ประเด็นที่สาม ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับองค์กรชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

ชุมชนเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการอนุรักษ์และพัฒนา อันเนื่องมาจากความใกล้ชิดและการพึ่งพาผูกพันกับทรัพยากร ดังนั้น “ชุมชน” ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกันและความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับการคุ้มครองทรัพยากรส่วนรวมในลุ่มน้ำ

ความหมายของ “ชุมชน” หมายถึง ชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมมี การรวมตัวของกลุ่มชนที่มี วัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจจะเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ ซึ่งสมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีกิจกรรมและมีการเรียนรู้ร่วมกัน

องค์กรชุมชนไม่ใช่สภาตำบล สภาตำบลเป็นองค์กรการปกครอง/องค์กรชุมชนเป็นองค์กรการจัดการของชาวบ้าน ดังนั้นใบที่นี้ได้ให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบความเป็นชุมชนหรือองค์กรชุมชน

คือ การรวมตัวของชาวบ้านที่มีแนวความคิดอุดมการณ์ร่วมกัน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในงานพัฒนาาร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน มีสมาชิกมากพอที่จะกระจายความรับผิดชอบได้ทั่วถึงและมีการจัดการ การเรียนรู้ รวมทั้งมีทรัพยากรเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน

ประการที่สี่ แนวคิดพื้นฐานขององค์กรชุมชนจัดการป่าและทรัพยากร

แนวคิดพื้นฐานของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ได้คำนึงถึงองค์ประกอบหลัก คือ
หนึ่ง ชุมชนหมายถึงความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มคนและเป็นศูนย์กลางของเกิด ในการจัดการและการพัฒนา

สอง กลุ่มผลประโยชน์ คือ กลุ่มคนที่มีผลประโยชน์เหมือนกันในสถานการณ์
และกลุ่มผลประโยชน์ใช้จำแนกกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องแต่มีบทบาทในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน

สาม กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ คือ กลุ่มบุคคลที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรโดยตรง

สี่ สิทธิในการใช้ประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย สิทธิการใช้ดั้งเดิม (Traditional userights), สิทธิการใช้ที่รับรองโดยกฎหมาย (Legitimate rights) กำหนดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ

ประการที่ห้า เสริมความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้านและวิชาการ

การเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน ได้ให้ความสำคัญไว้ดังนี้ คือ

หนึ่ง ลักษณะองค์กรชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรนั้นต้องอยู่บนรากฐานของการมีส่วนร่วมและองค์กรชุมชนคือกระบวนการทางสังคม ที่พยายามสร้างการแก้ไขปัญหา โดยการรวมกลุ่มนั้นต้องเน้นชุมชน กลุ่มสนใจ และกลุ่มใช้ประโยชน์

สอง ลักษณะองค์กรท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกและมีความเป็นสถาบัน ซึ่งได้แก่การมีพฤติกรรมและบรรทัดฐาน รวมทั้งสมาชิกประกอบด้วยกลุ่มคนที่สนใจจริง สมาชิกมีความใส่ใจในหน้าที่และภารกิจหลัก

จากการสรุปบทเรียนของการดำเนินงานของชุมชนมีสาเหตุที่ทำให้้องค์กรชุมชนล้มเหลว 1)คนภายนอกพยายามสร้างองค์กรใหม่โดยไม่พิจารณาองค์กรที่มีอยู่แล้ว 2)การมองข้ามความขัดแย้งในชุมชน 3)มองข้ามกลุ่มองค์กรทางธรรมชาติในสังคม เช่น กลุ่มเครือญาติ 4)มองข้ามโครงสร้างและกระบวนการทางสังคม มุ่งเน้นที่กลุ่มทางการ

ดร.เพิ่มศักดิ์ ได้เสนอถึงกระบวนการที่ทำให้สร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน โดยมี ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1)สร้างกระบวนการเรียนรู้ 2)กระตุ้นจิตใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา 3)เสริมสร้างและพัฒนา กลุ่ม/องค์กรในชุมชน 4)สนับสนุนการสะสมทุน/พัฒนา กองทุนสนับสนุนกิจกรรม 5)เชื่อมโยงการผลิตกับตลาด ช่วยให้ชุมชนเข้าถึงข้อมูลตลาด 6)ประสานความร่วมมือกับองค์กรรัฐ และองค์กรเอกชนอื่นๆ

ประการที่หก การสร้างหรือการกำหนดพื้นที่คุ้มครองสากล

พื้นที่คุ้มครองเพื่อการจัดการทรัพยากรหมายถึง พื้นที่คุ้มครองจัดการเพื่อการใช้นิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันสามารถให้ผลผลิตทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันสามารถให้ผลผลิตทางธรรมชาติและให้ประโยชน์ตอบสนองของความต้องการท้องถิ่น

ในการคุ้มครองสิทธิชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรในทางกฎหมายได้ระบุอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญได้ ดังนี้ คือ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2540

- มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการ และ อ.บ.ต. พ.ศ.2537

- มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป...(7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้(8) การคุ้มครอง ดูแล และรักษาทรัพยากรอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่เก้า 2545 – 2549

- แนวทางการแก้ไขปัญหาคอนกรีต “การสร้างโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ(ข้อ2.2.) ซึ่งจะให้คนยากจนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ”
- การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมาย”
- สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการลดความขัดแย้งในสังคม (ข้อ3.4 หน้า 109)
- เป้าหมายพื้นที่อนุรักษ์ (ข้อ2.2.หน้า59) กำหนดพื้นที่เป้าหมายไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25
- การลดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน กำหนดไว้ 5 ล้านไร่

- การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรฯ ด้านการถ่ายโอนอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรฯ ไปที่ อ.บ.ค. (ข้อ 1.1.หน้า60)

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องแนวคิดการจัดการร่วม นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ส่งผลให้ผู้นำเกิดการแลกเปลี่ยน และเกิดความพยายามที่จะแก้ไขปัญหากลุ่มน้ำแม่ตาช้าง รวมทั้งได้นำความรู้ดังกล่าวไปขยายผลในระดับตำบล ซึ่งมีการขยายผลใน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง ตำบลบ้านบ้านปง กลุ่มที่สอง ตำบลหนองควาย กลุ่มที่สาม ตำบลหางคง ตำบลน้ำแพร่ กลุ่มที่สี่ ตำบลบ้านแหวน กลุ่มที่ห้า ตำบลสุเทพ ตำบลโป่งแยง

ในแต่ละกลุ่มได้มีการแลกเปลี่ยนถึงแนวคิด แนวทางการจัดการทรัพยากรร่วม การแลกเปลี่ยนครั้งนี้เป็นการค้นหาความรู้ของชุมชนที่จะนำมายกระดับเป็นความถี่ร่วม แนวคิดร่วมต่อการจัดการทรัพยากร โดยแต่ละกลุ่มได้เสนอถึงแนวคิด ที่เกิดจากการสังเคราะห์ปัญหา และมีการมองถึงประเด็นที่เป็นคำถามหลักร่วมกัน เช่น 1) ใน 10 ปี ข้างหน้าชุมชนอยากเห็นการจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้างเป็นอย่างไร 2) มีประเด็นปัญหาอะไรและความต้องการอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 3) ใครมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 4) ชุมชนจะสร้างความร่วมมือหรือสร้างการมีส่วนร่วมของคน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำได้อย่างไร

จากการแลกเปลี่ยนของชุมชนในระดับตำบล ได้เสนอแนวคิดที่เกิดจากการวิเคราะห์ไว้อย่างน่าสนใจไว้ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ตำบลบ้านปง จากการวิเคราะห์ปัญหาและพยายามมองการจัดการร่วมกัน ชุมชนสามารถสรุปแนวคิดหลัก ๆ ต่อการจัดการน้ำร่วมกัน คือ
หนึ่ง แนวคิดการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สอง แนวคิดการจัดการน้ำอย่างเท่าเทียม
สาม แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำโดยองค์กรชุมชนซึ่งจะสร้างกฎเกณฑ์ กติกา เป็นเครื่องมือในการจัดการ

ตำบลบ้านปงได้เสนอถึงแนวทางการจัดการทรัพยากร ว่า การจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนนั้นต้องคำนึงถึงเรื่องดังนี้ หนึ่ง แนวทางการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะสร้างจิตสำนึกควบคุมการใช้ทรัพยากร และจำกัดจำนวนประชากรให้เหมาะสมต่อทรัพยากรไม่ทำลายทรัพยากร สอง แนวทางการควบคุมการขยายพื้นที่ที่ทำกิน ปลูกจิตสำนึกการรักษาป่า และทำแนวกันระหว่างที่ทำกินกับป่าให้ชัดเจน รวมทั้งสร้างแนวเขตป่า ปลูกต้นไม้ สาม แนวทางการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าอย่างสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกันและกัน

ตำบลบ้านปง ได้มีการวิเคราะห์ ผู้มีส่วนร่วมกับการใช้น้ำ โดยมีการแบ่งผู้เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำอยู่ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชน(ชาวบ้าน)เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในฐานะผู้ใช้น้ำมาตั้งแต่อดีต ดูแลรักษา ปกป้องคุ้มครอง กลุ่มสถานประกอบการเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในฐานะผู้ลงทุนและผู้ใช้น้ำ

เพื่อธุรกิจ กลุ่มวัดและโรงเรียนเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำในฐานะผู้ใช้น้ำเพื่อสาธารณะกลุ่มหน่วยงานราชการ เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในฐานะการใช้อำนาจการจัดการน้ำ

ตำบลบ้านโป่งได้มองถึงข้อจำกัดของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ คือ ชุมชนยังไม่มี ความเข้าใจในการใช้น้ำร่วมกันและชุมชนไม่มีงบประมาณ กำลังคนที่น่ามาแก้ไขปัญหา รวมทั้งกลุ่มสถานประกอบการเป็นผู้ที่ใช้อิทธิพลต่อการใช้น้ำเหนืออำนาจขององค์กรชุมชน และรัฐ

ในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ ตำบลบ้านโป่งได้เน้นถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ) และการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายลุ่มน้ำ รวมทั้งต้องสร้างจิตสำนึกในระดับเยาวชน สร้างหลักสูตรท้องถิ่น

กลุ่มที่สอง ตำบลหางดง ตำบลน้ำแพร่ จากเวทีการแลกเปลี่ยนกลุ่มนี้มีการวิเคราะห์ถึงปัญหา และมีการมองการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างใน 10 ปีข้างหน้า ได้มีแนวคิดในการจัดการหลักๆ ดังนี้ หนึ่ง แนวคิดการอนุรักษ์ คู่มือครองทรัพยากรดิน น้ำ ป่า สอง แนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน โดยเน้นวิถีคิดการจัดการแบบ “แบ่งปัน” น้อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เป็นความคิดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง สาม แนวคิดการกระจายอำนาจให้กับองค์กรชุมชน โดยเน้นให้การบริหารจัดการทรัพยากร โดยชุมชน ชุมชนสามารถมีอำนาจในการจัดการผู้ถูกถูกรุกได้ รวมทั้งสามารถปกป้องทรัพยากรได้โดยมีรัฐเป็นผู้หนุนเสริม

ตำบลหางดงและตำบลน้ำแพร่ ได้เสนอถึงแนวทางการจัดการที่จะรักษา คู่มือครองทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมได้นั้นมีการพัฒนาในเรื่องหลักๆ คือ หนึ่ง การพัฒนาคนให้ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและมีความรู้ในการอนุรักษ์ สอง แนวทางการรักษาสภาพลุ่มน้ำแม่ตาช้างให้มีความสมบูรณ์ สาม ต้องสร้างการจัดการที่เท่าเทียมและสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศน์และปริมาณของน้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง สี่ สร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและประสานงานกับหน่วยราชการ

ตำบลหางดงและตำบลน้ำแพร่ ได้เสนอความต้องการการจัดการน้ำใน 10 ปีข้างหน้า คือ การสร้างความตระหนักกับผู้ใช้น้ำว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใดต่ออนาคตและต้องสร้างความเข้มแข็งทั้งระดับผู้นำและเครือข่าย รวมทั้งต้องผลักดันให้คณะกรรมการและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ดิน ป่า

กลุ่มตำบลหางดงและตำบลน้ำแพร่ได้วิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มอบต.

ตารางแสดงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างตำบลทางดง-ตำบลน้ำแพร่

ใคร	เกี่ยวข้องอะไร	มีส่วนร่วมตัดสินใจ มากน้อยแค่ไหน	มีข้อจำกัดอะไร
ภาคเกษตร	การแบ่งปันการใช้น้ำ	น้อย	เป็นเกษตรกรชาวไร่ ชาวนา
ผู้ประกอบการ	การแบ่งปันการใช้น้ำ	มาก	-
อบต.	การพัฒนาลุ่มน้ำใน เขตรับผิดชอบ	มาก	ต่างคนต่างทำ

กลุ่มที่สาม ตำบลหนองควาย จากเวทีการแลกเปลี่ยนเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาการจัดการน้ำและพยายามมองถึงการจัดการร่วมกันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ชุมชนได้เสนอแนวคิดในการจัดการไว้ดังนี้ คือ หนึ่ง แนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบแบ่งปัน อย่างเท่าเทียมไม่แบ่ง คนรวย คนจน คนมีอิทธิพล นายทุน ข้าราชการ หน่วยงานรัฐ แต่ทุกคนต้องใช้ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน สอง แนวคิดการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ที่ต้องมองอย่างเชื่อมโยงไม่แยกขาดจากกัน หากมีการมองแยกส่วนกันจะทำให้เกิดการทำลายระบบนิเวศน์

ตำบลหนองควายได้เสนอถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มชาวบ้านทุกหมู่บ้านอยู่ในฐานะผู้ใช้น้ำ กลุ่มสถานประกอบการอยู่ในฐานะผู้ใช้น้ำเพื่อการลงทุน

ตำบลหนองควายได้เสนอถึงการสร้างการมีส่วนร่วม คือ ผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มต้องมีการตกลงร่วมกันในการคิดถึงการจัดการ การใช้ การรักษา การเชื่อมประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมมือกันอย่างแท้จริง

กลุ่มที่ดี ตำบลบ้านแหวน จากเวทีการวิเคราะห์ปัญหาและการมองถึงการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกันนั้น กลุ่มนี้ได้เสนอถึงแนวคิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงระหว่างคนกับธรรมชาติที่ต้องสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ยั่งยืนและแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากร รัฐเป็นเพียงหนุนเสริมชุมชน รวมทั้งเสนอถึงแนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและอนุรักษ์รักษา

ตำบลบ้านแหวน ได้เสนอว่าผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีกลุ่มคน ดังนี้ กลุ่มหน่วยงานรัฐ(ป่าไม้) กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ถ้านั้น ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มหน่วยงานปกครองท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่อำเภอ) กลุ่มชาวบ้านและองค์กรชุมชน

ตารางผู้มีส่วนร่วมกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้างตำบลบ้านแหวน

ผู้เกี่ยวข้อง	เกี่ยวข้องอะไร	มีส่วนร่วมตัดสินใจ มากน้อยแค่ไหน	มีข้อจำกัดอะไร
1.ป่าไม้	ป่าไม้	มาก	ดูแลเรื่องป่า น้ำ
2.อบต.	งบประมาณ	มาก	การตัดสินใจ
3.กำนันและผู้ใหญ่ บ้าน	ชี้แนะเขตที่สาธารณะ	มาก	งบประมาณ
4.เจ้าหน้าที่อำเภอ	การดูแลและตรวจ สอบ	มาก	งบประมาณ
5.ชุมชน	ดูแลรักษา	มาก	การตัดสินใจ

กลุ่มที่ห้า พื้นที่น้ำ ต.สุเทพ+ต.โป่งแยง จากการการแลกเปลี่ยนของกลุ่มนี้ สามารถสรุปได้ถึงแนวคิดการจัดการ คือ แนวคิดในการรักษาอนุรักษ์ทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และแนวคิดการจัดการน้ำ โดยองค์กรชุมชน โดยเน้นความคิดที่เป็นในทิศทางเดียวกันในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง รวมทั้งการร่วมกันทำ ร่วม คิด การตัดสินใจในการบริหารทรัพยากร

พื้นที่ต้นน้ำ ต.สุเทพและต.โป่งแยง ได้เสนอถึงแนวทางการจัดการทรัพยากรใน 10 ปีข้างหน้าไว้ ดังนี้ คือ หนึ่ง แนวทางการจัดการที่ดินโดยให้หยุดการขายที่ดินทำกิน สอง แนวทางการจัดการป่าไม้ เช่น การอนุรักษ์ การทำแนวกันเขตป่าไม้กับที่ดินทำกิน การทำแนวกันไฟ สาม แนวทางการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มคนต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สี่ แนวทางการจัดการน้ำที่ทำให้ทุกกลุ่มสามารถใช้ น้ำกันอย่างเท่าเทียม

พื้นที่ต้นน้ำ ต.สุเทพและต.โป่งแยง ได้เสนอถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นมีดังนี้ หนึ่ง กลุ่มชุมชน(ชาวบ้าน)เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำตาช้างในฐานะผู้ใช้น้ำ สอง กลุ่มผู้ประกอบการ เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้างในฐานะผู้ใช้น้ำที่มีอิทธิพลเหนือชุมชน สามกลุ่มหน่วยงานรัฐ เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำตาช้างในฐานะผู้ฟื้นฟูและใช้อำนาจการจัดการตามกฎหมาย ของรัฐ สี่ นักวิชาการ เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้างเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการศึกษาการแก้ไขปัญหาและศึกษาข้อมูลเพื่อนำสู่การเคลื่อนไหวเชิงปฏิบัติการของชุมชนในการแก้ไขปัญหา

ในกลุ่มนี้ได้เสนอถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร โดยเน้นวิธีการสร้างจิตสำนึกชุมชนให้เกิดความคิดในการแก้ไขปัญหาและการจัดการร่วมกันและเน้นวิธีการสร้างความร่วมมือประสานงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรเครือข่ายชุมชน นักวิชาการ ผู้นำ รัฐ

ตารางผู้มีส่วนร่วมกลุ่มน้ำแม่ตาช้างตำบลสุเทพและตำบลโป่งแยง ตำบลสุเทพ

กลุ่ม	เกี่ยวข้องกับอะไร	มีส่วนร่วมตัดสินใจ อย่างน้อยแค่ไหน	มีข้อจำกัดอะไร
ชุมชน	การใช้ทรัพยากรน้ำ	80%	กฎหมายป่าไม้
ผู้ประกอบการต่างๆ หน่วยงานรัฐ	การดูแลรักษา	50%	-
	การลงทุน	60%	ระเบียบ/กฎกระทรวง
	การฟื้นฟูลุ่มน้ำ		
นักวิชาการ องค์กรอิสระ	ศึกษา ข้อมูล/สภาพ	70%	กฎหมาย
	ปัญหา/การฟื้นฟู	60%	เสนอความคิด

ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมในระดับแกนนำ

การสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับแกนนำ ได้เริ่มต้นจากการสรุปบทเรียนของคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างและการแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้เกิดการสร้างแนวทางการปฏิบัติการจัดการร่วมกันในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

จากเวทีการสรุปบทเรียนการทำงานปี 2544-2545 ของคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2544 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนสรุปบทเรียนเป็นจุดกำเนิดของการก่อการสร้างความเข้มแข็งและแนวคิดการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนมีประเด็นหลัก คือ

หนึ่ง การทำงานที่ผ่านมามีข้อดีอย่างไร

สอง การทำงานที่ผ่านของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีข้อดีอย่างไร

สาม การทำงานที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

สี่ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างจะแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างไร

จากการแลกเปลี่ยนทำให้พบว่าสิ่งเป็นข้อดี ข้อด้อย ในการทำงานและส่งผลต่อการรวมกลุ่มของคณะกรรมการ คือ

ประการที่หนึ่ง ข้อดี ของการทำงานที่ผ่านมาของการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยองค์กรเครือข่ายฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

หนึ่ง เกิดการรวมตัวในระดับกรรมการที่มีสัดส่วนพื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่กลางน้ำ พื้นที่ปลายน้ำ คณะกรรมการได้ร่วมกันผลักดันในหลายระดับ เช่น 1) การสร้างความเข้าใจต่อชุมชนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน 2) เกิดการสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรระดับหมู่บ้าน 3) เกิดการหนุนเสริมให้แต่ละกลุ่ม(ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) การรวมกลุ่มและจัดองค์กรอย่างเป็นทางการ 4) เกิดการขยายผลความคิดการอนุรักษ์ คู่มือทรัพยากรน้ำแก่ชุมชน หรือชุมชนมีความตื่นตัวต่อการแก้ไขปัญหา และรักษา

สอง เกิดข้อถกเถียงในการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำทั้งลุ่มน้ำแม่ตาช้างและลดปัญหาความขัดแย้ง ดังเช่นผลทางรูปธรรมการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา คือ ชุมชนที่เคยใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาหันหน้ามาใช้วิธีการเจรจา ต่อรอง เรียนรู้ถึงสภาพปัญหาโดยใช้เวทีและคณะกรรมการที่มีสัดส่วนจากการแก้ไขปัญหา การทบทวน สาม เกิดการประสานงานที่ดีและสร้างความเข้าใจในระดับพื้นที่และระดับลุ่มน้ำ

ประการที่สอง ข้อด้อยของการทำงานที่ผ่านมาในการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง คือ

หนึ่ง การทำงานของคณะกรรมการในแต่ละกลุ่มยังไม่เต็มที่กับการทำงาน ไม่ต่อเนื่องสัดส่วนของคณะกรรมการยังไม่นิ่ง เพราะว่าเปลี่ยนคนเข้าออกใหม่เสมอ

สอง ในกระบวนการทำงานการแก้ไขปัญหา ผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียจากการใช้น้ำ หรือใช้ประโยชน์โดยตรง ยังไม่ได้เข้าร่วมมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มรีสอร์ต

สาม ในปัจจุบันเนื่องจากการทำงานไม่ต่อเนื่องทำให้มีผลต่อการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่เป็นรูปธรรมชัดเจน การใช้ความรุนแรงในการจัดสรรน้ำ จะมีการทบทวนวัดบ้านปาง ม. 2 เพื่อนำมาใช้ประโยชน์

สี่ การประชาสัมพันธ์ หรือการให้ข้อมูล ความรู้ข่าวสารกับสมาชิก เกี่ยวกับ การจัดการน้ำ ดิน ป่า อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนยังน้อยอยู่

ห้า ชุมชนยังไม่มีแผนการจัดการดิน น้ำ ป่า คน ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ต่อกันและกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อลุ่มน้ำ

หก ในการทำงานยังขาดการยอมรับและความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ในระดับท้องถิ่น เช่น หน่วยงาน ป่าไม้ อบต อำเภอ

เมื่อทางคณะกรรมการได้วิเคราะห์เห็นถึงข้อดีและข้อด้อย รวมทั้งพยายามเข้าใจในสาเหตุหลักของปัญหาที่แท้จริง อุปสรรคที่ทำให้ส่งผลไม่ประสบความสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้ได้ ดังนั้นทางคณะกรรมการจึงคิดแก้ไขปัญหาพร้อมโดยมีการวางแผนการทำงานในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งการวางแผนนั้นได้เน้นการสร้างแกนนำที่มาจากผู้ใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำ และยังเน้นการพัฒนา

คน หรือสร้างความเข้มแข็งขององค์กร โดยจะเริ่มจากของคณะกรรมการให้ขยายสู่กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มครู กลุ่มพระ กลุ่มผู้นำทางการ (กำนัน ผู้ใหญ่) กลุ่มแม่เมืองแม่ฝ่าย รวมทั้งแผนการทำงานได้นั้นแผนการจัดการน้ำ แผนการจัดการป่า แผนการจัดทำข้อมูล แผนการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

3.1.2 ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดในการจัดการร่วมในระดับกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่มกลางน้ำ

จากระบวนการสร้างความเข้าใจ และการยกระดับแกนนำหรือ คณะกรรมการกลุ่มน้ำแม่คางช้าง นั้น ส่งผลทำให้เกิดการขยายกลุ่มไปสู่สมาชิกกลุ่มพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยการสร้างแนวคิดในการจัดการน้ำร่วมกันระกลุ่มนี้ได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนในสถานการณ์ปัญหาของแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีการเสนอรายละเอียดดังนี้

สถานการณ์พื้นที่ต้นน้ำ

นายไทรภพ แซ่ย่าง คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มต้นน้ำ บ้านมั่งคองบุย ต.สุเทพ) ได้เสนองถึงสถานการณ์กลุ่มต้นน้ำบ้านคองบุยว่า

“กลุ่มต้นน้ำได้มีมติในที่ประชุม คือ 1.ศึกษาการใช้น้ำในแต่ละหมู่บ้านโดยให้แต่ละหมู่บ้านจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อทำแผนการใช้น้ำและมาตรการการใช้น้ำของแต่ละหมู่บ้าน 2.กำหนดวันที่ 20 ม.ค.45 จะจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อศึกษาปัญหาและทำแผนร่วมคือ 1.ศึกษารูปแบบการใช้น้ำของแต่ละหมู่บ้าน 2.ทำแผนร่วมการใช้น้ำ 3.สร้างมาตรการ ใช้น้ำร่วมกันในระดับต้นน้ำ 4.ปรับแนวคิดหรือทัศนคติของแต่ละหมู่บ้านให้เป็นแนวทางเดียวกัน 5.เพื่อลดความขัดแย้งในระดับพื้นที่ 6.เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างจิตสำนึกร่วมในการดูแลจัดการป่าและน้ำ

นายหลวงไทรภพ แซ่ย่าง ได้เสนองถึงแรงกดดันที่กลุ่มกลางน้ำและกลุ่มปลายน้ำสร้างต่อคนต้นน้ำ(ชาวมั่ง)ว่า

“กลุ่มต้นน้ำแม้จะอยู่ต้นน้ำแต่เป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการใช้น้ำน้อยเป็นผลประโยชน์เชิงเดียวเป็นส่วนใหญ่ แต่ผลประโยชน์ระหว่างกลางน้ำกับปลายน้ำเป็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างมวลชนจะมีมาก ฉะนั้นอยากให้ทั้งปลายน้ำและกลางน้ำ คณะกรรมการบางท่านในที่นี้ที่เป็นผู้นำในพื้นที่ที่เกิดปัญหา อยากให้ยุติปัญหาตรงนี้ ไม่อยากได้ยินว่าบนคองปล่อยน้ำลงมาแล้วมาติดอยู่ที่กลางน้ำ คนปลายน้ำไม่ได้ใช้น้ำ ผมก็ไม่อยากอยู่ข้างบนแล้วก็ปล่อยลงมาแล้วแต่ก็ยังมาทะเลาะและขัดแย้งกัน คนกลางน้ำก็ถูกทุบฝ่าถูกคนข้างล่างเอาไป

ซึ่งตรงนี้อยากให้เป็นการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อยากจะให้มองผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ระหว่างตรงนี้มีมันไม่ใช่ผลประโยชน์เชิงเดียวอย่างต้นน้ำ ที่ต้นน้ำมีเฉพาะสวนที่ทำการเกษตร แล้วก็นำไปขายและบริโภคไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ รีสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร และผลประโยชน์อีกหลายอย่างในบริเวณนี้ แต่ข้างล่างนี้มีผลประโยชน์ตั้งแต่กลางน้ำลงไปถึงปลายน้ำมันจะมีปัญหาโดยตัวของมัน

อยู่ และปัญหาดังนี้บางอย่างโดยอำนาจของพวกเราคณะกรรมการฯ ที่มานั่งอยู่ตรงนี้ ไม่สามารถแก้ไขได้ซึ่งจะไปติดอยู่กับกลุ่มรีสตอร์ท (ที่สำรวจให้ข้อมูลสักครู่นี้ที่จะใช้อำนาจของนายอำเภอเข้ามาบีบให้เจ้าของสถานประกอบการร่วมประชุม) คือปัญหาดังนี้ยากให้มองทั้ง 2 ด้าน กลุ่มเราจะเป็นปัญหาถ้าไม่มีอำนาจรัฐมาเกี่ยวข้องอนาคตเราจะแก้ไขปัญหาดังนี้ด้วยตัวเองไม่ได้ แต่ไม่ได้บอกว่าเราจะไม่ประสานรัฐหรือขอรับการสนับสนุนจากรัฐ ฉะนั้นเราจะต้องใช้อำนาจรัฐอย่างรู้เท่าทัน แต่เราจะใช้อย่างไรที่เราจะควบคุมเขาได้แล้วก็เขาควบคุมคนของเราได้ด้วย ตรงนี้เป็นปัญหาไม่อยากให้เกิดความแตกแยก

เมื่อสักครู່พอหลวง ม.4 ต.บ้านโป่ง พูดถึงคนบนคอยเรื่องการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย คือต่อไปนี้ระบบการใช้น้ำ ความรุนแรงต่างๆ เราอยากให้ยุติเพราะเรามีคณะกรรมการฯ เรามีคนที่มีความรู้มานั่งอยู่ตรงนี้ แต่กรณีที่เรามีปัญหาผมอยากเน้นตรงนี้ว่าปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปลายน้ำ คือทางคณะกรรมการฯ เองหรือผู้นำเองเราต้องสนใจชาวบ้านว่าน้ำขาดในช่วงไหน ช่วงไหนที่เขาจะใช้น้ำ อย่างยกตัวอย่างเช่น ม.4 บ้านโป่ง หากน้ำเริ่มขาดแล้วให้ทำหนังสือหรือโทรศัพท์แจ้งขึ้นไป แล้วเราจะได้มาแก้ปัญหาตรงนี้ ถ้าปลายน้ำขาดก็แจ้งมายังกลางน้ำ ให้แจ้งล่วงหน้า ถ้าเราทุกกลุ่มสามารถประสานงานกันได้อย่างต่อเนื่องและทันเหตุการณ์ปัญหาทุกอย่างก็จะสิ้นสุดลง คนอยู่ต้นน้ำก็สามารถรับได้ในการประสานงานแก้ไขปัญหาดังนี้ แต่ในการทำงานเราต้องสร้างเป็นกระบวนการถ้าเราใช้กระบวนการจะไม่เกิดปัญหาความแตกแยก

จะพลาดไปถึงการเมืองท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้านแต่ละตำบลไม่อยากให้เอการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับกลุ่มเราที่กำลังทำตรงนี้มีมือที่สามเข้ามาแทรกแซงเพราะงานที่เรากำลังดำเนินการจะถูกแอบแฝงและอาจเบี่ยงเบนเป็นประเด็นอื่น และงานของเราจะไม่สำเร็จ ที่พูดมาทั้งหมดเป็นรายละเอียดอยากให้ทุกคนช่วยกันคิดด้วย

นายวัชร หวังวนวัฒน์ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มต้นน้ำ บ้านมั่งคองปุย ต.สุเทพ) ได้เสนอสถานการณ์บ้านมั่งคองปุย

“ข้อเสนอในที่ประชุมให้ขุดอ่างเก็บน้ำหรือขุดบ่อน้ำในแต่ละสวนผมเห็นด้วย แต่อยากยกตัวอย่าง ม.6 ต.บ้านโป่ง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ต้นน้ำ มีมติจากที่ประชุมหมู่บ้านให้ขุดบ่อน้ำในสวนและชาวบ้านก็ดำเนินการขุดแต่ป่าไม้เข้ามาจับเพราะอยู่ในเขตอุทยาน ขื่อนี้คงต้องชี้แจงให้ที่ประชุมรับทราบและสมาชิกกลางน้ำเข้าใจด้วย ถ้าการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างของเราสมบูรณ์ และผลการวิจัยออกมามีผลดีกับทุกกลุ่มในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง อาจทำให้หน่วยราชการ เช่น กรมป่าไม้ยอมรับเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านและอาจเกิดการยอมรับตรงนี้คือการขุดบ่อน้ำไว้ใช้ในสวนหรือสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กไว้ใช้ในหมู่บ้าน เพราะ บนคอยปุยพวกเราเคยขุดอ่างเก็บน้ำเพื่อเป็นที่รองรับน้ำฝนแล้วนำน้ำมาใช้ในสวนในหน้าแล้งแต่ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับเพราะเป็นเขตอุทยานห้ามทำการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในพื้นที่ พวกเราก็คาดหวังว่าผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เรากำลังทำกันอยู่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าใจ หรือสามารถประสานความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ในเรื่องนี้

ในส่วน ของ ม.8 เคยพบปะพูดคุยกับพ่อหลวงนำพลหลายครั้ง พ่อหลวงบอกว่าไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้างเพราะอยู่คั่นน้ำมีลำห้วยอยู่ในหมู่บ้าน คือ ห้วยปันหมอง ห้วยน้ำซุ่ม ห้วยกว้าง และคิดว่าน้ำที่ใช้ไม่เกี่ยวกับน้ำแม่ตาช้าง ผมคิดว่าควรจะนำกรรมการ หรือวิระชาติที่อยู่ ม.8 คั้นน้ำเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ ด้วย เพราะพ่อหลวงมองปัญหาดังนี้ไม่ออกเพราะคิดว่าตัวเองไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้าง แต่คนที่ใช้น้ำของแม่ตาช้างไม่ได้เข้าร่วมเป็นกรรมการหรือมีส่วนร่วมกับเรา เสนอให้ประธานฯ ประสานกับพ่อหลวง ม.8 ให้ส่งคนเข้าร่วมกับเราด้วย”

พ่อหลวงสวัสดิ์ ถนอมรุ่งเรือง คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มคั้นน้ำ บ้านแม่สาใหม่ ค.โป่งแยง) ได้เสนอถึงสถานการณ์บ้านแม่สาใหม่ว่า

“ในการแก้ปัญหาด้วยกันถ้าเราไม่มีความจริงใจต่อกัน ต่างฝ่ายต่างก็จะโทษกันไปโทษกันมา การแก้ไขปัญหาคควรแก้แบบถาวร ไม่ใช่แก้ปัญหาระยะสั้นและต้องแก้ไขทุกปีปัญหาที่เกิดขึ้นก็ไม่มียุติ คือเราต้องจัดการเรื่องคนคือพฤติกรรมกรใช้น้ำ และจะใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ยกตัวอย่างที่บ้านแม่สาใหม่เป็นที่สูงสูงกว่าบ้านผานกกในเขตเดียวกัน อยู่ในเขตคั่นน้ำฝั่งบ้านแม่สาใหม่ช่วงนี้เรื่องกรใช้น้ำไม่มีปัญหาเพราะได้เก็บผลผลิตลิ้นจี่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และอีกฝั่งหนึ่งที่ใช้น้ำทางน้ำตกแม่สา ในระยะแรกก็มีปัญหาเหมือนเรา ชาวสวนก็มีปัญหาจะฆ่าฟันกันเพราะเรื่องน้ำ และเห็นแก่ตัวคิดว่าตัวเองมีเงินจะต่อท่อเมื่อใด ใช้ท่อขนาดไหนก็ได้ไม่เกี่ยวกับใคร ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างต่อท่อน้ำ บางคนใช้ท่อ 3-4 นิ้ว บางคนใช้ 2-3 นิ้ว ส่งผลให้คนที่อยู่ข้างล่างคือปลายน้ำไม่ได้ใช้น้ำ เพราะน้ำไม่เหลือลงไปถึงข้างล่าง เป็นปัญหาเกิดความขัดแย้งทะเลาะกัน จะฆ่าจะฟันกัน ในที่สุดก็นั่งคุยกันทั้งข้างล่างข้างบนว่าถ้าทำอย่างนี้ไม่ได้แล้วเพราะจะเกิดปัญหา ก็มาตกลงกันว่าใช้ท่อขนาด 1 นิ้วเท่ากัน และต่างคนต่างไปสร้างบ่อน้ำในสวนของตัวเองเพื่อนำน้ำในบ่อมาใช้ และการต่อน้ำจากคั่นน้ำเข้าสวนให้ทำวาวปิดน้ำด้วย หากไม่ใช้น้ำแล้วก็ให้ปิดวาวเพื่อน้ำจะได้ไหลเข้าลำห้วยต่างๆ พอร่วมกันแก้ปัญหาได้แบบนี้แล้วความขัดแย้งก็ยุติลง มีน้ำใช้ทั้งข้างล่างข้างบน

เราน่าจะหาวิธีการจัดการน้ำด้วยการแบ่งปันน้ำใช้ แต่จะแบ่งอย่างไร ผมเสนอให้ใช้ท่อน้ำขนาดเท่ากันในแต่ละรายที่มีพื้นที่เกษตรอาจจะใช้ท่อ 1 นิ้วเท่ากัน หากไม่ทำวาวปิดจะปล่อยน้ำให้ท่วมนาไปแล้วแต่ ถ้าเราจัดการอย่างนี้จะไม่เหลือใช้และไม่ต้องแย่งน้ำกัน ไม่ต้องทะเลาะกัน ไม่ต้องทุบฝ่ายกัน เป็นกรแก้ปัญหาแบบถาวร

การทำฝายกั้นน้ำไม่ใช่สิ่งที่ไม่ดีเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นที่เก็บน้ำในหน้าฝนไว้ใช้ในหน้าแล้ง ที่มีปัญหาเพราะว่าระบบกรใช้น้ำของเราไม่มีประสิทธิภาพ เราต้องลองนำความคิดที่ผมเสนอสักครู่มาลองใช้ดู จะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาก็ถาวรได้ชั่วลูกชั่วหลาน”

สถานการณ์พื้นที่กลางน้ำ

นายกัณฑ์ นีราราช คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มรีสอร์ท / ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์ ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มรีสอร์ทว่า

“สถานการณ์กลุ่มสถานประกอบการ ที่ผ่านมาในการจัดเวทีประชุมกลุ่มสถานประกอบการหรือ การเชิญเข้าร่วมเวทีคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูเพื่อร่วมเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหา แต่ไม่ได้รับความ ร่วมมือเท่าที่ควรเพราะสถานประกอบการส่วนใหญ่ส่งตัวแทนเข้าร่วมเวทีประชุมซึ่งไม่สามารถตัดสินใจ ลงมติใดๆได้

เสนอให้แก้ปัญหาลำบากการไม่เข้าร่วมประชุมด้วยการทำรายงานการประชุมทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นระดับ หมู่บ้าน หรือกลุ่มน้ำ เพื่อแจ้งไปยังผู้บริหารหรือเจ้าของ เพื่อให้รับทราบถึงความเคลื่อนไหวต่างๆ ในกลุ่มน้ำ และการมีส่วนร่วมในที่ประชุมในเรื่องการปฏิบัติร่วมกัน ในเมื่อทำหนังสือแจ้งไปแล้วจะรับทราบหรือไม่ เป็นอีกประเด็นหนึ่ง หากที่ประชุมครั้งนี้มีมติปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งในกลุ่มน้ำแม้ตัวเจ้าของสถาน ประกอบการจะมีข้อขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะถือว่าไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ ไขปัญหา”

ก้านันเฉลิม อำนวยพิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลางน้ำ ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปงว่า

“ในส่วนกลางน้ำสถานการณ์การใช้น้ำที่ผ่านมาไม่มีปัญหาเพราะยังอยู่ในช่วงที่ยังไม่ได้ใช้น้ำ เพื่อการผลิต การระแวงว่าจะขาดน้ำหรือน้ำไม่พอเพียงจึงไม่มี จะมีปัญหาในช่วงประมาณเดือนมกราคม – มีนาคม เพราะเริ่มทำการเกษตร ปีนี้ชาวบ้านได้ระดมกันปลูกถั่วเหลืองพันธุ์ใหญ่เป็นจำนวนหลายสิบไร่ เพราะปีการผลิตที่แล้วถั่วลิสงขายได้ราคาดีถึงละ 70 บาท – 150 บาท คาดว่าการใช้น้ำจะเพิ่มขึ้น ดังนั้น สถานการณ์บางหมู่บ้านที่ทำเกษตรที่น้ำจะไม่เพียงพอจะไม่มีปัญหา หากบนคันน้ำปล่อยน้ำลงมา และรี สอร์ทได้มาคุยกัน คาดว่าจะไม่มีปัญหา แต่หากข้างบนไม่ปล่อยน้ำลงมาและรีสอร์ทไม่ให้ความร่วมมือ ในการปล่อยน้ำก็จะเกิดปัญหาพื้นที่และอาจเกิดความรุนแรงตามมา

มีข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งมีพืชชนิดหนึ่งที่เริ่มจะทำเงินให้กับชาวบ้านในเขต ต.บ้านปง คือมะเขือ เถือหรือ ขาโยเต้ เก็บยอดและผลขายได้ทั้งสองส่วน ชาวบ้านกำลังเริ่มทยอยปลูกกัน เริ่มจาก ม.6 ม.5 ม.3 และ ม.4 และคาดว่าจะเพิ่มพื้นที่ปลูกกันทุกหมู่บ้าน ปัญหาเรื่องน้ำจะตามมา

ในส่วนของ ม.1- ม.2 ชาวสวนกำลังเริ่มขกแปลงปลูกถั่วช่วงเดือนมกราคม จะเริ่มใช้น้ำมาก

นายอินสม สิงห์คำ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลางน้ำ ม.4 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์ กลุ่มกลางน้ำ ม.3 ว่า

“กลุ่มกลางน้ำปีนี้จะใช้น้ำมากเพราะมีการปลูกถั่วลิสง ถั่วเหลือง มาก ดังเกิดจากทุ่งนาใน บริเวณ ม.3 และ หมู่อื่นๆ ไม่มีที่ว่างเลย เพราะปีที่แล้วถั่วขายได้ราคาดี ส่งผลให้ปีนี้เพิ่มพื้นที่ปลูกมาก ส่วนถั่วที่ติดดอกออกช่อไม่มากนัก การใช้น้ำปีนี้คงมีปัญหาเพราะว่าน้ำในลำเหมืองบริเวณ ม.3 ไม่ค่อยมี

แล้ว ไม่ทราบว่าจะเกิดจากสาเหตุอะไร น้ำหายไปไหนไม่รู้ ปีที่แล้วน้ำยังมีมากแต่ปีนี้ น้ำหายไป ตามที่ได้สังเกตตามร่องน้ำที่ไหลเข้าทุ่งนาทุกปีมีน้ำ แต่ปีนี้ น้ำหายไปและมีน้ำน้อย”

พ่อหลวงดวงจันทร์ ปัญญาแปง (ตัวแทนกลางน้ำ ม.4 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มกลางน้ำ ม.4 ว่า

“สำหรับพื้นที่กลางน้ำคาดการณ์ว่าน้ำจะไม่พอใช้ และในส่วนปลายน้ำด้วย หากข้างล่างจะมาเปิดน้ำจากลำเหมืองหรือฝายเพื่อให้ น้ำไหลลงไปข้างล่างในการเกษตร ถ้าเป็นไปได้ขอให้ทำหนังสือแจ้งผ่านมายังพ่อหลวงทุกหมู่บ้านให้ทราบล่วงหน้าก่อน ยกตัวอย่างปีที่แล้วกลุ่มปลายน้ำมาเปิดฝายโดยพ่อหลวงบ้านไม่ทราบมาก่อนอยู่ๆ ก็มาเปิดมาทั้งหมด ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่เราใช้กันทำเหมืองทำฝายธรรมชาติไว้ ยกกำลังมาเรือและทุบของเราพังไหลไปกับน้ำ จะกันเหมืองกันฝายใหม่อุปกรณ์ก็ไหลตามน้ำไปหมดเป็นหิน และทราย กว่าจะทำใหม่ก็ใช้เวลานานพอสมควร”

พ่อหลวงบุญยัง บุญธิ (ตัวแทนกลางน้ำ ม.9 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มกลางน้ำ ม.9 ว่า

“สถานการณ์ ม.9 ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องน้ำ พื้นที่เพราะปลูกปีนี้ได้ใช้พื้นที่ผลิมาก ใช้เนื้อที่ประมาณ 10 กว่าไร่ ดินน้ำของ ม.9 ใช้น้ำจาก ม.4 เป็นประปาภูเขา และใช้น้ำแม่ต๋ี่ร่วมกับ ม.2 หากมีการผลิมากน้ำก็จะไม่พอใช้ช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน แต่ถ้าลดการผลิคาดว่ามีน้ำพอเพียง”

สถานการณ์พื้นที่ปลายน้ำ

กำนันอินทร ทิพย์คำมา คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฟูๆ (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม.2 ต.บ้านแหวน) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม.2 ว่า

สถานการณ์เรื่องน้ำของกลุ่มปลายน้ำตอนนี้ยังไม่มีการเลื่อนไหลใดๆ เพราะน้ำยังพอใช้อยู่และเพิ่งจะเริ่มปลูกข้าว แต่คาดว่าประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์น้ำจะไม่พอใช้

ในส่วนของต้นน้ำ ริสอร์ท และกลางน้ำ ก็ดี เรื่องการจัดสรรแบ่งปันน้ำก็ดี ผมเป็นคณะกรรมการฯ ทำงานร่วมกันมา 5 เดือน ก็รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันและมีแนวคิดไปแนวทางเดียวกันในเรื่องการแก้ไขปัญหานี้ ในส่วนข้างล่างขณะนี้ยังมีปัญหาคือฝายที่ ม.2 บ้านปง ที่เสียหายไปยังไม่ได้รับการซ่อมแซมให้เป็นที่ยอมรับ เพราะที่ผ่านมาซ่อมมาแล้ว 2 ครั้ง โดยใช้เงินของชาวนา และครั้งที่ 3 ใช้เงินของ อบต. แต่ความเสียหายครั้งนี้ยังไม่มีผู้รับผิดชอบ หากบนต้นน้ำและริสอร์ทปล่อยน้ำลงมาจะมาติดขัดอยู่ตรงนี้มีปัญหา น้ำจะไหลลงไปอีกฝั่งหนึ่งมากกว่าอีกฝั่งหนึ่ง

นายเทียบ อ้วนล้วน คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฟูๆ (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม. 2. ต.น้ำแพร่) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม. 2. ว่า

สถานการณ์ที่ ต.น้ำแพร่ เรื่องการทำสวนทำไร่หรือปลูกข้าวไม่ได้ทำแล้ว เพราะน้ำมีไม่พอพวกเราเลยขอร้องชาวอมแพ้วในเรื่องการทำเกษตร แต่ว่าต้องการที่จะขอน้ำไปหล่อเลี้ยงน้ำเหมืองเพื่อให้ น้ำ

ไหลซึมเข้าไปในบ่อน้ำดิน หรือสายน้ำดินเพื่อที่จะได้ใช้ในนาแล้ง ส่วนที่มีการปลูกถั่วบางรายนั้นจะหวังใช้น้ำแม่ตาช้าง 100 % เป็นไปไม่ได้ ก็ต้องหาแหล่งน้ำอื่นคือน้ำจากคลองชลประทานแม่แตง โดยวิธีการใช้เครื่องสูบน้ำสูบน้ำจากคลองชลประทานขึ้นมา ถ้าหากว่าชาวสวน ต.น้ำแพร่ เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน ก็จะขอความร่วมมือจากทางต้นน้ำ กลางน้ำ ให้ปล่อยน้ำลงมาให้ด้วย

นายสำรวย ธนุใจ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ม.7 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม.7 ว่า

ชุมชน ม.7 ควรจะยื่นหนังสืออีกครั้งให้ อบต. รับทราบพร้อมกับแนบข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการฯ และสมาชิกไปด้วย และให้เชิญ อบต. ทุก อบต. ที่อยู่ในเขต อ.หางดง และ อบต.สุเทพด้วยเพราะเป็นเขตต้นน้ำ ให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมอย่างน้อย อบต.ละ 3 คน เพื่อที่เราจะได้รู้ว่าพวกเขาจะให้ความร่วมมือกับเราหรือไม่ อย่างไร เพราะในความเป็นจริง ทั้ง อบต.และคณะกรรมการฯ และสมาชิก ควรที่จะมีการปรึกษาร่วมกัน อบต.มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้วตามมาตรา 67 จะปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

นางสาวยุพิน คำชาย (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม.9 ต.หนองควาย) ได้เสนอถึงสถานการณ์ของกลุ่มปลายน้ำ ม.9 ว่า

“กลุ่มปลายน้ำขอให้เชิญพ่อหลวง อบต. เข้าร่วม เพราะชาวบ้านจะไม่ค่อยรู้เรื่องว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เขามาแย่งน้ำกัน พ่อหลวงส่วนมากไม่ใช่คนในพื้นที่ของหมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่มาจากข้างนอกแต่งงานกับคนพื้นที่ เวลาไปถามพ่อหลวงจะไม่รู้เรื่องเพราะว่าตนเองไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้างและไม่ให้ความสนใจก็หยุดเท่านั้น ชาวบ้านไม่รู้เรื่องอะไรพากันขึ้นไปข้างบนเห็นน้ำมากก็อยากได้น้ำถ้าไม่ไหลลงไปก็ทุบฝาย ไม่มีใครให้ความรู้ เพราะไม่มีใครแนะนำว่าต้องทำอะไร มีขั้นตอนอย่างไรในการที่จะได้น้ำมาใช้ ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำไม่มีใครห้ามใครเพราะอยากได้น้ำ เพราะพ่อหลวงไม่สนใจไม่ให้ความร่วมมือใดก็ตามที่รับผิดชอบ ในส่วนของอบต.หนองควาย เคยร่วมประชุมครั้งเดียวเมื่อ 2 ปีที่แล้วเวทีประชุมใหญ่แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเรื่องน้ำแม่ตาช้างที่บ้านพอน เมื่อปลายปี 41 และก็ไม่มีการเคลื่อนไหวหรือประชุมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำอีก ไม่มีคนประสานงาน ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะทำต่อหรือไม่อย่างไรดี ชาวบ้านคิดว่าปีนี้ต่างคนต่างไปเอาน้ำมาใช้

ถ้าไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันก็ต้องติดต่อทางพ่อหลวง และ อบต. จะดีกว่า ในส่วนของอบต.หนองควายไม่ค่อยตื่นตัวที่สังเกตเห็นเวลาประชุมมีปัญหอะไรประชุมเสร็จปัญหาของอยู่ที่โต๊ะไม่ได้นำมาดำเนินการแก้ไขให้เกิดผล ยกตัวอย่างเช่น บ้านตองกาย ม.1 มีชาวบ้านเป็นส่วนน้อยของหมู่บ้านที่ใช้น้ำแม่ตาช้าง จึงปิดความรับผิดชอบ ให้คนที่ใช้น้ำไปจัดการเอง และไม่มีการส่งข่าวแก่บ้านลุงแก้วไม่ได้ใช้น้ำ แล้วไม่บอกต่อกับคนที่ใช้น้ำเรื่องก็เลยเงียบ พอดีเดือดร้อนเรื่องน้ำพวกเขาก็จะมาแย่งกัน พื้นที่ตำบลหนองควายจะสูงกว่า ต.บ้านแหวน ชาวบ้านจะมาปิดฝายส่วนที่ไหลทาง ต.บ้านแหวน ชาวบ้านต.บ้านแหวนก็จะเดือดร้อนว่าบ้านหนองควายเอาน้ำไป ก็เกิดทะเลาะกันขัดแย้งกัน เพราะต่างคนต่างทำไม่ได้ปรึกษาร่วมกันหรือประสานงานกันให้เข้าใจ

สถานการณ์ ค.หนองควาย ระยะนี้ไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกถั่ว มี ม.3 ที่ปลูกถั่ว นอกนั้นไม่ได้ปลูก
ปล่อยพื้นที่ว่างไว้ไม่ได้ทำอะไร ช่วงนี้ไม่ได้ใช้น้ำกันก็เลยไม่มีปัญหาและชาวบ้านก็ไม่ตื่นตัว ในการ
ประชุมก็เลยเงียบเหงา ช่วงนี้ใครไม่ปลูกถั่วก็ไม่ได้ใช้น้ำ จะใช้น้ำเฉพาะหน้า ที่ทำอย่างเดียว แล้วส่วน
ที่ใช้น้ำมี 2 หมู่บ้าน ม.2 , ม.3 แล้วไม่มีใครติดต่อประสานงานให้มาประชุม ที่บ้านไร่ม.3 คิดจะแก้
ปัญหาด้วยการเจาะบ่อบาดลำนํ้ามาใช้ในหน้าแล้ง พวกเขาจะใช้น้ำในช่วงกำลังปลูกถั่ว พวกชาวบ้านก็
กำลังรอการประชุม ให้ติดต่อทาง อบต. ถ้า อบต.รับ นโยบายของคณะกรรมการศึกษาพื้นที่ๆ ก็คงไม่มี
ปัญหา ชาวบ้านก็จะมาร่วมประชุมกัน ก็จะเกิดการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ และไม่ต้องมาทุบทำลาย
ฝาย ม.2 อีก

เช่น ไป ม.7 บ้านเหมืองงูชาวบ้านอยากได้นํ้ามาใส่นํ้าบ่อ พอต้องการน้ำก็เกณฑ์ชาวบ้านมาลอก
ลำเหมืองจะเอานํ้าแม่ตาช้างเข้า ม.7 บ้านปู่เสมามาปิดไม่ให้เอานํ้าไปใส่นํ้าบ่อถ้ามีการปิดน้ำก็ต้องขัดแย้ง
กันเป็นธรรมดา จะมาจะพันกัน ตอนนี้จะตัดปัญหาคือบ้านกลุ่มนี้ไม่ได้ใช้นํ้าแม่ตาช้างเลย พ่อหลวงมา
ม.7 ไม่ให้ความร่วมมือเพราะน้ำในลำเหมืองแม่ตาช้างไหลไปไม่ถึงบ้านตัวเอง แต่ถ้ามีการประสานงาน
อย่างต่อเนื่องพ่อหลวงมาก็ยินดีให้ความร่วมมือ

พ่อหลวงพัช สายแก้วโย (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม.6 ต.บ้านแหวน) ได้เสนอถึงสถานการณ์ของกลุ่ม
ปลายน้ำว่า

“ที่พูดมาว่าพ่อหลวงไม่สนใจเรื่องการแก้ไขปัญหาระบบน้ำ เป็นบางคนบางพื้นที่ ส่วนตัวแล้ว
ลำบากลำบากเกี่ยวกับเรื่องนํ้ามาพอสมควร เพราะอยู่ปลายน้ำ จะเกิดปัญหาในหน้าแล้งบางปีน้ำชล
ประทานแม่แดงไม่เพียงพอในการทำการเกษตร บางปีชาวบ้านมีปัญหา ตี1-2 ก็ต้องเรียกพ่อหลวงเพื่อขอ
ให้ขับรถไปส่งไปคูหัวน้ำแม่แดงว่ามีน้ำส่งมาให้หรือไม่ ก็ต้องทุกข์ไปกับชาวบ้านไม่ใช่ว่าไม่สนใจ ใน
ส่วนของบ้านผมมีผลกระทบเป็นบางปี แต่ก็อยากให้คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ๆ มีส่วนร่วมที่จะเข้ามาแก้
ไข เพราะอนาคตข้างหน้าน้ำคงแห้งแน่นอน อยากให้พวกเราที่ใช้ประ โยชน์ร่วมกันในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ให้
มีการแบ่งปัน และร่วมกันแก้ไขปัญห ที่ถ้านับบุญขึ้นเสนอ หาแหล่งเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งผมเห็นด้วย
เพื่อปัญหาต่างๆ จะได้ยุติ”

นายสำรวจ ธนุใจ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ม.7 ต.บ้านปาง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม.7ว่า

“สถานการณ์ที่ห้วยฝ้างพื้นที่ที่ค่อนข้างเหมาะสมสามารถที่จะสร้างได้ ไม่มีผลกระทบต่อชาวบ้าน
แต่พื้นที่ค่อนข้างเป็นป่าไม้รก บริเวณนั้นสภาพแวดล้อมของป่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก ยังคงมี
สภาพป่าเหมือนในอดีต เราสามารถจะสร้างอ่างเก็บน้ำเล็กๆ ไว้ใช้ภายใน ต.บ้านปางได้”

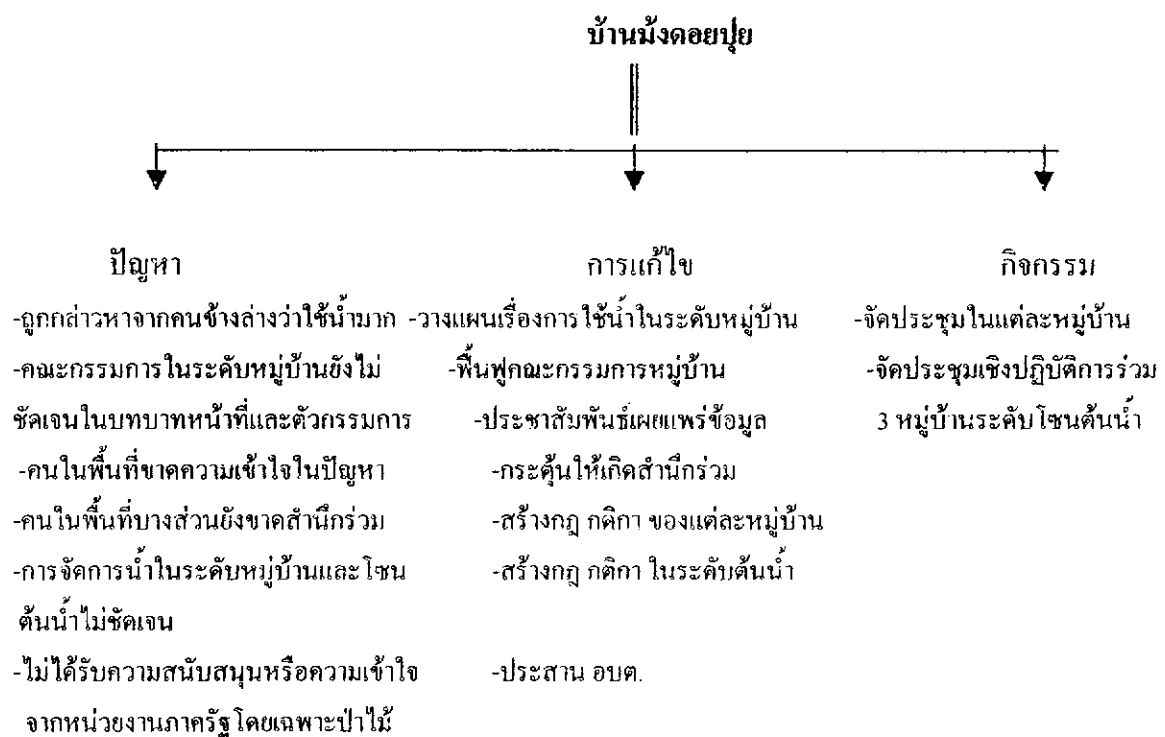
จากการแลกเปลี่ยนร่วมกันในระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำสามารถสรุปสถานการณ์และภาพการเคลื่อนไหวได้ดังนี้
และจะเสนอเป็นแผนภาพ ประเด็นปัญหาของแต่ละกลุ่มได้ดังนี้

สรุปการเคลื่อนไหวของกลุ่มต้นน้ำ

กลุ่มต้นน้ำมีการเคลื่อนไหวอย่างคึกคักและค่อนข้างตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาโดยได้มีการจัดเวทีสรุปบทเรียนไปเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 44 และวางแผนต่อเนื่องคือ ทั้ง 3 หมู่บ้านต้องกลับไปประชุมทำความเข้าใจและวางแผนในหมู่บ้านของตัวเอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากระดับหมู่บ้านขึ้นมาเสนอในที่ประชุมระดับต้นน้ำ และร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหามาให้ตรงจุดและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ในการสร้าง กฎ กติกาการใช้น้ำ และจะมีการทำประชาพิจารณ์ และนำเสนอคณะกรรมการฯ ในระดับกลุ่มน้ำต่อไป

สรุปภาพรวมสถานการณ์ของแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ

สรุปภาพรวมของสถานการณ์ของกลุ่มต้นน้ำ (บ้านมั่งคองปุ๋ย บ้านแม่สาใหม่ บ้านผานกกก

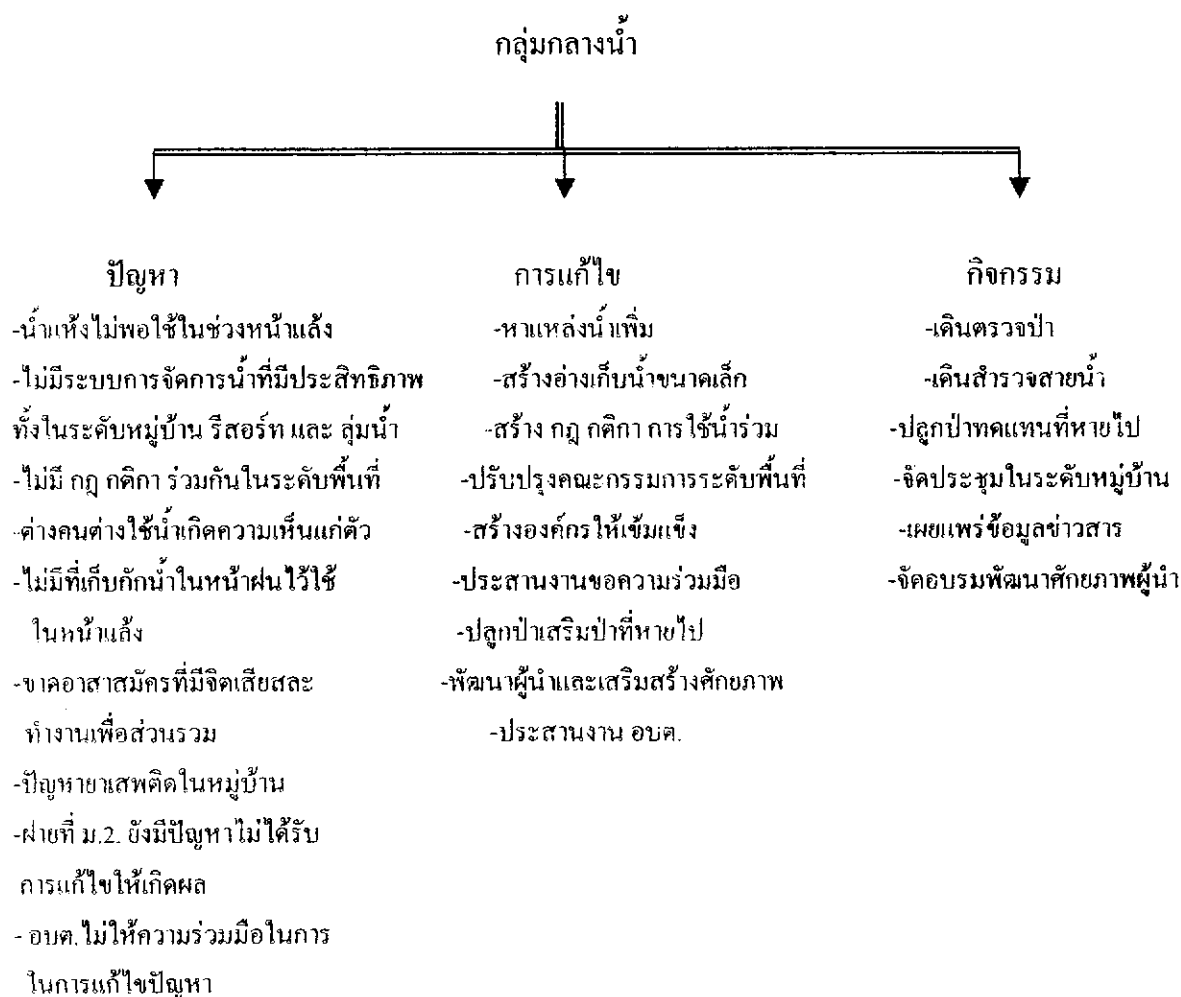

สรุปความเคลื่อนไหวของกลุ่มกลางน้ำ

กลุ่มกลางน้ำค่อนข้างตื่นตัวพอสมควรมีการสรุปบทเรียนไปเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 44 และมีแผนต่อเนื่องจากการประชุมคือ 1. จะมีการปรับปรุงคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำให้มีการดำเนินงานอย่างคล่องตัวและชัดเจน โดยมีความพยายามที่จะเชิญผู้อาวุโส แก่เหมือง แก่ฝ่าย เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น 2.มีแนวคิดที่จะหาแหล่งน้ำเพิ่มด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำเล็กๆ ในพื้นที่ที่เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน 3.พยายามสร้าง กฎ กติกา ร่วมในการใช้น้ำ ทั้งระดับหมู่บ้าน รีสอร์ท และระดับพื้นที่กลางน้ำ 4.สำรวจข้อมูลน้ำด้วยการจัดกิจกรรมเดินสำรวจสายน้ำตั้งแต่ปลายน้ำถึงต้นน้ำ เพื่อที่จะศึกษาว่าสายน้ำแม่ตาช้างประกอบด้วยสายน้ำย่อยอะไรบ้าง มีตาน้ำตรงไหน ตรงไหนที่เคยมีแล้ว

นำหายไป จุดไหนมีการใช้น้ำกันอย่างไร กิจกรรมนี้จะเป็นกิจกรรมร่วมทั้งกลุ่มน้ำ 5.ประสานงานกับกลุ่มรีสอร์ทโดยมีตัวแทนคือ คุณกันหา และคุณวิรัช เป็นตัวหลัก จะทำหนังสือถึงกลุ่มรีสอร์ท ในเรื่องการจัดระบบการใช้น้ำร่วมกัน 6.สร้างกลุ่มองค์กรให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพผู้นำ 7.ประสานงานกับ อบค.เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา 8.พยายามที่จะเชิญ รมต. รมช. สว.และนักการเมืองต่างๆ ที่สร้างบ้านเรือนอยู่แถบนี้ให้เข้าร่วมประชุมและแจ้งข้อมูลให้รับทราบปัญหาครั้งนี้ร่วมกัน ในการจะจัดประชุมและเชิญคนกลุ่มนี้เข้าร่วมจะต้องจัดทำแผนและปรึกษาหารืออีกครั้งหนึ่ง

สรุปภาพรวมของสถานการณ์ของกลุ่มกลางน้ำ 8 หมู่บ้าน ค.บ้านปง

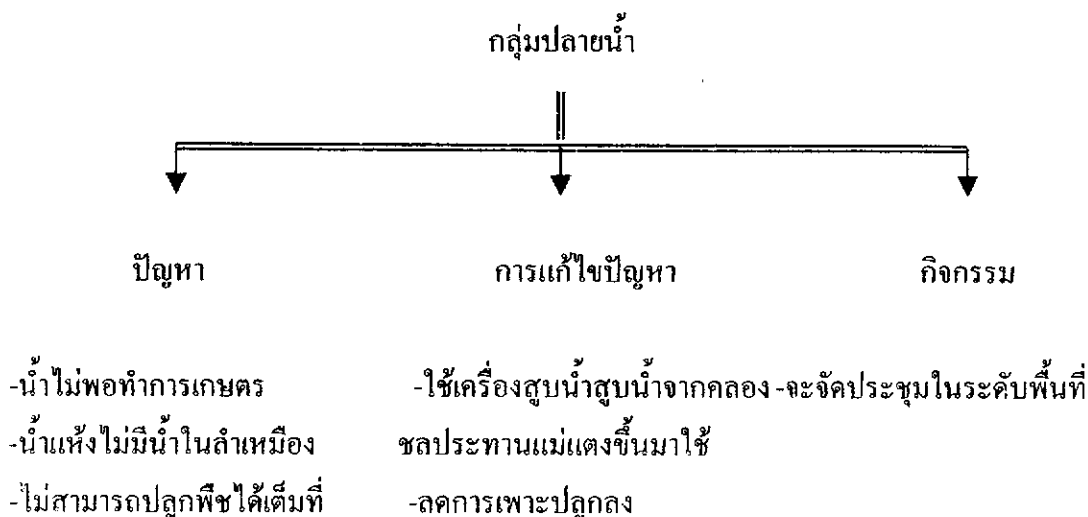

สรุปความเคลื่อนไหวของกลุ่มปลายน้ำ

กลุ่มปลายน้ำที่มวิจัยยังไม่ได้ลงไปจัดประชุมสรุปบทเรียนร่วมกัน เป็นความผิดพลาด แต่ก็สรุปข้อมูลได้จากเวทีนี้ คือ ในช่วงหน้าแล้งน้ำจะแห้งตามฝาย หรือลำเหมืองต่างๆ ไม่มีน้ำหล่อเลี้ยง จึงไม่สามารถนำน้ำแม่ตาช้างมาใช้ในการเกษตรได้ ต้องใช้เครื่องสูบน้ำในคลองชลประทานแม่แดงขึ้นมามาหล่อเลี้ยงพืชผล และน้ำในคลองชลประทานแม่แดงก็กำลังจะเกิดปัญหาเพราะใช้กันหลายหมู่บ้าน อีกประเด็นหนึ่งที่เป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับกลุ่มกลางน้ำ คือเรื่องฝายที่ ม.2 ค.บ้านปง ที่ได้รับความเสียหาย ในส่วน

สถานการณ์ของกลุ่มปลายน้ำยังคลุมเครือ ไม่ชัดเจนต้องมีกระบวนการร่วมกันต่อไป สถานการณ์ยังเป็นปัญหาอยู่

สรุปภาพรวมของสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ 5 ตำบล (หนองควาย บ้านแหวน น้ำแพร่ สันผักหวาน หางคอง)

สรุปภาพรวมของการนำเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณีการท่วมนาข้าว 2

1. ปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันคือกรณีฝ่าย ม.2 ต.บ้านปง ที่เสียหาย ระหว่างปลายน้ำ กับ กลางน้ำ ได้มีมติร่วมกัน ในเรื่องการจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการทำหนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงาน อบต. จัดเวทีประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน
2. ควรมีการวางแผนการแก้ไขปัญหาระยะยาว ไม่ใช่แก้ปัญหาระยะสั้น
3. ให้ทุกกลุ่มมีความเอื้ออาทรต่อกัน ด้วยการแบ่งปันน้ำใช้ในยามน้ำขาดแคลน
4. ให้มีการจัดการน้ำที่เท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งกลุ่ม ว่ามาจาก ดินน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ
5. จะสร้าง กฎ กติกา ในการใช้น้ำร่วมกัน และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
6. ประสานงานกับ อบต. ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ
7. หาแหล่งน้ำเพิ่ม เช่น สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก
8. จะต้องสร้างการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
9. คณะกรรมการมีการปรับโดยเพิ่มสัดส่วน ผู้ใช้น้ำจากทุกหมู่บ้าน กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ แก่เหมืองแก่ฝ่าย อบต. ตัวแทนกลุ่มรีสอร์ท ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน
10. อาสาสมัครที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต้องมีใจสมัครและเสียสละ

ระดับที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการกลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดในการจัดการกลุ่มต้นน้ำ

ในพื้นที่กลุ่มต้นน้ำ คือ บ้านม้งคอยปุย บ้านผานกกก บ้านแม่สาใหม่ นั้นได้พยายามสร้างแนวคิดร่วมกันในการจัดการทรัพยากร ซึ่งได้มีวิธีการสรุปทบทวนการจัดการทรัพยากรร่วมกัน ในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544 ณ ห้องประชุมประจำหมู่บ้านม้งคอยปุย โดยมีผู้เข้าร่วม คือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แกนนาน หมู่บ้านแม่สาใหม่ ผู้ใหญ่บ้าน แกนนาน และตัวแทน ชาวสวน บ้านผานกกก 10 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มน้ำ กลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนชาวสวน ทีมงานวิจัย 4 คน

ชุมชนม้งได้สรุปภาพรวมสถานการณ์และการแก้ไขปัญหาต้นน้ำแม่ตาช้างที่ผ่านมาระยะ 2 ปี โดย นายวิชระ หวังวนวัฒน์ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

“ในอดีตที่ผ่านมา ก่อนเกิดคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ ได้มีการประสานงานแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ เฉพาะบุคคลจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ สามารถคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง หากต้องให้การแก้ไขเป็นจริง ผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ต้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แท้จริง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการจัดการกลุ่มน้ำโดยชุมชน และสามารถ สร้าง กฎ ระเบียบ หรือมาตรการ การแบ่งปันน้ำอย่างเป็นธรรม”

ชุมชนได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาเกิดจาก 4 ประเด็น คือ หนึ่ง กลุ่มสถานประกอบการ หรือ กลุ่มธุรกิจ (รีสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร สวนเกษตร) เข้ามาในพื้นที่และดึงน้ำไปใช้ในธุรกิจของตนเองมาก สอง การใช้ที่ดิน เกิดการใช้ที่ดินโดยไม่มีการจำกัดขอบเขตทั้งของหน่วยราชการ ชาวบ้าน เอกชน ทำให้ใช้น้ำมาสาม การผลิต ทำสวน ทำไร่ ทำนา ธุรกิจการเกษตร กลุ่มสถานประกอบการ ทำให้ใช้น้ำมาก สี่ การใช้น้ำ ใช้แบบเห็นแก่ตัว ไม่มีการแบ่งปัน จึงเกิดความไม่เป็นธรรม

ในขณะที่เดียวกันจากสาเหตุปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหากับชุมชน คือ 1. กลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้างขัดแย้งกัน ทะเลาะกัน เรื่องน้ำ 2. ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างอยู่ 3. ไม่มีแผนการจัดการน้ำร่วมกัน (ต่างคนต่างใช้)

จากนั้นชุมชนได้วิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และจะนำเสนอเป็นตารางเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ข้อดี	ข้อด้อย
บ้านผานกกก - มีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง - มีการจัดระบบการใช้น้ำ	- คณะกรรมการไม่มีความพร้อม - ปัญหาการเจื่อน้ำบาดาลของกลุ่มธุรกิจทำสวนดอกไม้ ประมาณ 600 บ่อ อาจเป็นสาเหตุทำให้น้ำบนดอยแห้งในอนาคต
บ้านแม่สาใหม่ - กิจกรรมการอนุรักษ์มีอย่างต่อเนื่อง - มีการปลูกจิตสำนึก - มี กฎ ระเบียบการใช้น้ำ - มีแนวทางการพัฒนาการจัดการน้ำ เช่น กำหนดขนาดของท่อ - สร้างฝายกั้นน้ำ - ทำโครงการอนุรักษ์ บ้านคอยปุย - เกิดการจัดการน้ำ เช่น ลดขนาดท่อส่งน้ำ - เกิดอนุกรรมการดูแลจัดการแบ่งปันน้ำ - ตัวแทนที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ ประสานงานในหมู่บ้านได้ดีมาก - มี กฎ ระเบียบของหมู่บ้าน ในการดูแลจัดการน้ำ	บ้านแม่สาใหม่ - การจัดการน้ำยังไม่ชัดเจน - ชาวบ้านตระหนักในปัญหาน้ำ - บ้านหนองหอย บ้านแม่จิ ยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์-การวิจัยลุ่มน้ำแม่ตาช้าง บ้านม้งคอยปุย - ชาวบ้านยังไม่เข้าใจ ยังคงมองแต่ประโยชน์ของตัวเอง - ปัญหาการอนุรักษ์ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ยังไม่เป็นรูปธรรม - ปัญหาการใช้ความรุนแรง แก้ไขปัญหาการใช้ที่ดิน - การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ - การเผาป่าของคนพื้นราบที่อยู่แถบบ้านปางพื้นที่ติดกันทำให้เกิดอันตรายกับป่าต้นน้ำ

ชุมชนกลุ่มต้นน้ำได้กำหนดแนวทางในการกำหนดแผน โดยมีเป้าหมายสร้างความชอบธรรมการจัดการน้ำ โดยจะมีกำหนดแผนการจัดการน้ำร่วมกันในระดับต้นน้ำ และสร้าง กฎ ระเบียบ ร่วมกันในการจัดการร่วม รวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกัน โดยมีกิจกรรมร่วมกันในการจัดการ ป่า ดิน น้ำ

ชุมชนได้เสนอถึงการจัดการระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดให้มีกรรมการหมู่บ้าน/สาขาน้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำ-ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการดูแลสาขาน้ำ กฎ ระเบียบ ของแต่ละบ้าน และต้องมีการเสนอการจัดการในพื้นที่ต้นน้ำจะจัดการร่วมระดับ โชนต้นน้ำ

กลุ่มที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการกลุ่มกลางน้ำ

กลุ่มกลางน้ำมีการแลกเปลี่ยนและนำเสนอปัญหา รวมทั้งหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันใน
กลุ่มกลางน้ำ ซึ่งจะเสนอภาพการวิเคราะห์โดยใช้ตาราง ดังนี้

การนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขของกลุ่มกลางน้ำในเวทีสรุปบทเรียนระดับพื้นที่

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
-ผู้ที่อยู่ต้นน้ำ (แม่น้ำโพธิ์) ใช้น้ำมาก -กลุ่มรีสอร์ทใช้น้ำมาก -ทำไร่เลื่อนลอย -สารพิษปนเปื้อนมากับน้ำ -รีสอร์ทไม่ให้ความร่วมมือในการประชุม -การจัดการน้ำไม่มีระบบ รีสอร์ทใช้น้ำมาก -การใช้ท่อกักน้ำขนาดใหญ่ -การกั้นลำน้ำของรีสอร์ท -ชาวบ้านไม่มีที่กักเก็บน้ำไว้ในหน้าฝน -น้ำแห้ง / ตัดไม้หน้าแล้งน้ำไม่มี -การเพาะปลูก(ถั่วลิสง) ใช้น้ำมากในหน้าแล้ง -ชาวเขาถางป่า -ปัญหาหาเสพติด ตัดไม้ขาย -ขาดอาสาสมัครทำงาน -การแก้ปัญหาในพื้นที่เดียวกันยังใช้ความรุนแรง คือทุบฝาย (ม.2 บ้านปง)	-สร้างอ่างเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง -รณรงค์ให้ชาวบ้านใช้น้ำอย่างประหยัดในช่วงหน้าแล้ง -ให้หยุดการตัดไม้ทำลายป่า -ให้หยุดการทำไร่เลื่อนลอย -ให้ปลูกไม้ยืนต้นทดแทนไม้ล้มลุก -บังคับให้รีสอร์ทให้ความร่วมมือ โดยให้นายอำเภอเป็นผู้ออกหนังสือเชิญ -ให้กฎหมายบังคับ -ช่วยกันเดินตรวจสายน้ำ -ให้ตั้งกติกาในการใช้ท่อน้ำโดยลดขนาดลง -จำกัดพื้นที่เพาะปลูก -กันเขตพื้นที่ทำกิน -คณะกรรมการต้องมีบทบาทการจัดการน้ำ -ให้ อบต.ตั้งกฎหมายควบคุม -ลดพื้นที่การก่อสร้างรีสอร์ทใหม่ -รวมกลุ่มต่างๆ ช่วยกันแก้ปัญหา -เดินตรวจป่าต้นน้ำ -ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ -ให้รีสอร์ทสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ตนเอง -ให้รีสอร์ทลดขนาด การใช้น้ำและจัดระบบน้ำให้เหมาะสม

สรุปข้อมูลจากเวทีประชุม

สาเหตุ/ขาดการจัดการ	ปัญหา/น้ำแข็ง	แนวทางแก้ไข/ความต้องการ
-กลุ่มรีสอร์ท กักน้ำ ใช้น้ำมาก -เอาเปรียบชาวบ้าน -ต่างกลุ่มต่างใช้น้ำมาก -คณะกรรมการบทบาทยังไม่ชัดเจน -คั้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ขาด -การประสานความร่วมมือกัน -ไม่มีการจัดการร่วมกัน -ชุมชนไม่สามารถมีแผนการจัดการน้ำ -คณะกรรมการไม่มีอำนาจ -ขาด กฎ กติการ่วมกัน -อบต.ไม่ให้ความร่วมมือ	-กลุ่มคั้นน้ำ กลางน้ำ รีสอร์ท ใช้น้ำมาก เพื่อธุรกิจ และการเกษตร -การกักน้ำของรีสอร์ท -การตัดไม้ ถางป่า ทำไร่เลื่อนลอย -บุกเบิกขยายชุมชน -ยาเสพติด -การเพาะปลูก ลิ่นจี่ ถั่วลิสง -ต่างคนต่างโทษกัน	-ฟื้นฟูอนุรักษ์ป่า -หาแหล่งน้ำเพิ่ม -จัดระบบการจัดการ -การใช้น้ำ (สร้างอ่างเก็บน้ำ) -การเกษตร -รีสอร์ท/โรงแรม -ฟื้นฟูเพิ่มศักยภาพกลุ่ม -การมีส่วนร่วม -หนุนเสริมบทบาท -วัฒนธรรม /การทำพิธีสืบชะตาน้ำ -สร้างกฎ กติกา ที่ทุกคนยอมรับ -ประสานงานกับอบต.

ชุมชนกลางน้ำได้เสนอแผนการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ (กลางน้ำ) คือ

หนึ่ง กลุ่มกลางน้ำจะมีการปรับคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยการเพิ่มสัดส่วนของคณะกรรมการให้สอดคล้องกับการทำงานและให้การทำงานเป็นจริง โดยเสนอรับอาสาสมัครในแต่ละหมู่บ้าน 3-5 คน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ผ่านทางพ่อหลวงของแต่ละหมู่บ้าน

สอง จัดทำโครงการเดินตรวจป่าและสายน้ำเพื่อคุณภาพพื้นที่ น้ำ และปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งดูแลเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้านเพื่อมิให้ขยายพื้นที่เข้าไปทำไร่อีก

สาม ทำแผนการรักษาป่าและน้ำโดยร่วมกันปลูกป่าเสริมทดแทนป่าที่เสื่อมโทรมในช่วงต้นหน้าฝนและป่าที่ยังมีความสมบูรณ์อยู่ก็ให้ช่วยกันดูแลรักษามิให้ใครเข้าไปทำลาย

สี่ สร้างกลุ่มให้เข้มแข็งด้วยการจัดกิจกรรมดังนี้

- จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องที่มีความสำคัญกับท้องถิ่นและระดับประเทศตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทุกระยะ
- จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ
- จัดสัมมนาระหว่างกลุ่มลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้น

-จัดศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาเป็นประสบการณ์และนำมาปรับใช้ในกิจกรรม
ห้ำ ประสานงานกับป่าไม้ทำความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าและน้ำ
หค ประสานงานกับ อบต. เพื่อสร้างความเข้าใจในการฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และกิจกรรมอื่นๆ
เจ็ด ประสานงานกลุ่มสถานประกอบการ (รีสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร)

กลุ่มที่สาม การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรของกลุ่มปลายน้ำ

กลุ่มปลายน้ำ มีการจัดการโดยระบบเหมืองฝาย ซึ่งประกอบด้วยฝายดังนี้ คือ

- 1.ฝายเปา
- 2.ฝายลม หัวหน้าฝาย นายคำแพง ราชสีห์
- 3.ฝายบ่อ หัวหน้าฝาย พ่อดั่น
- 4.ฝายหมูเฒ่า หัวหน้าฝาย กำนันอินทร
- 5.ฝายตีบทอง หัวหน้าฝาย นายดวงฤทธิ์
- 6.ฝายเหมืองริน หน้าวัดบ้านพ่อน
- 7.ฝายเหมืองพญาใจ หัวหน้าฝาย นายสุรินทร์ คำม่วง
- 8.ฝายละกอน (แค)
- 9.ฝายเหมืองแก้ว (แค)
- 10.ฝายหนองควาย (แค)
- 11.ฝายเกียบง (แค)

พ่อหลวงสมศักดิ์ อินทะชัย ผู้นำกลุ่มปลายน้ำได้เสนอถึงปัญหากลุ่มปลายน้ำ

ที่ชาวบ้านต้องการน้ำทุกวันนี้ก็เพื่อนำไปอุปโภคบริโภค ให้น้ำหล่อเลี้ยงลำเหมือง ใส่น้ำดื่ม
ใช้กัน ปัญหามันก็มีแบบนี้ ส่วนข้อที่ 2 คือลำเหมืองดินเลน ข้อ 3 ก็คือการใช้น้ำของรีสอร์ทมากเกินไป
น้ำไม่สามารถที่จะไหลมาทางเราได้ แนวทางแก้ไข ก็ต้องหาที่สร้างอ่างเก็บน้ำในฤดูฝน ฝนตกลงมาน้ำจะ
มีมาก แต่ถ้าไม่มีอ่างต่อให้ร้อยพันคนร้อยพันความคิดก็ไม่มีทางที่จะแก้ไขปัญหาน้ำแม่ตาช้างได้ครบโด
ที่ยังไม่สร้างอ่างเก็บน้ำขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอ่างขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ มันจะมีปัญหาดังนี้และช่วงนี้ ถ้า
จะให้แก้ไขปัญหาก็คือสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเดียวนั่นแหละที่จะมาบรรเทาหรือขุดชีวิต พี่น้องที่ใช้น้ำแม่
ตาช้างทางปลายน้ำ ทุกตำบลผมเชื่อว่าแบบนี้ ส่วนข้อที่สองการใช้น้ำของรีสอร์ท อยากจะให้ทางริ
สอร์ทขุดสระน้ำไว้ใช้ส่วนตัวของเขา ในเมื่อเราขาดแคลนน้ำ ส่วนข้อที่สาม ผมไม่อยากให้รีสอร์ทเกิด
ขึ้นอีก

ผู้นำฝายเหมืองรินกับเหมืองเล่าได้เล่าถึงปัญหาการจัดการเหมืองฝาย

ก่อนที่จะพูดถึงแต่หน้าวัด บางท่านอาจจะเข้าใจว่าน้ำไม่เท่ากันแต่ตอนนี้ น้ำมันเลื่อมล้ำกันนิด
เดียวตอนนี้ไม่ไหลแล้วไหลเอื่อยแล้ว น้ำที่ไหล ณ ปัจจุบัน เดียวเราจะขึ้นไปดูข้างบนแล้วจะเห็นว่าข้าง
บนมีไหม ปัญหาดอนนี้ก็คือขาดแคลนน้ำเหมือนกัน ในช่วงฤดูแล้งนี้ ช่วงกลางพรรษานี้พ่อหลวงไม่เคย
ได้เดินลำเหมืองเลย ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ หลังจากหน้าฝนน้ำมันหลากมามากก็จริงแต่มันไหลผ่านไป

หมด เพราะไม่มีที่เก็บน้ำ เหมือนกับหลาย ๆ คน หลาย ๆ ฝ่าย ที่บอกว่าอยากจะให้มีอ่างเก็บน้ำเพราะว่าเนื่องจากน้ำทิ้งไม่มีที่เก็บ ถ้าเก็บน้ำไว้เหมือนกับพระราชดำริ ที่ว่าต้องเก็บน้ำไว้ก่อนในช่วงฤดูฝน พอในฤดูแล้งเราดึงมาใช้ ฉะนั้นสายเหมืองเปาไม่มีที่ใดเลยสักที่หนึ่งที่จะมีอ่างเก็บน้ำหรือว่าข้างบนก็ตามแต่ยังไม่มีเลย กำลังประสานงานกันอยู่ ปัญหามันคือตัวนี้ น้ำไม่เพียงพอ และปัญหาอีกข้อก็คือไม่เข้าใจกัน เพราะฉะนั้นปัญหาเหมือนรินกับเหมืองเล่าที่แยกกันมาอีกทีก็เหมือนพญาใจอีกสายหนึ่งตามแผนที่ที่ผมเคยเขียนไว้แต่ละเหมืองฝ่ายมันจะมีการแบ่งกันอยู่ ลูกฝ่ายเหมืองรินก็คือฝ่ายเหมืองพญาใจ ซึ่งสองเหมืองนี้ก็ได้เงินมิยาซาว่ามา หายเหมือนเดิมอยู่รกรกดินเงินเพราะลงไปนิคเคียว ช่วงนั้นที่ลงไปก็คงจะไม่เท่าไรคงเป็นแค่การกระตุ้นเท่านั้น ข้อที่ 7 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตรงนี้ก็อยากจะชี้แจงให้ทางคณะกรรมการได้หนักใจในเรื่องความขัดแย้งการใช้น้ำมีแน่นอน ถ้าน้ำมีถึงฝ่ายนี้ปัญหาข้อ 7 นี้ก็จะไม่มีแล้ว เพราะฉะนั้นปัญหาทางนี้ขอรอทางฝ่ายบนขึ้นไปการแก้ปัญหาที่คงจะเป็นริสอร์ท ดันน้ำลำธารนี้ก็เป็นวิชาการอยู่แล้วแต่การยังไม่ได้สักงานเลย เรื่องของการสร้างต้นน้ำลำธารเคยพูดกันแล้วถึงพวกมันแล้วเหมืองพญาใจนี้ ก็จะให้ทางโน้นเขาเข้ามาช่วย เพราะเหมืองตัวนี้เราต้องแบ่งกัน ถ้าเข้าใจกันก็ไม่มีปัญหา บ้านตองกาย เรื่องเหมืองพญาใจนี้ก็ไม่ค่อยมีใครทำเกษตรกรรมมากนัก เอาไปใช้เป็นน้ำดื่ม น้ำใช้ ก็ขอปิดวันนั้นก็ปิดได้ 5 วันพอปิดแล้ว อีก 3 วันมีคนเข้าบ้านพอหลวงแล้วว่าแล้วจะตายแล้วแห้งตายแล้วก็ไปพูดกับบ้านตองกาย ตองกายก็แบ่งมาให้แล้ว 1 วัน แล้ววันที่ 5 ก็แบ่งไปให้ตองกายอีกคิดว่าจะเป็นอย่างนั้น ก็เข้าใจกันดี จะเป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพูดกัน ถึงจะตกลงกันได้ ตราบใดที่พูดกัน จะแอบไปเอาอีกไม่ได้ พูดว่าตอนเช้าจะเอา ก็คือตอนเช้าตอนกลางคืนก็คือตอนกลางคืน ไม่ใช่ว่าพูดว่าเอากลางคืน ตอนเช้ายังมาเอาอีก แล้วก็จะเกิดทะเลาะกัน ถ้าเกิดการทะเลาะกันขึ้นผู้นำก็จะหนักใจแล้ว เพราะฉะนั้นน้ำก็ไม่มี น้ำใจก็ไม่มีอีก มันก็คว่าน้ำเหลวหมด ผมฝากด้วยละกันฝ่ายเหมืองรินและฝ่ายเหมืองเล่าตอนนี้อย่าผมมีมาตรฐานการก่อสร้างใหม่ไม่มีปัญหานอกจากว่าน้ำไม่เพียงพอคือประเด็นหลักที่สรุปให้ทุกท่านได้ฟัง

จากกระบวนการประชุมของกลุ่มปลายน้ำสามารถสรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

ตารางแสดงสถานการณ์ปัญหาและการหาทางออกโดยรวมของชุมชนปลายน้ำ

ชื่อฝ่าย	ผู้นำ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
1.ฝ่ายลุ่ม	หมู่ 11 ต.น้ำแพร่ พื้นที่ ทำนาประมาณ 60 ไร่ สวนไม้ผล 40 ไร่	-น้ำไม่พอใช้ตั้งแต่เดือน กพ.- เมย. ของทุกปี (ส่วนใหญ่จะใช้น้ำ ในการอุปโภคและบริโภค -ขุน (ต้นน้ำ) น้ำแห้ง -ริสอร์ทใช้น้ำมาก	1.สร้างสระเก็บน้ำให้ ชาวบ้านได้ใช้น้ำอย่าง ทั่วถึง (ให้สร้างอ่างเก็บ น้ำเหนือฝ่าย เปา ม.2 ต.หนองควาย แบบเร่ง ด่วน) 2.ให้อำเภอดำเนินการเก็บกักน้ำ ของต้นน้ำ และริสอร์ท

			3.ไม่ให้มีการตัดไม้บริเวณขนน้ำหรือตาน้ำ 4.ห้ามมิให้มีการขยายหรือเพิ่มจำนวนรีสอร์ตทบริเวณ ค.บ้านปง ถึง ขุนน้ำ
2.ฝายบ่อ	ค.น้ำแพร่ หมู่ 11,1,9 มีพื้นที่ทำนาประมาณ 550 ไร่ สวนไม้ผล ลั่นจี่ ลำไย มะม่วง 100 ไร่	-การขาดแคลนน้ำเดือน กพ.-เมย. -ลำเหมืองต้นเงิน -รีสอร์ตใช้น้ำมากทำให้น้ำไม่ไหลถึงปลายน้ำ	1.สร้างอ่างเก็บน้ำในฤดูฝน 2.ให้รีสอร์ตขุดสระน้ำหรือบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเอง ไว้ใช้ในหน้าแล้งเพื่อที่จะไม่ต้องแย่งน้ำกับกลุ่มเกษตรกรหรือชาวบ้าน 3.ไม่ให้มีการเพิ่มรีสอร์ตหรือขยายรีสอร์ต
3.ฝายเหมืองหมู่น้ำ	-หมู่ 1 และ หมู่.2 ค.บ้านแหวน พื้นที่ทำการเกษตร 110 ไร่ -หมู่ 2 ค.น้ำแพร่ พื้นที่ทำการเกษตร 63 ไร่ -หมู่ 3 ค.หนองควาย พื้นที่ทำการเกษตร 47 ไร่ รวมพื้นที่ต้องการน้ำ 210 ไร่	-ระดับฝายไม่เท่ากัน คือ ฝายลม และ ฝายบ่อ -น้ำไม่เพียงพอระหว่างเดือน มี.ค.-เม.ย. -ลำเหมืองถูกบุกรุก -ลำเหมืองมีสภาพพื้นเงิน -ขยะในลำเหมืองและลำน้ำ	1.ทำระดับฝายให้เท่ากัน 2.สำรวจพื้นที่จัดสร้างอ่างเก็บน้ำ (กรณีถ้ามีพื้นที่) 3.สำรวจแนวเขตลำเหมืองหมู่น้ำตลอดชุดเขตเหมือง 4.ขอสนับสนุนงบประมาณขุดลอกลำเหมือง

ชื่อฝ่าย	ผู้ใช้น้ำ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
4.ฝ่ายเหมืองริน และ ฝ่ายเหมือง เหล่า	ฝ่ายเหมืองริน 200 ไร่ ฝ่ายเหมืองเหล่า 100 ไร่	-น้ำแห้งไหลไปไม่ถึงสวน -ฝ่ายดันน้ำเอาน้ำไป (ขโมยน้ำ) -มีการกักน้ำโดยใช้ท่ออุด -ฝ่ายหัวบ้านฟอนปิดน้ำ -เดือน มี.ค.-เม.ย. น้ำขาดแคลน -เกิดการทะเลาะกัน (ฝ่ายเดียวกัน) -เกิดความขัดแย้ง -จัดการน้ำไม่ได้ -ฝ่ายกลางบ้านฟอนกักน้ำ	1.ให้คืนน้ำ และริสอร์ทปล่อยน้ำลงมาถึงปลายน้ำ 2.ให้คืนน้ำ กลางน้ำ และริสอร์ท ลดความเห็นแก่ตัว 3.ทำอ่างเก็บน้ำขนาดกลางทดแทน 4.ให้มีน้ำใจต่อกัน 5.มีการแบ่งปันน้ำภายในแต่ละฝ่าย
5.ฝ่ายเหมืองพญา ใจ	หมู่ 12 ต.หนองควาย	-หน้าแล้งน้ำขาดไปไม่ถึงหมู่บ้าน -ลำเหมืองตื้นเขิน -ต้องการน้ำดื่มมาใช้เอาไปใช้เป็นประปาหมู่บ้าน	
6.ฝ่ายเหมือง เกว้น	หมู่ 3 และ หมู่ 4 ต.หนองควาย	-น้ำไม่พอใช้เดือน มี.ค.-พ.ค. -ฝ่ายมีระดับเสมอกันตั้งแต่ฝ่ายเหมืองเหล่า ฝ่ายหนองควาย ฝ่ายเกว้น -ผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย	1.หางบประมาณขุดลอกลำเหมืองที่ตื้นเขิน 2.วางมาตรการระวางแนวเขตลำเหมืองให้มีความกว้าง 3 เมตร โดยประมาณ 3.สร้างอ่างเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง 4.มีการแบ่งปันการใช้ น้ำให้เท่ากัน
7.ฝ่ายหนองควาย		-น้ำไม่พอใช้ -มีขยะมูลฝอย -ลำเหมืองตื้นเขิน	

ชื่อฝ่าย	ผู้ใช้น้ำ	ปัญหา	การแก้ไข
8.ฝ่ายเก็บบง	หมู่ ม.7 และ หมู่ 9 ค.หนองควาย	-น้ำไม่พอใช้ -ลำเหมืองตื้นเขิน -ลำเหมืองถูกบุกรุก -ขยะมูลฝอยในลำเหมือง -ผู้ใช้น้ำค้ำบนปิดกั้นฝาย บ่อทำให้น้ำไหลไม่ถึงปลายน้ำ	1.ขุดลอกลำเหมือง 2.ห้ามทิ้งขยะลงในลำเหมืองและลำน้ำ

ชุมชนได้สรุปประเด็นปัญหา คือ **ปัญหาแรก** น้ำในลำเหมืองไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินการได้น้ำไม่พอใช้ **ปัญหาที่สอง** ก็คือเป็นเรื่องของการจัดการอันนี้สำคัญเรื่องของการปิดฝายการกักน้ำ **ปัญหาที่สาม** คือผนังหรือพื้นที่ของฝายไม่เท่ากันทำให้พื้นที่ก็มีปัญหากันบ้าง **ปัญหาที่สี่** คือเรื่องของการใช้น้ำของรีสอร์ท ในปัจจุบันชุมชนไม่รู้เลยว่ารีสอร์ทใช้น้ำไปเท่าไรแล้วแต่ผลก็คือน้ำไม่มาถึงปลายน้ำ **ปัญหาที่ห้า** คือพอน้ำไม่มีน้ำไม่พอใช้ ฝายไม่เท่ากัน การจัดการไม่ร่วมกันก็เกิดการขโมยน้ำ ไม่ว่าจะเป็นท่อหรือการปิดกั้นหรืออะไรก็ตามแต่อันนี้คือเป็นปัญหาหลักๆ ที่เราเจอกันครั้งนี้ คือว่าเอาละน้ำมันแห้ง ส่งผลถึงการจัดการฝายแต่ละฝายจึงไม่เข้าใจกันแต่ละฝายยังมีความเลื่อมล้ำกัน

ชุมชน แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ หนึ่ง ลอกลำเหมืองให้น้ำไหลคล่อง สอง หาแหล่งน้ำ อาจจะเป็นอ่างเก็บน้ำ อันที่สามงบประมาณในการนำมาขุดลอกเหมืองหรืออื่นๆ ที่จะนำมาพัฒนา สี่ รีสอร์ทน่าจะขุดสระของตัวเองอันนี้เป็นข้อเสนอที่ดีเพื่อที่จะได้ไม่แย่งน้ำเกษตรกร ห้า รีสอร์ทจะไม่เกิดขึ้นอีกหยุดการเจริญเติบโตของรีสอร์ทได้แล้ว หก ชุมชนต้องมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งหรือการจัดการน้ำภายในอย่างชัดเจน

3.1.3 ขั้นตอนที่สาม การสร้างแนวคิดในการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรนั้น ชุมชนได้มีการจัดทำแผนการจัดการลุ่มน้ำร่วมกันโดยครอบคลุมการจัดการน้ำ การจัดการป่า การจัดการที่ดิน การจัดการพัฒนาคน การจัดการสื่อประชาสัมพันธ์ โดยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้ คือ

สรุปการนำเสนอแนวคิดการจัดทำแผนของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ประเด็น	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา
1.สร้างแกนนำและ พัฒนาองค์กร	-เพื่อรับทราบปัญหาและเชิญให้เข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา -เพื่อชี้แจงปัญหา สถานการณ์ สภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน -ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรน้ำ -เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับแนวร่วมต่างเครือข่ายในเรื่องการจัดการทรัพยากร -เพื่อสร้างแนวร่วมในการจัดการน้ำ ให้มีการจัดการน้ำที่เท่าเทียมกัน -เพื่อให้มีการเผยแพร่ข้อมูลในระดับพื้นที่และภายนอกให้รับรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	1.จัดประชุมในระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในทุกพื้นที่ (ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ) 2.จัดสัมมนาในระดับลุ่มน้ำ 3.จัดสัมมนาระดับพื้นที่ 4.จัดอบรมให้ความรู้ 5.จัดศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น 6.จัดทำสื่อ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	ม.ค.45 เป็น ต้น ไป
2.สร้างศักยภาพของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ	-เพื่อสร้างแรงจูงใจให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมงานมีความตื่นตัวและมีจิตสำนึกร่วมในการที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม -เพื่อสร้างความสามัคคีในทุกกระดับทั้งลุ่มน้ำ -เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกให้ชาวบ้านที่อยู่ในลุ่มน้ำรักษป่าและน้ำ -เพื่อให้ทุกคนมีจิตเสียสละเพื่อส่วนรวม -เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน และประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.จัดงานพบปะสังสรรค์ 2.จัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าและน้ำ 3.จัดเข้าค่ายระดับลุ่มน้ำ 4.จัดแข่งขันกีฬา -วอลเลย์บอลสำรวป่า -กีฬาพื้นบ้าน 5.กิจกรรมทางศาสนา -สืบชะตาน้ำแม่ตาช้าง -ทอดผ้าป่าเพื่อแม่ตาช้าง 6.จัดทำเรื่องแบบคณะกรรมการฯ -เลื่อมิตราสัญลักษณ์ -ตราขงคณะกรรมการฯ	

	ถิ่น -เพื่อให้แกนนำและคณะกรรมการตลอดจนชาวบ้านได้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น -เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้สืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมและมีจิตสำนึกร่วม	7.จัดอบรมให้ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายป่า พ.ร.บ.น้ำ	
3.แผนการจัดการน้ำ	-เพื่อหาแหล่งน้ำเพิ่มไว้ใช้ในยามน้ำขาดแคลน (ในหน้าแล้ง) -เพื่อเก็บรวบรวมรายละเอียดของการใช้น้ำแต่ละกลุ่ม -เพื่อสร้างกฎ กติกา ของแต่ละกลุ่ม และระดับลุ่มน้ำ ให้มีระบบการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพ และได้ใช้น้ำอย่างยุติธรรม -เพื่อทราบปริมาณน้ำในแต่ละพื้นที่ว่ามีปริมาณมากน้อยเท่าใด -เพื่อให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงคุณภาพน้ำว่าสมควรที่จะใช้บริโภคหรืออุปโภคได้หรือไม่ มีอันตรายต่อสุขภาพหรือไม่ -เพื่อให้แม่น้ำใสสะอาดจะทำให้ผู้ใช้น้ำใช้น้ำได้อย่างสบายใจ และเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี	1.สร้างอ่างเก็บน้ำในแต่ละพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและไม่กระทบต่อชาวบ้าน 2.เก็บรวบรวมข้อมูลการใช้น้ำ -เพื่อการเกษตร -เพื่อธุรกิจ -เพื่ออุปโภค/บริโภค 3.การสร้างกฎ กติกา การใช้น้ำ -ต้นน้ำ -กลางน้ำ -ริสอร์ท -ปลายน้ำ 4.ควบคุมคุณภาพน้ำ -การวัดปริมาณน้ำ -การตรวจสอบสารเจือปนในน้ำ -การรักษาความสะอาดน้ำ	
4.การจัดการป่า	-เพื่อทราบขอบเขตพื้นที่ทำกิน พื้นที่ป่าและพื้นที่ที่อยู่อาศัย -เพื่อรักษาป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์ -เพื่อยุคการทำลายป่าเพราะจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มี	1.กำหนดพื้นที่ทำกิน พื้นที่ป่า และที่อยู่อาศัย ไม่ให้มีการขยายพื้นที่อีก 2.ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ 3.ควบคุมมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่า	

	น้ำ -เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ถึงภัยอันตรายถ้าหากป่าไม่มี และมีจิตสำนึกร่วมในการดูแลรักษาป่า -เพื่อมิให้เกิดไฟป่า -เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดูแลรักษา ป่า ดิน น้ำ	-ควบคุมการทำไม้แปรรูป(ไม้เถื่อน) -ขอความร่วมมือกับกลุ่มรีสอร์ทที่มี การก่อสร้างใหม่ มิให้ซื้อไม้เถื่อน 4.จัดอบรมให้ความรู้เรื่องป่าไม้ และผลเสียของการไม่มีป่าไม้แก่ชาวบ้าน 5.ทำแนวควบคุมและป้องกันไฟป่า 6.จัดสัมมนาเกี่ยวกับการรักษา ดิน น้ำ และป่า	
5.จัดทำข้อมูลลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	-เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลต่างๆ ในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่เกี่ยวข้องและเกี่ยวพันกันที่มีผลกระทบถึงกัน -เพื่อนำข้อมูลที่เป็นจริงมานำเสนอต่อสาธารณชน -เพื่อทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงว่าน้ำหายไปไหน	1.สำรวจข้อมูลการใช้ที่ดิน 2.การเกษตร –ปลูกพืช+การใช้น้ำ 3.ข้อมูลผู้ใช้น้ำ 4.ข้อมูลการใช้น้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน 5.สำรวจสายน้ำทุกสายในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	
6.จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์	-เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ให้ชาวบ้านได้รับทราบ -เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง -เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้เข้าใจบทบาทของคณะกรรมการฯ และให้ความร่วมมือในการรักษาป่าและน้ำ -เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา	1.จัดทำ VDO.ในแต่ละหมู่บ้าน ให้ความรู้เกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า 2.วารสารเผยแพร่ข้อมูล 3.จัดประชุมร่วมกับผู้นำท้องถิ่น 4.ผลิตสื่อวิทยุ-โทรทัศน์	

สรุปภาพรวมกระบวนการสร้างแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่คำข้าง

แนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน

แนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวมดิน น้ำ ป่า

แนวคิดการจัดการการสร้างกติกา กฎเกณฑ์ กฎหมายท้องถิ่นในการจัดการน้ำโดยองค์กรชุมชน

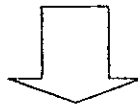
แนวคิดการพัฒนาคนกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสร้างจิตสำนึกการใช้

และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

แนวคิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายลุ่มน้ำของชุมชน

เกิดจากกระบวนการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้การหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชน

การวิเคราะห์สาเหตุปัญหาทรัพยากร ปัญหาถูกทำลาย ปัญหาที่ดิน ปัญหาน้ำแข็งและคุณภาพน้ำ ชุมชนมองว่าเกิดมาจากสาเหตุ หนึ่ง ชุมชน สอง การขยายธุรกิจโรงแรม สาม ขาดการพัฒนาที่เหมาะสมระหว่างความสมดุลคนกับธรรมชาติ สี่ ขาดการจัดการร่วมกันหรือกติกาที่ทุกกลุ่มยอมรับปฏิบัติ

การวิเคราะห์ปัญหาผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการทรัพยากร ชาวบ้าน ผู้นำทาง การ อบต. หน่วยงานรัฐ ป่าไม้ อ่างแอ ผู้ลงทุน เครือข่ายชุมชน นักวิชาการ

การสังเคราะห์กระบวนการแก้ไขปัญหามาเพื่อนำไปสู่การหาทางออกร่วมกันในระดับชุมชนลุ่มน้ำ หุดขยายพื้นที่

เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้การจัดการทรัพยากรร่วม คือ

ความรู้ในการพัฒนาองค์กร

ความรู้ในการพัฒนาฐานการผลิต

ความรู้ในการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม

ความรู้ในการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหา

3.2 กระบวนการสร้างการเคลื่อนไหว ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้พัฒนาการพบว่าการเรียนรู้ในการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันนั้น ดังเช่น หนึ่ง แนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน สองแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม ดิน น้ำ ป่า สาม แนวคิด การจัดการสร้างกตึกา กฎเกท์ กฎหมายท้องถิ่นในการจัดการน้ำ สี่ แนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมโดยการพัฒนาและอำนาจในการตัดสินใจของท้องถิ่น ห้า แนวคิดสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ

ด้วยแนวคิดข้างต้นได้เกิดฐานคิดหลักในเรื่องการจัดการทรัพยากรที่เน้น คน การผลิต การจัดการทรัพยากร การใช้ความรู้ภูมิปัญญา ซึ่งวิธีคิดเช่นนี้ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความเคลื่อนไหวที่เป็นปฏิบัติการรูปธรรม โดยมีการสร้างกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรและกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการลุ่มน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละกิจกรรมดังนี้

3.2.1 การปฏิบัติการเคลื่อนไหว การเดินตรวจสายน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การเดินตรวจเส้นทางสายน้ำมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนรู้ถึงขอบเขตและปริมาณน้ำ รวมทั้งทำให้ชุมชนรู้ถึงข้อมูลทรัพยากรที่มีอยู่ในลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพื่อนำไปสู่การจัดการร่วมกันของชุมชน ในการสำรวจเส้นทางน้ำนั้นได้มีการสรุปบทเรียนจากการสำรวจด้วยกัน 4 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 26 มกราคม 2545 ได้เดินสำรวจจากฝายเปา หมู่ที่ 2 ต.หนองควาย ฝายฮ่อมห้วย (ชินณรงค์) หมู่ 4 ต.บ้านปง

ครั้งที่ 2 ในวันที่ 27 มกราคม 2545 ได้เดินสำรวจบ้านปางยาง ม.7 ต.บ้านปง ถึงสวนบัวรีสอร์ท หมู่ 3 ต.บ้านปง

ครั้งที่ 3 ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2545 ได้สำรวจเส้นทางจากบ้านผานกกกถึงสายน้ำแม่มาไทร ม.4 บ้านม่อนธารทอง โดยผ่านห้วยปางขมุก ห้วยหก ห้วยมะไฟ

ครั้งที่ 4 ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545 ได้สำรวจเส้นทางจากบ้านบ้านคอยปุถึงน้ำตกศรีสังวาลย์ โดยผ่านห้วยอีค่าง ห้วยเตาหิน ห้วยผาแดง ห้วยแม่ปาน

จากการสำรวจเส้นทางสายน้ำทำให้ชุมชนได้เห็นร่วมกันว่า “น้ำหายไปไหน” และการใช้น้ำที่ไม่เท่าเทียมกันและใครเป็นผู้มีอำนาจในการใช้น้ำเหนือชุมชน รวมทั้งชาวบ้านได้เห็นถึงการสร้างฝายกั้นน้ำในลำน้ำสาธารณะนั้นเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้น้ำไหลผ่านสู่ปลายน้ำ

การสรุปบทเรียนในครั้งนี้ กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลาง และกลุ่มปลายน้ำได้เสนอถึงการเดินสำรวจสายน้ำนั้น ชุมชนเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในลำห้วย เช่น น้ำเสีย ขยะในน้ำ ความกว้างของสายน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลง การใช้ท่อขนาดใหญ่ รีสอร์ททักน้ำมาก

ในการสำรวจเส้นทางน้ำสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังเช่น หนึ่ง “การสร้างกตึกาการใช้น้ำ สองสร้างการแบ่งปันน้ำ สาม สร้างความเข้าใจกับชาวบ้านในเรื่องบทบาทคณะกรรมการลุ่มน้ำ สี่ การจัดทำสื่อ เอกสาร ข้อมูลในการดำเนินกิจกรรม

3.2.2 การปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง กรณีการทูปฝ่าย ม.2 บ้านปง

ปัญหาการใช้ความรุนแรงของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างยังมีปรากฏอยู่ใน ม.2 บ้านปง ซึ่งในการแก้ไขปัญหาคครั้งนี้ ได้ใช้เวทีเจรจายุติปัญหาโดยมีทั้งชาวบ้าน คณะกรรมการ ปลัดอำเภอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อบต. กำนันผู้ใหญ่บ้าน

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งฝ่าย ม.2 บ้านปงได้ใช้เวที 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 11 มกราคม 2545 และครั้งที่ 2 ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545

ในการแก้ไขปัญหาคได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยน เจาจาเพื่อสร้างความเข้าใจและแก้ไขปัญหาค ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการระบวนการเจรจาคนี้ คื คณะกรรมการพื้นฟูกลุ่มน้ำแม่ตาช้างฯ และผู้ร่วมในการเจรจาค เช่น

- ปลัดนันทวิทย์ เจียวชัยภูมิ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอหางคอง
- นายชัยพันธ์ ปรภาสวัด หัวหน้าโครงการศึกษาพื้นฟูและจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ประธานคณะกรรมการศึกษาพื้นฟูและจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ตัวแทนคณะกรรมการศึกษาพื้นฟูและจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- ทีมวิจัยโครงการศึกษาพื้นฟูและจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบ้านแหวน
- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบ้านปง
- ผู้ใหญ่บ้าน ค.หนองควาย
- ประธานกรรมการบริหาร อบต.บ้านแหวน อบต.หนองควาย และ อบต.บ้านปง
- ตัวแทนกลุ่มรีสอร์ท
- แก่หมือง แก่ฝ่าย
- ตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

ในเวทีการเจรจาคแก้ไขปัญหาค ได้มีการเสนอการแก้ไขปัญหาค ดังเช่น

กำนันเฉลิม อ้นวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาพื้นฟู (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง)

วัตถุประสงค์ที่จัดประชุมในครั้งนึ เพื่อจะมาคทำความเข้าใจในการใช้น้ำ ฝ่ายหรือคองกริดกัน น้ำของหมู่ 2 เรืองเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2544 ซึ่งทางคณะกรรมการศึกษาฯได้พยายามแก้ไขปัญหาคมาตลอด แต่ไม่สามารถยุติปัญหาค หรือตกลงกันได้ โดยจะลำดับเหตุการณ์ที่ได้ดำเนินการมาให้ฟัง เมื่อประมาณปลายเดือนเมษายนปี 44 ได้มีกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นไปรื้อฝาย หมู่ 2 ฝ่ายข้างวัดอรุณญาวาส (วัดบ้านปง) กับฝ่ายหมู่ 4 หลังจากไปทำลายแล้ว กลุ่มผู้ใช้น้ำทางปลายน้ำได้มาร้องเรียนเรืองที่เกิดขึ้นที่ผม ในฐานะประธานคณะกรรมการศึกษาฯ และทำหนังสือถึง อบต. บ้านปง เพราะเป็นเขตพื้นรับผิดชอบของ อบต. และให้ อบต. บ้านปง เรียก คู่กรณีทั้งปลายน้ำและกลางน้ำเข้ามาพูดคุยกันที่ อบต.บ้านปง แต่ปรากฏว่าทาง อบต. เรียกเฉพาะส่วนกลางน้ำไปคุย และบันทึกถึงผม ก็เป็นอันว่ายังตกลงกันไม่ได้เพราะปลายน้ำไม่ได้เข้าร่วมในการพูดคุย กรณีการไกล่เกลี่ยดังนึ 2 ฝ่ายเข้าร่วมด้วย ไม่ใช่การจับแพ้ชนแกะ

เป็นการตกลงกันด้วยความพอใจทั้งคู่ หากไม่เป็นเช่นนั้นเรื่องก็ไม่จบลงง่ายๆ หลังจากนั้นปลายน้ำก็ร้องเรียนมาที่ผมอีกโดยเฉพาะ เมื่อครั้งการจัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กรณีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่สถาบันผู้บริหารกระทรวงเกษตรมาร่วมแลกเปลี่ยนและศึกษาดูงานคราวนั้น และทำหนังสือ เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 44 ถึงคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับแกนนำมาตกลงกันที่วัดบ้านปง โดยที่ประชุมได้มอบให้ทางพ่อหลวงสมเพชร พ่อหลวง ม.1 ต.บ้านปง กับ กำนันสมบุญ กำนัน ต.บ้านปง ไปประสานงานแก้ไขปัญหา ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการเท่าที่ควร และฝ่ายที่เกิดปัญหาก็ปล่อยให้อยู่อย่างนั้น ไม่มีการจัดสร้างขึ้นมาใหม่

ทางปลายน้ำได้ร้องเรียนมาอีกซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ผมรู้สึกอึดอัดใจมากจึงตัดสินใจนำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาฯ เมื่อ วันที่ 29 ธ.ค. 44 ที่ผ่านมา และใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาฯ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและยุติปัญหาดังกล่าว เป็นผลให้เกิดการจัดประชุมขึ้นในวันนี้ และขอให้กรณีปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถตกลงกันได้ และได้รับความพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่ายในวันนี้ ช่วยกันเสนอแนวคิดและทำความเข้าใจร่วมกันไปในทิศทางที่เป็นไปได้ คือให้เข้าใจกัน เพราะขณะนี้กำนันสมบุญอยู่ที่นี้ เมื่อประมาณปี 42-43 ขณะนั้นผมเป็นกำนันอยู่มีการเจาะฝาย จำไม่ได้ มาทำเหมืองกันน้ำลำเหมืองเล็กๆมาใช้ในหมู่ 1 โดยนำเงิน อบต. ๆ ละ 400 บาท ไปจัดสร้าง หลังจากนั้นมาได้มีการเอาฝายบางคนเรียกแด บางคนเรียกผนังคอนกริตก็เพื่อที่จะกันน้ำให้ลงมาข้างล่างแบ่งปันน้ำ เรื่องก็ยังไม่ยุติดังนั้น ก็คงจะขอทางผู้ร้องเรียนในส่วนปลายน้ำประมาณ 3 คน ให้เล่าความเป็นมาให้ที่ประชุมได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นจริง และหลังจากนั้นทางส่วนกลางน้ำก็เป็นฝ่ายให้ข้อมูล

กำนันอินทร ทิพย์คำมา คณะกรรมการศึกษาฯ (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ต.บ้านแหวน)

ทางปลายน้ำทางคณะกรรมการศึกษาฯ พยายามแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่สามารถทำได้เพื่อให้ความขัดแย้งหรือปัญหาดุลในระดับลุ่มน้ำ ไม่ว่าทางต้นน้ำบนคอยปุ๋ยก็แก้ไขปัญหาได้ในส่วนกลางน้ำรวมถึงวิธีsortที่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะเขาให้ความร่วมมือทุกอย่าง แต่มาคิดขัดปัญหาที่ฝายวังจันทน์ฝายหลังวัดบ้านปง แต่ไม่มีมันถูกรื้อไป ถ้าหน้าแล้งน้ำก็จะไหลไปที่ลำเหมืองเล็กหมด เมื่อไรจะสามารถทำคืนอย่างเก่า เพราะได้นำเงินจาก อบต.ทั้ง 4 แห่งไปทำ คือ อบต.บ้านปง อบต.หนองควาย อบต.บ้านแหวน และอบต.น้ำแพร่ อบต.ละ 400 บาท ทางปลายน้ำอยากได้กรรมการทำให้มันเป็นรูปธรรมว่าแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง จะติดขัดตรงนี้ที่เดียว ถ้าแก้ไขปัญหาดังนี้ได้คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้างก็คงจะดำเนินไปด้วยดี อยากขอฝากพี่น้องบ้านปงว่าจะแก้ไขปัญหาอย่างไร ที่จะไม่เอาเปรียบกันมากเกินไป ปัญหาเรื่องน้ำไม่พอใช้จะเดือดร้อนช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน ปีนี้พี่น้องบ้านมั่งคอยปุ๋ยบอกว่าล้นจืดดอกคุดีอาจจะต้องกักน้ำไว้ใช้บ้าง และแบ่งกันให้ใช้ ใจผมอยากจะให้เทพายให้เท่ากัน

นายผัด อินเสาร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม. 1 ต.บ้านปง (ตัวแทนผู้ใช้น้ำ)

การใช้น้ำที่ฝ่าย ม.2 หลังวัดบ้านปงใช้ร่วมกัน คือ ม. 1-2 แต่ที่นามีประมาณ 120 กว่าไร่ น้ำใส่ตัว 7 วัน น้ำก็แห้งแล้ว ต้องใช้น้ำ ชาวไร่ ชาวสวน ขายที่จะหมดแล้วเพราะไม่ไหวกับน้ำ เมื่อก่อนน้ำเหมือง เขาให้ไหลผ่าน ถ้าเกิดไฟไหม้ป่าก็ใช้น้ำเหมืองใช้ดับไฟ ชาวบ้านอยู่ติดป่าติดดอยต้องการน้ำตรงนี้ใช้ เพราะถ้ารอน้ำจากดับเพลิงไฟก็ไหม้หมด มันใช้ประโยชน์ได้ 2 อย่างคือทำเกษตรและดับไฟ ที่มีปัญหา ก็คือเมื่อน้ำไม่มีน้ำในลำเหมืองก็แห้ง ในบ่อก็แห้ง ในฝายก็แห้ง ชาวบ้านก็เลยกดดันและเครียด เมื่อปีที่แล้วผมเคยพาชาวบ้านไปขอน้ำที่ ม.3 แต่คิดปัญหาที่ ม.4 บ้านทุ่งโป่ง ไม่ยอมเปิดน้ำให้ พวกผมโมโหก็เลยรื้อฝาย ม.4 อีก เพราะต้องการน้ำ ถ้าน้ำเหมืองแห้ง น้ำบ่อแห้ง ชาวบ้านก็มาค่าพ่อหลวงและผู้ช่วย ที่เรามาคุยกันนี้ผมว่าคณะกรรมการเข้าใจ แต่ชาวนาชาวไร่ไม่เข้าใจ ต้องไปคุยกับ ชาวนา ชาวไร่อีก

นายวิรัช มีหนูน ตัวแทนกลุ่มสถานประกอบการ

ผมในฐานะผู้ใช้น้ำปลายน้ำ ขอเสนออย่างชัดเจนและพูดอย่างตรงไปตรงมาว่า ต้องการให้ทำแต่เราอย่าไปคิดว่าให้ทำเหมือนเดิม เพราะโลกเรามันเปลี่ยนไปแล้ว เดิมนี่ก็คือเราขอแบ่งปันน้ำใจ และน้ำ ถ้าไม่ทำแต่น้ำจะยังไม่ไหล ทางปลายน้ำอยู่ไกล ทางกลางน้ำจะปิดน้ำเมื่อใดก็ได้เพราะอยู่ใกล้กว่าاون้ำเข้าเหมืองเล็กได้สบาย แต่เราขอให้สร้างแต่เพราะมันจะได้ยุติธรรม พวกชาวบ้านก็เคยมาขอให้ผมว่า เป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำก็เกินไปเถอะ อย่งไรก็แก้ปัญหาไม่ได้ คนส่วนมากก็เข้าใจว่าอย่างนั้น ผมอยากให้สร้างแต่ และถ้า ม.1 หรือ ม.2 ต้องการน้ำ ก็ปิดแต่ได้เลขทางปลายน้ำยินดี แต่ถ้าไม่ทำแต่น้ำจะไม่มีโอกาสไหลมาทางปลายน้ำเลย จะให้เรามาอนเผ่าก็อย่างไรเพราะน้ำมันไม่ไหล ให้ทำแต่ให้ได้ระดับถ้าน้ำน้อยก็ให้น้อยเหมือนกัน น้ำมากก็ได้มากเหมือนกัน

กำนันเฉลิม อันวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาพื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง)

ทาง ม.1. และ ม.2 ก็เห็นใจผู้ใช้น้ำปลายน้ำ แต่ชาวสวนก็ไม่ยอมผมก็หนักใจแทนกำนันสมบูรณ์ ดังนั้นพอกำนันจึงอยากให้เรียกผู้ใช้น้ำมาประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน คิดว่าเป็นเรื่องใหญ่พอสมควร และอีกเรื่องหนึ่งคือคณะกรรมการศึกษาพื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่คำช้าง ผมคิดว่าทุกหมู่บ้านทุกตำบลมองอยู่ ผมคิดว่าคณะกรรมการฯ มีหน้าที่ใกล้เคียงเท่านั้น ถ้าเรื่องไม่ยุติก็ต้องโยนให้ฝ่ายท้องที่ คือ อบต. หรือ ฝ่ายปกครองท้องที่ซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน เรื่องก็จะบานปลายมากขึ้น ทางที่ดีเราน่าจะมาตกลงกันให้ได้รับความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ปัญหาจะได้ยุติอย่างถาวร ถ้าเอาแพ้อาชนะเรื่องคงไม่ยุติลงง่ายๆ

แก่เหมืองพ่อหนานกลุ่มปลายน้ำ ได้เสนอถึงการแก้ไขปัญหา

“ปัญหาเรื่องน้ำมีทุกปีและประชุมกันทุกปี เรื่องการใช้น้ำ น้ำมันแห้ง เป็นเรื่องธรรมดา เพราะเหตุใดทำไมต้องไปรื้อฝายนี้ ฝายข้างบนทำไมไม่ไปทุบ เช่น ที่ ม.3 บ้านผมมันเป็นนาเคยยนาติน เอน้ำไต้หวันค่าก็ไม่พอเพราะที่มันลาดไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ ไม่เหมือนนาทางข้างล่างที่เป็นที่ลุ่ม การสร้างแต่ชาวสวนพวกเขาไม่ยอม พวกเขาว่าถ้าปลายน้ำอยากได้น้ำก็ให้เจ้งมาแล้วจะเปิดน้ำให้ เป็นครั้งๆ ไป จะ

เป็น 7 วันหรือที่วันก็แล้วแต่จะแบ่งกันไป แต่ถ้า 10 วันคงไม่ไหวเพราะทางนี้ก็ต้องใช้น้ำเหมือนกัน ถ้าจะให้ไปหล่อเตและจะให้ผมไปดูแลรักษามันเป็นไปได้จริงนี้จะทำอย่างไร จะแก้อย่างไร”

จากเวทีการประชุมในครั้งแรกไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ จึงมีการเสนอให้มีเวทีการเจรจาในครั้งที่สองเพื่อยุติปัญหาในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545 เวลา 9.00 น ณ ที่ อบต.บ้านปง

จากเวทีการเจรจาครั้งที่ 2 ได้ข้อสรุป โดยให้มีการทำเตด้วยไม้ที่ลำเหมืองเล็ก และให้ใช้ไม้เป็นเตเพื่อทำการทดลองว่าการกั้นน้ำระดับใดจึงจะเหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหาก็ ได้มีการนัดหมายสร้างเตในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2545 รวมทั้งได้ตั้งคณะกรรมการดูแลเรื่องฝายหมู่ 2 โดยตรง ซึ่งคณะกรรมการกรรมการ ประกอบด้วย นายมี อินดวง นายมา อินฟู นายคืบ อินจินา นายเจริญ ขากอง นายบุตร อินฟู นายบุญยิ่ง ทองปิ่น นายสมศักดิ์ อินทะชัย นายไมตรี ขาวชัย นายประชัน จันตะมงคล นายเจริญ ดันบัว

3.2.3 การปฏิบัติการการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ โดยใช้กิจกรรมการวัดน้ำ การวัดน้ำในกลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้ดำเนินการร่วมกันประมาณ 2 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการวัดน้ำของชุมชนกลุ่มนั้น ทำให้ชุมชนทราบถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นความรู้ ข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงปริมาณน้ำในกลุ่มน้ำตาช้างและยังทำให้ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่เข้าร่วมในการจัดการน้ำ

ดังนั้นการ การวัดน้ำเป็นกิจกรรมที่สร้างให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูล และเป็นกิจกรรมที่มีการประสานความร่วมมือและสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานกรมชลประทาน กรมป่าไม้และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง (โปรดดูแผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำแม่ตาช้างในภาคผนวก)

3.3 สรุป

ในกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง “การแบ่งปัน” ในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ได้มีการสองในสองลักษณะ คือ

ลักษณะที่หนึ่ง กระบวนการสร้างกรอบคิดและแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วม โดยกระบวนการสร้างแนวคิดการจัดการมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดในระดับแกนนำ ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้แบ่งปฏิบัติการเป็น สองระดับ ได้แก่ ระดับที่หนึ่ง เวทีกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบาย และแนวคิดการจัดการน้ำ ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจในการแก้ไขของผู้นำในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดความจัดการร่วม ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดจัดการร่วมกันในระดับกลุ่มชุมชนต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ ปลายน้ำ ขั้นตอนที่สาม การสร้าง(วิเคราะห์)แนวคิดในการจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ลักษณะที่สอง การสร้างปฏิบัติการการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร โดยชุมชนลุ่มน้ำมีปฏิบัติการร่วมกัน เช่น กิจกรรมการสำรวจสายน้ำ กิจกรรมการวัดปริมาณน้ำ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณี ทูบฝายบ้านโปง

ดังนั้นในกระบวนการสร้างแนวคิดการจัดการร่วมกัน ชุมชนได้เรียนรู้ถึงสิทธิชุมชนในการใช้ทรัพยากร และสิทธิการปกป้องดูแลรักษา คุ้มครองทรัพยากร ซึ่งเป็นเงื่อนไขการสร้างความคิด แนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงชุมชนเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจตลาดและปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำ

บทที่ 4

กระบวนการสร้าง “กติกา”และมาตรการในการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การจัดการทรัพยากรของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ชุมชนได้พยายามจัดการน้ำและทรัพยากรแบบเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ชุมชนมองว่าการจัดการทรัพยากรต้องมีความเท่าเทียมของกลุ่มผู้ใช้และการใช้ทรัพยากรนั้นต้องมีการคุ้มครองด้วย ซึ่งในการจัดการทรัพยากรสิ่งที่เป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการดูแลอย่างยั่งยืนนั้นก็คือ ชุมชน คน หรือสังคม

ดังนั้นการจัดการคนไม่ให้เอาเปรียบธรรมชาติ และไม่เอาเปรียบคนด้วยกันเองต้องมีการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับธรรมชาติ โดยมีการสร้างข้อตกลง มาตรการ กฎเกณฑ์ หรือกติการ่วมกัน ในการใช้ เข้าถึง ดูแลรักษาทรัพยากรร่วมกัน

ในปัจจุบันชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างถึงจะมีการสร้างความคิด แนวคิดในการจัดการทรัพยากรแล้วนั้น แต่ในทางปฏิบัติการจัดการมีเพียงแค่แนวคิดและแผนการจัดการทรัพยากรนั้นคงยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาของกลุ่มน้ำได้ ชุมชนจึงพยายามสร้างเครื่องมือในการจัดความสัมพันธ์ในการใช้น้ำและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยชุมชนได้สร้าง “กติกา” จึงเป็นข้อตกลงร่วมของชุมชนลุ่มน้ำ

ในบทนี้พยายามจะนำเสนอถึง “กระบวนการสร้างกติกาของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” กระบวนการสร้างกติกา มีขั้นตอนดังนี้ คือ 4.1 ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำ 4.2 ขั้นตอนที่สอง การสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำ 4.3 ขั้นตอนที่สาม การสร้างกติกาของกลุ่มปลายน้ำ 4.4 ขั้นตอนที่ดี การสร้างร่างกติกาของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

4.1 ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำ

กลุ่มต้นน้ำ เป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ซึ่งชุมชนมั่งอาศัยเป็นส่วนใหญ่ (โปรดดูรายงานการวิจัยครั้งที่ 1) ขอบเขตพื้นที่คือ ตำบลสุเทพ และตำบลโป่งแยง กลุ่มต้นน้ำ (ชุมชนมั่ง)

ในสถานการณ์ปัจจุบันยังคงถูกกล่าวหาจากสังคมภายนอกที่มองว่าเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า ใช้น้ำมาก

แต่ในปัจจุบันนี้ชุมชนมั่งพยายามที่จะสร้างความเข้าใจต่อกลุ่มคนต่างๆ

ในปัจจุบันหมู่บ้าน(มั่ง)ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีความพยายามที่จะมีการจัดการแบบรักษาสถาปัตยกรรมนั้น ชุมชนมั่งเริ่มจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นระดับหมู่บ้าน ซึ่งในการจัดการประชุมแลกเปลี่ยนจะนำเอาผลการประชุมหรือความคิด ข้อตกลงร่วมในการแก้ไขปัญหาในระดับในชุมชนหมู่บ้านนั้นนำมาสร้างเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันการจัดการน้ำที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ของกลุ่มต่างๆ โดยจะสร้างกติกาและระเบียบที่ร่วมของชุมชน

การสร้างกติกาของกลุ่มต้นน้ำมีสองระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง การสร้างกติกาในระดับหมู่บ้าน ระดับที่สอง การสร้างกติกาในระดับกลุ่มต้นน้ำ

ระดับที่หนึ่ง การสร้างกติกาในระดับหมู่บ้าน ชุมชนมั่ง (กลุ่มต้นน้ำ) ได้มีการสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมร่วมกันโดยใช้วัฒนธรรมเดิมของลุ่มน้ำเป็นพื้นฐาน เนื่องจากปัญหาของชุมชนมั่งเป็นปัญหาที่ซับซ้อน

ซ้อน ละเอียดย่อย โดยเฉพาอย่างยิ่งที่สังคมภายนอกได้กล่าวหาว่าชาวบ้านมั่งเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า เป็นคนอพยพ ไม่ใช่คนไทยด้วยความรู้สึทงสังคมภายนอกมองเช่นนั้น ทำให้มั่งมีการต่อสู้ คอบได้ โดยการพยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมั่ง ที่เป็นวาทกรรมคอบได้ ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์ของมั่งมีลักษณะหลากหลาย และพยายามเชื่อมโยงอัตลักษณ์มั่งไปเชื่อมโยกับบทบาทที่ได้ถูกยอมรับในสังคมวงกว้าง ดังเช่น การปรับชุมชนให้กลายเป็นชุมชนปลอดยาเสพติด การสร้างระบบการผลิตใหม่ตามแนวทางการพัฒนา การยกระดับการศึกษา รวมทั้งมั่งยังสามารถปรับตัวเป็นผู้อนุรักษ์และสร้างความรู้ใหม่ด้วยความรู้ดั้งเดิม ภายใต้บริบทของการถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขต่างๆ การปรับตัวเป็นผู้อนุรักษ์ รักษาธรรมชาติของมั่ง นั้น ชุมชนพยายามสร้างกฎเกณฑ์ร่วมในระดับหมู่บ้าน

การสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบร่วมในระดับหมู่บ้านเพื่อสร้างการจัดการทรัพยากรร่วมกันในระดับชุมชน

ในการจัดการการผลิตของชุมชนมั่งสร้างกฎเกณฑ์ในระดับหมู่บ้านและนำกฎเกณฑ์ข้อตกลงมาสู่การปฏิบัติ ดังเช่น กฎเกณฑ์ข้อบังคับหมู่บ้านมั่งคอบปุ๋ย หมู่บ้านผานกกก หมู่บ้านแม่สาใหม่ ในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งจะเสนอโดยมีรายละเอียดข้อบังคับ กฎเกณฑ์ ระเบียบแต่ละหมู่บ้านดังนี้

กรณี บ้านมั่งคอบปุ๋ยมีข้อบังคับ ระเบียบของชมรมเกษตรกรรมสวนลิ้นจี่ โดยมีหลักการและเหตุผล คือ

บ้านมั่งคอบปุ๋ยมีการก่อตั้งมานานกว่า 50 ปี ในบริเวณเชิงเขาของยอดเขาคอบปุ๋ย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีการตั้งบ้านเรือนและเพาะปลูกรอบๆ บริเวณดังกล่าวติดต่อกันมาเป็นเวลา 50 ปี โดยมีได้ยื่นขอเอกสารสิทธิจำกรรมที่ดินแต่ประการใด เมื่อกองอุทยาน กระทรวงเกษตร ประกาศให้ป่าสุเทพ – ปุ๋ย เป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2521 พื้นที่บ้านคอบปุ๋ยรวมทั้งพื้นที่เพาะปลูกถูกรวมเป็นเขตอุทยาน สุเทพ – ปุ๋ย ไปด้วย การอาศัยอยู่และการเข้าออกต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง หมู่บ้านมั่งคอบปุ๋ยมองเห็นความเสียหายที่เกิดแก่ป่าไม้ถูกทำลายโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างไรขอบเขต จึงได้มีการปรึกษาหารือกันขึ้น ณ โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ บ้านคอบปุ๋ย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เวลา 12.30 น. วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 โดยมี นายยิ่งยศ หวังวันวัฒน์ เป็นประธานในที่ประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยชาวสวนลิ้นจี่เขตห้วยแม่ปานเป็นจำนวน 42 คน (จากชาวสวน 57 ราย) ที่ประชุมมีมติ 3 ประการคือ

- 1) สมาชิกชาวสวนลิ้นจี่ทุกคนมีหน้าที่รักษาป่าต้นน้ำลำธารและสัตว์ป่าในเขตน้ำแม่ปานร่วมกัน
- 2) สมาชิกชาวสวนลิ้นจี่ทุกคนต้องหยุดขยายพื้นที่โดยเด็ดขาด และต้องดูแลมิให้บุคคลภายนอกเข้าไปทำลายป่า
- 3) จัดตั้งชมรมเกษตรกรรมชาวสวนลิ้นจี่

กฎ ระเบียบและข้อบังคับ

หมวด 1 ชื่อองค์กร

ชื่อชมรมเกษตรกรรมสวนลื่นจีคอยปุย

หมวด 2 วัตถุประสงค์

- 1) ควบคุมสมาชิกชมรมมิให้มีการขยายพื้นที่โดยเด็ดขาด
- 2) ศึกษาการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 3) รักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในเขตห้วยแม่ปาน
- 4) เป็นตัวกลางประสานงานระหว่างสำนักงานอุทยานกับชาวสวนลื่นจี

หมวด 3 การดำเนินงาน

- 1) จัดตั้งคณะกรรมการชมรม
- 2) คณะกรรมการดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามข้อบังคับของชมรม
- 3) กิจกรรมของชมรม

3.1 การอนุรักษ์ป่าไม้

- 3.1.1 จัดตั้งชมรมเกษตรกรรมสวนลื่นจีคอยปุย ประกอบด้วยชาวสวน 6 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 57 ราย
- 3.1.2 สมาชิกทุกรายต้องยุติการขยายพื้นที่นับตั้งแต่วันที่ก่อตั้งชมรม (วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2534)
- 3.1.3 หัวหน้ากลุ่มต้องดูแลป่ารอบๆ สวนสมาชิก ห้ามให้มีการขยายพื้นที่ออกในทุกๆด้าน
 - ก. หัวหน้ากลุ่มมีอำนาจสั่งยุติการขยายหรือบุกรุกป่ารอบๆ สวน
 - ข. เมื่อหัวหน้ากลุ่มสั่งให้สมาชิกที่บุกรุกป่ายุติการกระทำ หากไม่กระทำตามให้หัวหน้ากลุ่มนี้เรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่อุทยานสุเทพ – ปุย เพื่อดำเนินการตาม พรบ. อุทยานต่อไป

3.2 การอนุรักษ์สัตว์ป่า

- 3.2.1 ชมรมฯ จัดตั้งประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ต้องอนุรักษ์สัตว์ป่า
- 3.2.2 คณะกรรมการชมรมต้องสอดส่องห้ามปรามสมาชิกชมรมฯ มิให้ล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตอุทยาน
- 3.2.3 สมาชิกคนใดละเมิด การห้ามล่าสัตว์ ให้ทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และประธานชมรมจะแจ้งแก่ผู้กระทำผิดทุกครั้ง หากสมาชิกคนใดละเมิดเกิน 3 ครั้ง คณะกรรมการชมรมจะนำเรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่อุทยานเพื่อยึดอาวุธเกรงล่าต่อไป

3.3 การรักษาต้นน้ำและการใช้น้ำ

- 3.3.1 ห้ามตัดไม้บริเวณต้นน้ำโดยเด็ดขาด
- 3.3.2 ดูแลสมาชิกชมรมฯ ให้ใช้น้ำอย่างประหยัด
- 3.3.3 หาทางให้การทค่น้ำสูญเสียให้น้อยที่สุด
- 3.3.4 ร่วมกับทางราชการหรือองค์กรชุมชนบริเวณใกล้เคียงวางแผนการแบ่งปันน้ำให้มีน้ำใช้อย่างทั่วถึง

3.4 ควบคุมไฟไหม้ป่า

- 3.4.1 ศึกษาความเป็นไปได้ในการป้องกันไฟป่าบริเวณห้วยแม่ปาน
- 3.4.2 ห้ามสมาชิกชมรมเผาป่าโดยเด็ดขาด
- 3.4.3 ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมและผู้เข้าไปในเขตแม่ปานรักและหวงแหนธรรมชาติของป่าไม้

หมวด 4 สมาชิก

- 1) เป็นเจ้าของสวนล้นจีในเขตห้วยแม่ปานตามข้อมูลสำรวจของเจ้าหน้าที่อุทยานดอยสุเทพ - ปุย ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2534
- 2) หน้าที่ของสมาชิกชมรม
 - 2.1 ปฏิบัติตามข้อบังคับชมรมฯ
 - 2.2 สนับสนุนกิจกรรมของชมรมฯ ในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
- 3) สิทธิของสมาชิกชมรมเกษตรกรสวนล้นจีคอบปุย
 - 3.1 มีสิทธิเสนอแนวทางแก้อุปสรรคในการประกอบอาชีพ
 - 3.2 มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งกรรมการชมรมฯ
 - 3.3 มีสิทธิได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการชมรมฯ

หมวด 5 กรรมการ

- 1) คณะกรรมการประกอบด้วย
 - 1.1 ประธานกรรมการ 1 คน
 - 1.2 รองประธาน 2 คน
 - 1.3 เลขานุการ 1 คน
 - 1.4 เสรฐัญญิก 1 คน
 - 1.5 ประชาสัมพันธ์ 1 คน
 - 1.6 หัวหน้ากลุ่มชาวสวนเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง 6 คน
- 2) คณะกรรมการอยู่ในตำแหน่งวาระละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุม
- 3) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

- 3.1 ประธาน รับผิดชอบงานของชมรมฯ เป็นผู้แทนชมรมในการประสานงานและทำนิติกรรมในนามของชมรมฯ
- 3.2 รองประธาน ทำหน้าที่ที่ประธานมอบหมายให้
- 3.3 เลขานุการ ออกหนังสือเชิญประชุม เก็บรักษาเอกสารของชมรมฯ
- 3.4 เสรฐัญญิก จัดหาทุนและเก็บรักษาเงินของชมรม รวมทั้งจัดทำบัญชีรับจ่าย
- 3.5 ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมของชมรมแก่องค์กรและบุคคลภายนอก
- 3.6 กรรมการ เสนอความเห็นและมีสิทธิลงคะแนนในที่ประชุม
- 4) การพ้นจากตำแหน่ง
 - 4.1 ครบวาระตามข้อบังคับ
 - 4.2 ลาออก
 - 4.3 คณะกรรมการมีมติให้ออก
- 5) ที่ปรึกษา คณะกรรมการอาจเชิญบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาเป็นที่ปรึกษาของชมรมฯ เพื่อให้คำแนะนำในกิจกรรมของชมรมฯ

หมวด 6 การประชุม

- 1) การประชุมกรรมการ
 - 1.1 องค์ประชุมต้องมีกรรมการเข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการ
 - 1.2 มติที่ประชุม คือเอาเสียงข้างมากเป็นข้อยุติ
 - 1.3 คณะกรรมการประชุมสามัญปีละ 2 ครั้ง ภายในเดือนมกราคมและกรกฎาคมของทุกปี
- 2) การประชุมใหญ่สามัญประชุมปีละ 1 ครั้ง ภายในเดือนมกราคมของทุกปี
- 3) ชุมวิสามัญ ในกรณีที่ประธานเห็นว่ามีความจำเป็นต้องประชุมเร่งด่วน ประธานสามารถเรียกประชุมได้ โดยแจ้งให้ทราบก่อนอย่างน้อย 7 วัน

หมวด 7 การเงิน

- 1) รายได้ชมรม
 - 1.1 สมาชิกบริจาคตามโอกาส
 - 1.2 เรียกเก็บเพื่อกิจกรรมของชมรมตามความจำเป็น
 - 1.3 การจัดกิจกรรมของชมรม
- 2) การอนุมัติใช้จ่าย เสรฐัญญิกจ่ายตามมติความเห็นชอบของคณะกรรมการในการประชุมแต่ละกิจกรรม
- 3) เอกสารการเงิน
 - 3.1 เสรฐัญญิกต้องทำบัญชีรับจ่ายเป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้ง
 - 3.2 การจ่าย ต้องมีใบสำคัญจ่าย

หมวด 8 การแก้ไขข้อบังคับ

- 1) เมื่อคณะกรรมการมีมติเห็นชอบไม่น้อยกว่า 2/3 ของที่ประชุม
- 2) แจ้งที่ประชุมใหญ่ทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ

กรณี กฎระเบียบชุมชนบ้านแม่สาใหม่

เนื่องจากชาวสวนได้มีการประชุมเรื่องการใช้น้ำของสายน้ำแม่ตาช้างสายน้ำแม่นาไทร ด้วยทางกรรมการผู้ใช้น้ำมีความจำเป็นต้องใช้น้ำที่เป็นระเบียบร่วมกันดังนี้

1. ทุกคนจะต้องขุดบ่อเก็บน้ำสำหรับสวนของตนเอง 1 เจ้า ต่อ 1 บ่อ
2. ทุกคนจะต้องใช้ท่อต่อน้ำ ไม่เกิน 1 นิ้ว ต่อ 1 เจ้า
3. จะต้องต่อท่อน้ำล้นระบายจากบ่อเพื่อให้ไหลลงลำห้วย
4. หลังจากไม่ใช้น้ำภายใน 1-5-10 วัน จะต้องปิดท่อน้ำเพื่อไม่ให้ไหลลงลำห้วย
5. จะต้องรักษาต้นไม้ทุก ๆ สาย เช่น ต้นกล้วย และเรื่องไฟฟ้า
6. ห้ามเจ้าของสวนทุกพื้นที่ทำการขยายพื้นที่

กรณี กฎระเบียบชุมชนบ้านผานกกก หมู่ที่ 9 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชนบ้านผานกกก องค์การต่างๆ ในหมู่บ้านผานกกก อันประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง(บ้านผานกกก) ประชาคมชาวบ้านผานกกก และคณะผู้อาวุโสบ้านผานกกก จึงได้ร่างกฎระเบียบชุมชนบ้านผานกกก ขึ้น โดยได้จัดทำประชาพิจารณ์ในวันที่ 17 มกราคม 2545 ด้วยการสนับสนุนงบประมาณกองทุนหมู่บ้าน โดยมีข้อระเบียบชุมชนมีรายละเอียดเป็นหมวดดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1

มาตรการว่าด้วยการปกครอง

- ข้อ 1 ชุมชนบ้านผานกกกจะปกครองโดยอิงกฎจารีตประเพณี เมื่อมีข้อพิพาทสามารถขอมความกันได้ ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย
- ข้อ 2 เมื่อมีกรณีพิพาทให้ผู้อาวุโสและผู้ปกครองหมู่บ้านร่วมกันไกล่เกลี่ย โดยอิงกฎจารีตประเพณีเป็นหลัก
- ข้อ 3 การปกครองโดยการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน
- ข้อ 4 มีการกระจายอำนาจหน้าที่ในการดูแลปกครองตามกลุ่มชาติพันธุ์หรือตามกลุ่มแซ่ตระกูล

หมวดที่ 2

มาตรการว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อย

- ข้อ 1 ห้ามยิงปืนในชุมชนโดยไม่มีเหตุอันควร
- ข้อ 2 ห้ามเล่นวัตถุระเบิดที่มีเสียงดังคล้ายเสียงปืนหรือเสียงระเบิดในชุมชน
- ข้อ 3 ห้ามใช้เสียงดังในระหว่างเวลา 22.00 – 05.00 น. โดยไม่มีเหตุอันควร
- ข้อ 4 ห้ามขับรถในเขตชุมชนด้วยความเร็วเกิน 10 กม./ชม.

หมวดที่ 3

มาตรการว่าด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการค้าขาย

- ข้อ 1 ห้ามวางของขายเกินขนาดของร้านค้าต่างๆที่กำหนดให้
- ข้อ 2 ห้ามขายของในที่สาธารณะในลักษณะประจำด้วยการตั้งโต๊ะ หลังกะบะรถยนต์หรือการปูเสื่อ
- ข้อ 3 ห้ามต่อเติมสิ่งก่อสร้างรุกล้ำเขตสาธารณะ
- ข้อ 4 ห้ามวางสิ่งของกีดขวางทางเท้าและทางสาธารณะ
- ข้อ 5 ห้ามตั้งขายของให้นักท่องเที่ยวและห้ามชักชวนบุคคลภายนอกเข้าร่วมขายของ
- ข้อ 6 การฝ่าฝืนตามข้อ 1-5 ต้องถูกลงโทษด้วยการตักเตือน รื้อถอน และปรับ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการในกรณีที่มีการฝ่าฝืนนั้นได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ใช้สถานที่สาธารณะ บุคคลผู้ฝ่าฝืนจะต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด

หมวดที่ 4

มาตรการว่าด้วยการพัฒนาทั่วไป

- ข้อ 1 ครอบครัวใดไม่ร่วมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านจะต้องถูกปรับวันละ 150 บาท หากเป็นคณะกรรมการจะถูกปรับเป็นสองเท่าคือวันละ 300 บาท
- ข้อ 2 ครอบครัวใดไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้จะต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ กรณีที่ยกเว้นมีดังนี้ ป่วย คิตราชการ คิคประชุม และคิคธุระจำเป็นอื่นๆ
- ข้อ 3 ครอบครัวที่เข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราวต้องปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ด้วย

หมวดที่ 5

มาตรการว่าด้วยการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม

- ข้อ 1 สมาชิกทุกคนในชุมชนมีหน้าที่จะต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ข้อ 2 ให้ทิ้งขยะเฉพาะที่คณะกรรมการจัดให้เท่านั้น
- ข้อ 3 ห้ามเผาทำลายวัตถุที่จะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ เช่น พลาสติก ยางและโฟม เป็นต้น

ข้อ 4 ห้ามก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ ใกล้ต้นน้ำลำธารหรือหัวน้ำ

ข้อ 5 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-4 จะถูกลงโทษตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 6

มาตรการว่าด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อ 1 ห้ามตัดไม้ทำลายป่า

ข้อ 2 การใช้ไม้ให้ใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น

ข้อ 3 ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำในเขตรับผิดชอบของบ้านผานกกก

ข้อ 4 ห้ามบุกรุกทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน

ข้อ 5 ห้ามขุดเหมืองส่งน้ำเข้าสวน

ข้อ 6 การส่งน้ำเข้าท่อให้เป็นไปตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อ 7 ห้ามใช้สารเคมีที่มีพิษตกค้างสูง

ข้อ 8 ห้ามทิ้งภาชนะลงลำห้วย ต้องฝังดินเท่านั้น

ข้อ 9 ห้ามปล่อยน้ำทิ้ง โดยเปล่าประโยชน์

ข้อ 10 ต้องทำวาวปิดเวลาไม่ใช้น้ำ

ข้อ 11 ต้องทำรั้วห่างจากลำธารประมาณ 10 เมตร เท่านั้น

ข้อ 12 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-11 จะถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 7

มาตรการว่าด้วยการควบคุมยาเสพติด

ข้อ 1 ห้ามจำหน่ายยาเสพติดในชุมชนบ้านผานกกกอย่างเด็ดขาด

ข้อ 2 ผู้ติดยาเสพติดที่มีอายุไม่ถึง 60 ปี จะต้องเข้ารับการรักษา บำบัด หากไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้จะต้องถูกขับออกจากชุมชนบ้านผานกกก

ข้อ 3 ผู้ติดยาเสพติดที่มีอายุเกิน 60 ปี อาจจะได้รับพิจารณาอนุญาตให้ขออนุญาตตามมาตรการข้อ 2

ข้อ 4 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-2 จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

หมวดที่ 8

มาตรการว่าด้วยการให้เช่าร้านค้า

ข้อ 1 ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาเช่าร้านค้าในหมู่บ้านผานกกก

ข้อ 2 บุคคลที่จะเช่าร้านค้าได้จะต้องมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านผานกกกไม่น้อยกว่า 1 ปี

ข้อ 3 การให้เช่าและการเช่าร้านค้าคู่สัญญาจะต้องนำเรื่องเสนอต่อคณะกรรมการ

ข้อ 4 ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาหาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านผานกกก โดยที่

ผลประโยชน์ไม่ได้ตกแก่ชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ข้อ 5 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-4 จะถูกลงโทษตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 9

มาตรการว่าด้วยการรักษาความสะอาด

ข้อ 1 ให้ทั้งขยะในที่คณะกรรมการจัดตั้งถึงขยะตามจุดต่างๆ ในชุมชนเท่านั้น

ข้อ 2 ทุกครัวเรือนจะต้องรับผิดชอบในการเก็บกวาดขยะในบริเวณหน้าบ้านและรอบบ้านของตนเอง

ข้อ 3 ทุกครัวเรือนจะต้องร่วมกันทำความสะอาดหมู่บ้านเดือนละครั้งตามมาตรการว่าด้วยการพัฒนาทั่วไปในหมวดที่ 4

ข้อ 4 ห้ามเลี้ยงหมูในชุมชนเด็ดขาดไม่ว่าเลี้ยงขังหรือปล่อย

ข้อ 5 ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1-4 จะถูกลงโทษตามดุลพินิจของคณะกรรมการ

หมวดที่ 10

มาตรการว่าด้วยบทลงโทษและการแก้ไขระเบียบชุมชน

ข้อ 1 การกระทำใดๆ ที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายอาญาให้ดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมือง

ข้อ 2 การกระทำใดๆ ที่ขัดต่อระเบียบชุมชนและขัดต่อความสงบเรียบร้อยของชุมชนให้คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดบทลงโทษตามความเหมาะสมของแต่ละกรณี

ข้อ 3 ให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบเฉพาะเรื่อง หรือหัวหน้าเขตเป็นผู้รับผิดชอบ

ข้อ 4 การแก้ไขหรือการเพิ่มเติมระเบียบชุมชนนี้จะกระทำได้โดยวิธีการจัดเวทีชุมชนเท่านั้น

จากการสร้างข้อบังคับ กฎเกณฑ์ร่วมในระดับหมู่บ้านของบ้านคอยปุ๋ย บ้านแม่สาใหม่ บ้านผานกกนั้น ทำให้แต่ละหมู่บ้านมีการควบคุมการจัดการทางสังคม และการจัดการทรัพยากรร่วมที่อิงฐานคิดและวัฒนธรรมเดิม กฎเกณฑ์นี้ยังเป็นทั้งข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันและมีผลให้ชุมชนให้โทษต่อกันมั่งในชุมชน

จากการสร้างกฎเกณฑ์ระดับหมู่บ้านทำให้เกิดการขยายผลนำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ กติการ่วมในระดับกลุ่มต้นน้ำ ซึ่งชุมชนมั่งได้ใช้ความรู้ดั้งเดิมเป็นข้อตกลงร่วมทางสังคมของแต่ละหมู่บ้านนำมาผสมผสานกันจนเกิดแนวทางการสร้างกติกาในระดับกลุ่มต้นน้ำต่อไป

4.1.2 ระดับที่สอง การสร้างกติกาในระดับกลุ่มคั่นน้ำ

การสร้างกติกาของกลุ่มคั่นน้ำนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากสำหรับชุมชนม้งเนื่องจากมีการสร้าง กฎเกณฑ์ ในระดับหมู่บ้านเดิมอยู่ และได้นำมาประยุกต์ ผสมผสานกันโดยใช้ความเก่ากับความรู้นใหม่ ซึ่งมีแนวคิดจากการพัฒนาคนให้จิตสำนึกและแนวคิดการพัฒนาฐานการผลิตที่ไม่ทำลายธรรมชาติ แนวคิดการใช้ และรักษาฐานทรัพยากรรวมกัน แนวคิดการใช้ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิม

ชุมชนม้งกลุ่มคั่นน้ำได้มีเวทีการแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มคั่นน้ำ และเชิญกลุ่มกลางน้ำและปลายน้ำเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการสร้างกติกาของกลุ่มคั่นน้ำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างการยอมรับและความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างคนพื้นราบกับคนบนคอย

จากเวทีการแลกเปลี่ยนที่พยายามจะให้เกิดคติกานั้น ได้เริ่มจากการเสนอข้อมูลความคิดที่น่าสนใจ โดยเสนอเป็นตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่หนึ่ง พ่อหลวงสวัสดิ์ อนุมรุ่งเรือง (ตัวแทนกลุ่มคั่นน้ำ บ้านแม่สาใหม่)

วิธีการแก้ไขปัญหาก็ใช้ระดับมาตรฐานระบบการวางท่อเป็นองศา ภาพรวมทั่วไประดับชาวบ้านอาจจะไม่เข้าใจในการใช้น้ำในหลักเกณฑ์ตัวนี้ อาจจะเกิดการขัดแย้ง ถ้าเราไปดำเนินการลดขนาดท่อลง ชาวบ้านก็คงไม่ยอมจำเป็นต้องใช้เกณฑ์ของคลองชลประทานตามมาตรฐาน จะได้รู้ว่าหลักเกณฑ์เขาใช้อย่างไรถ้าตัวนี้ได้ผลก็จะใช้ตัวนี้เป็นหลัก ตามที่เราจะไปพัฒนาในการใช้น้ำส่วนในสวนต่างๆ คณะเกษตรหรือผู้เชี่ยวชาญที่แม่โจ้ ใช้หลักวิชาการเป็นเกณฑ์ในการใช้น้ำ ถ้าใช้ระบบหรือหลักเกณฑ์นี้น้ำก็คงจะเหลืออยู่มากพอ โดยทั่วไปชาวบ้านก็ไม่ได้รวมตัวเพื่อแก้ไขปัญห เพราะไม่ได้คิดถึงข้อเสียของทุกคน ณ วันนี้ต้องใช้เทคโนโลยีเข้าไปเสริมชาวสวน-ชุมชนจะได้รับรู้วิธีการจัดการน้ำจะแก้ไขปัญหได้

ตัวอย่างที่สอง นายมนัส อนุมวรกุล อนุกรรมการสายน้ำย่อย (ตัวแทนกลุ่มคั่นน้ำ บ้านแม่สาใหม่)

การแก้ไขปัญหาก็ต้องแก้ไขระยะยาว ถ้าแก้ปัญหตามสถานการณ์ หรือแก้ปัญหาไปวันๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นจะไม่มีวันจบสิ้น ถ้าแก้ปัญหตามมติก็จะให้เป็นแบบถาวร การใช้น้ำต้องขึ้นอยู่กับพื้นที่ว่าเป็นอย่างไรจะต้องใช้ปริมาณน้ำเท่าไรถึงจะพออยู่ได้และคนอื่นอยู่ได้ด้วย และต้องช่วยกันประหยัดเพื่อสร้าง กฎ กติการ่วมกัน จะได้แก้ปัญหาระยะยาวได้อย่างถาวร เพื่อจะมีน้ำใช้อย่างทั่วถึงไม่ว่าคั่นน้ำกลางน้ำ ปลายน้ำ คนบนคอยไม่ใช่คนเห็นแก่ตัว เราต้องเสียสละให้กันและกัน หมายถึงทุกคนมีความเอื้ออาทรแบ่งปันกัน สังคมก็จะมีความสุข ปัญหาที่จะไม่เกิด

ตัวอย่างที่สาม พ่อหลวงไตรภพ แซ่ย่าง (พ่อหลวงบ้านม้งคอยปุย)

สวนลื่นจีของบ้านคอยปุย ทำมาตั้งแต่ปี 34 และยังใช้มตินี้อยู่บ้านม้งคอยปุยใช้พื้นที่ทำสวนลื่นจีอยู่ 3-4 แห่ง กระจายอยู่ 3 อำเภอ คือ อ.หางดง อ.เมืง และอ.แม่วิม แต่เขตหางดงจะมีมากที่สุด แต่

คิดว่าจะอยู่ในเขตการปกครองของ อ.เมือง ห้วยแม่ป่าน ห้วยแม่นาไทร ห้วยเจ็ว ห้วยปางมุก ก็คงจะเกี่ยวกับในเขตของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง คณะกรรมการดูแลสายน้ำย่อยแต่ละสายก็มีครบ

ให้ทุกคนดูกราฟ(โปรดดูภาคผนวก) แสดงการใช้ท่อน้ำตามองศาที่ระดับน้ำ ที่จะเข้าท่อเป็น ลิตร/วินาที (เอกสารนำมาจากเจ้าหน้าที่คลองชลประทาน) จะเห็นลักษณะที่แตกต่างระหว่าง ทั้งต้นท่อ-ปลายท่อ ทางแนวตั้งมีจำนวนวินาทีต่อลิตร แนวนอนเป็นระดับต่าง ต้นท่อ-ปลายท่อ ความยาวท่อเป็น เมตร กรณีจะดูแบบหลักธรรมชาติให้ตั้งขึ้นจะเห็นระดับการวางท่อ 1 นิ้ว วางในระดับที่ค่อนข้างจะเป็นแนวราบน้ำจะเข้าท่อประมาณ 2 ลิตร/วินาที หากระดับท่อยกระดับขึ้นเรื่อยจนถึงประมาณ 45 องศา น้ำจะเข้าท่อประมาณ 49 ลิตร/วินาที (ท่อ 3 1/2 นิ้ว)

การหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขการใช้น้ำของคอยปุยในช่วงต่อไปจะใช้สูตรนี้ (แบบในกราฟ) คือ การวางท่อน้ำเป็นองศาตามมติที่ประชุมบ้านม้งคอยปุย วันที่ 11 มกราคม 45 ในวันนี้คณะกรรมการฯของแม่ป่านก็มา ซึ่งจะมาใช้ตัวนี้เป็นตัวตั้งก็คือพื้นที่ที่มีอยู่จำนวนเท่า จะใช้น้ำมากน้อยเพียงไร จะคำนวณออกมาได้และสามารถกำหนดการใช้ท่อได้ เรื่องการใช้ท่อน้ำและ กติกา ข้อบังคับ ของบ้านม้งคอยปุย โดยเฉพาะเรื่องของหมวดการใช้น้ำจะนำกลับไปชี้แจงกับสมาชิกผู้ใช้น้ำทำการเกษตรของบ้านม้งคอยปุย และหาทางออกร่วมกันที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และทุกคนสามารถรับเงื่อนไข และหลักการใช้น้ำได้โดยนำความเอื้ออาทรต่อกันเป็นหลัก และจะนำกลับมาสรุปและนำเสนอในที่ประชุมใหญ่ของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำอีกครั้งหนึ่งบ้านม้งคอยปุยมีแผนจะใช้ระบบนี้ตั้งแต่หน้าแล้งปีนี้ (2545) เป็นต้นไป หลังจากที่ใช้แล้วจะดูว่าน้ำจะไหลไปถึงน้ำตกศรีสังวาลย์ ต.บ้านปง อ.หางดง หรือไม่ อย่างไร อาจมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนในการจัดการระบบนี้ ต้องแก้ไขไปที่ละจุดจนสมบูรณ์

ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากการแก้ไขปัญหาและสร้างแนวคิด กรอบคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันและการสร้างปฏิบัติการเคลื่อนไหว ในการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นทำให้ชุมชนกลุ่มต้นน้ำสามารถสร้างและเสนอ กติกา การใช้น้ำ การใช้ป่า การใช้ที่ดิน ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กติกากในการจัดการทรัพยากรของกลุ่มต้นน้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

หมวดการใช้น้ำ

1. ต้องขุดบ่อน้ำไว้ในสวนแต่ละสวนเพื่อลดการสูญเสียน้ำโดยไม่มีประโยชน์และเป็นการประหยัดน้ำ (ข้อจำกัดของบ้านม้งคอยปุย คือสภาพพื้นที่บ้านม้งคอยปุยดินเป็นดินร่วนไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ต้องฉาบด้วยปูนถึงจะกักน้ำไว้ได้ แต่การขุดบ่อไปสร้างบ่อทำไม่ได้เพราะพื้นที่อยู่ในเขตอุทยานฯ เจ้าที่ไม่อนุญาต ส่วนพื้นที่บ้านแม่สาใหม่และบ้านผานอกไม่มีปัญหาเพราะเป็นดินเหนียวสามารถเก็บน้ำได้

2. การใช้ท่อทำให้ใช้ขนาดไม่เกิน 1 นิ้ว จากคันน้ำ
3. การวางระดับท่อ น้ำ ดูความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ (ให้อยู่ในความดูแลของอนุกรรมการสายน้ำของแต่ละบ้าน)
4. การใช้ น้ำ
 - ทำวาวลูกลอยปิดน้ำหรือ
 - ต่อท่อ น้ำทิ้งย้อนกลับสายน้ำเดิม หรือ
 - ใช้วาวปิด – เปิดน้ำ ธรรมดา
5. ต้องช่วยกันดูแลคันน้ำและพื้นปูคันน้ำ มิให้สูญหายไป
6. ให้ปิดน้ำเพื่อเปิดน้ำให้ไหลไปข้างล่างตั้งแต่วันที่ 11-15 เมษายน ของทุกปีเพราะเป็นประเพณีสงกรานต์

หมวดการใช้ที่ดิน

1. ห้ามขยายพื้นที่ทำกินจากเดิม (พื้นที่ทำการเกษตร)

หมวดการใช้ป่า

1. ทำแนวกันไฟรอบเขตคันน้ำ และรอบหมู่บ้าน
2. พื้นป่าโดยการปลูกต้นไม้เฉพาะถิ่น เสริมพื้นที่ที่ยังไม่สมบูรณ์ หรือบริเวณคาน้ำ
3. จัดเวรเฝ้าระวังไฟป่า
4. ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ห้ามเก็บของป่า
5. กรณีการใช้ไม้ในเขตป่าพื้นที่ป่าใช้สอยควรได้รับการรับรองจากกรรมการหมู่บ้าน

ในการสร้างกติกาของคันน้ำในครั้งนี้ ชุมชนได้พยายามนำเอาแนวคิดที่เหมือนกันและเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำและไม่ถูกกีดกันออกการใช้ทรัพยากร รวมทั้งต้องดูแลปกป้องคุ้มครองธรรมชาติด้วย ซึ่งในการสร้างกติกาของกลุ่มคันน้ำจะนำไปเข้าสู่เวทีวิจารณ์ระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

4.2 ขั้นตอนที่สอง การสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำ

ในการสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำได้มีเวทีย่อยสัญจรไปในแต่ละหมู่บ้านโดยใช้กลไกคณะกรรมการกลางน้ำเป็นผู้ขับเคลื่อนและได้นำข้อสรุปหรือส่งตัวแทนเข้าร่วมในการสร้างกติกา ร่วมในการสร้างกติกาครั้งนี้ชุมชนนำแนวคิดที่เป็นฐานวิธีคิดคือ

หนึ่ง แนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันโดยองค์กรชุมชน

สอง แนวคิดการจัดการแบบองค์รวมดิน น้ำ ป่า

สาม แนวคิดการสร้างข้อตกลงร่วม กติกา กฎหมายท้องถิ่นในการจัดการน้ำโดยอาศัยชุมชน

ที่ แนวคิดการพัฒนาคนจากการสร้างการมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึก

ห้า แนวคิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ด้วยแนวคิดข้างต้นดังกล่าว เป็นฐานของการนำไปสู่การสร้างกติกากลุ่มกลางน้ำ โดยมีการปฏิบัติการสร้างในสองระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง การนำเอาแนวคิดร่วมการจัดการทรัพยากรมาสังเคราะห์ร่วมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ระดับที่สอง การสังเคราะห์จัดการทรัพยากรและการเสนอมาตรการการแก้ไขปัญหาโดยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งสองระดับทำให้เกิดแนวทางการสร้างกติกากลุ่มกลางน้ำได้ในระดับหนึ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ระดับที่หนึ่ง การนำเอาแนวคิดร่วมการจัดการทรัพยากรมาสังเคราะห์กับสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรปัจจุบันของกลุ่มกลางน้ำ

ในการสังเคราะห์แนวคิดของชุมชนในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำนั้น ได้มีนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ได้ให้ข้อมูลและแนวคิดการจัดการในปัจจุบัน ดังเช่น

นักพัฒนาเอกชน คุณประยงค์ คอกคำโย ได้เสนอถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง และนโยบายรัฐเกี่ยวข้องกับการจัดการไว้ในประเด็นหลัก ๆ คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การจัดการทรัพยากรรวมศูนย์โดยรัฐและหน่วยงานของราชการ ดังเช่น

กรณีพระราชบัญญัติป่า ในปัจจุบันยังไม่ได้ออกเป็นกฎหมายเนื่องจากวุฒิสมาชิกไม่เห็นชอบให้มีการจัดตั้งหรือทำป่าชุมชน ในเขตอนุรักษ์ และหากสภาผู้แทนราษฎร ไม่ยืนยันในร่างเดิมก็จะทำให้ พ.ร.บ.ป่าฉบับประชาชนตกไป

ประเด็นที่สอง โครงสร้างการจัดการที่ดิน น้ำ ป่า การแก้ไขปัญหาการสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบ การดูแลป่านั้น ต้องอยู่ที่ชุมชน และในปัจจุบัน ไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิ์และอำนาจของชุมชน รวมทั้งโครงสร้างสังคมปัจจุบันเอื้ออำนวยให้คนรวยซื้อที่ดินแล้วคนจนขายที่ดินไปบุกรุกป่า หรือคนรวยบุกรุกป่าแต่มีเอกสารสิทธิ์รับรอง ดังเช่น กรณีจังหวัดลำพูน ชาวบ้านยี่ดี่ว่างเปล่าเพื่อทำกิน

ประเด็นที่สาม สร้างความเท่าเทียม ยุติธรรม ในการใช้ทรัพยากร โดยให้มีกรรมสิทธิ์ในรูปแบบใหม่ เช่น สิทธิของชุมชนการถือครองที่ดินในรูปแบบ นิคมสหกรณ์ หรือ ปฏิรูปที่ดินในสุดท้ายทรัพยากรเสนอถึงแนวการออก 2-3 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างจะอย่างไรที่จะทำให้กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โรงแรม รีสอร์ท ใช้น้ำแบบเท่าเทียมไม่ทะเลาะกัน

ประการที่สอง ทำอย่างไรถึงจะสร้างความร่วมมือและมีกติกาที่เป็นธรรมและมีส่วนร่วมทั้งสี่กลุ่ม

ประการที่สาม การรวมกลุ่มที่มีพลังและการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

นักวิชาการ ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมณ์ ได้เสนอถึงการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวมว่า

ถ้าเราพูดถึงเรื่องน้ำก็ดี พูดถึงเรื่องทรัพยากรก็ดี พวกเราก็ต้องลงมาเรียนรู้ ทำความเข้าใจและ ก็ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ ให้ชัดเจน และการวิเคราะห์ตรงนี้ เราต้องใช้ธรรมชาติเป็นห้องเรียนจะนั้นมัน เป็นบทเรียนที่ชาวบ้านก็เอาไปใช้ได้ใช้ธรรมชาติเป็นสื่อในการทำทำความเข้าใจ บางทีเถียงกันแทบตาย เขา มาอนคนละห้องเข้าใจคนละเรื่องมาคุยกันที่มานั่งคุยกันนิดเดียวก็เข้าใจได้ ฉะนั้นบางทีเรื่องมันเข้าใจ ยาก แต่เราทำให้มันง่าย ๆ และไม่ซับซ้อนได้ด้วย กับการลงมาเห็นมาสัมผัสกับธรรมชาติ ฉะนั้นขณะนี้ เราลองสังเกตสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งเป็นของจริงเป็นธรรมชาติ เป็นสื่อและเป็นเครื่องมือ มาช่วยใน การวิเคราะห์ส่วนหนึ่ง วันนี้เป้าหมายของเราก็คือเรื่องของน้ำเรื่องของการจัดการน้ำ ก่อนที่พี่น้องจะใช้ ไปถึงน้ำ เราก็มารู้จักกันกับสิ่งที่มันเป็นเพื่อนของน้ำ เป็นพี่เป็นน้องของน้ำสิ่งที่เราใช้ประโยชน์ จากมัน เราลองนึกถึงสามสิ่งที่เราพบเห็นและเขียนลงในกระดาษเป็นตัวแทนสื่อออกมา รอก่อนรอกูสิ่งที่ มันสวยงาม ในชีวิตประจำวันเราอาจจะไม่ได้ให้เวลากับมันมาก คิดว่า ธรรมชาติคืออะไร แล้วเราเข้า ใจว่ายังงัยธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติใช้ได้ เราก็ได้ระดมความเห็นกันพอสมควรในข้อสรุปในหลาย ๆ เวที คำว่า ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติแยกออกจากกันตรงที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติก็คือส่วนหนึ่งของธรรม ชาติเป็นส่วนที่เป็นประโยชน์กับมนุษย์ อากาศอยู่แถว ๆ นี้ ที่เราหายใจเข้าไปเป็นอะไร มันเป็น ทั้ง ธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมันเป็นประโยชน์กับเรา แต่ถ้าอากาศมันอยู่ 100 กิโลเมตร อยู่บน ท้องฟ้าเราใช้ประโยชน์มันไม่ได้เป็นธรรมชาติ แต่เราไม่เรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติเพราะมันไม่ได้เป็น ประโยชน์กับมนุษย์โดยตรง ไม่ได้เป็นประโยชน์กับมนุษย์ในช่วงเวลาที่มนุษย์จะได้ใช้มัน ฉะนั้น ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่เป็นประโยชน์กับมนุษย์ สิ่งที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เรา ไม่เรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติ ถ้าใส่ทรัพยากรธรรมชาติเข้าไป ก็จะเป็นประโยชน์กับมนุษย์ อันนี้ดู อีกเรื่องที่มีความสำคัญ องค์ประกอบหรือว่าส่วนประกอบของธรรมชาติแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือส่วน หนึ่งที่ไม่มีชีวิต ดิน หิน กรวด หินทราย แต่ส่วนหนึ่งที่เรารู้สึกก็คือส่วนที่มีชีวิต โดยธรรมชาติแล้วมันจะ ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือสิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต ทั้ง 2 ส่วน เมื่อเราพูดถึงทรัพยากรมันจะแบ่งเป็น 2 ประเภท ทดแทนได้ และไม่ได้

อากาศสมมุติอากาศเสีย เกิดหมอกเกิดควันขึ้น ถ้าจะจัดการให้มันเหมือนเดิมได้ไหม ใช้เวลากี่ ปีที่จะทำให้อากาศมันดีขึ้น ผีเสื้อวงจรชีวิตมันเท่าไร (พูดกันเรื่องผีเสื้อ) หินหมดไปแล้วทดแทนได้ ไหม ตอนนี้เราพูดถึงการทดแทนในลักษณะที่ว่า ถ้าตายตรงนี้แล้วไม่มีที่อื่นมาไหลมาจากที่อื่น จะให้มัน เกิดขึ้นโดยธรรมชาติได้ไหม ดินไม้ต้นนี้ออกมา 1 ต้นใช้เวลาเท่าไร ถึงจะได้ต้นนี้ขึ้นมา ถ้ามันหายไป จากป่าจะให้มันกลับมาจะใช้เวลานานไหม

อันนี้เราลองมาดูว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มันสอนอะไรเราได้บ้าง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มันมีทดแทน ได้ธรรมชาติสร้างให้เรา มา บางอย่างใช้แล้วก็หมดไป บางอย่างใช้แล้วไม่หมดไป ใช้สิ่งที่ใช้แล้วหมดไป เขาไม่เรียกว่าใช้อย่างยั่งยืนเขาเรียกว่า การบริโภค กลับมาดูเรื่องน้ำมีคนบอกว่าน้ำทดแทนไม่ได้ น้ำเกิด ขึ้นมาอย่างไร ใช้เวลานานไหม ดังนั้นเมื่อมันทดแทนไม่ได้ ฉะนั้นมันสอนอะไรให้เราในเรื่องนี้ หมายความว่า

ว่ามันจากไปแล้วจากไปเลยไม่กลับมาอีก ถ้าเราจะบริโภค ถ้ามันมี 100 ส่วนเราบริโภคไป 100ส่วนหมดใหม่ ก่อนหินที่ซุกซ่อนอยู่แถวนี้คนมาเที่ยวเก็บไปคนละก้อนหมดใหม่ในโลกนี้มันไม่หมดแต่ในบ้าน ในชุมชนในคอกอาจจะไปรวมอยู่ที่เดียวที่กรุงเทพฯ ฉะนั้นแล้วถามว่าบ้านเราหมดใหม่ มันบอกเรามาก เพื่อเตือนใจให้พวกเราว่าทรัพยากรบางอย่างไม่กลับฟื้นคืนมา ถ้ากลับฟื้นคืนมามันต้องใช้เวลาเป็นหมื่น ๆ ปี กว่าก่อนหินจะเป็นอย่างนี้ใช้เวลาเท่าไร ดินทรายตรงนี้ถ้ามันหมดไปจะใช้เวลา 50 ปี 100 ปี ก็ไม่เกิด ดังนั้นมันตั้งสอนให้เราเรียนรู้คุณค่าของมัน บางอย่างขายไปที่เดียวหมดแล้วกลับคืนมาไม่ได้ ฉะนั้นมันหมด 2 อย่าง ประการแรกถ้าเราบริโภคมาก ของมันหมด ประการที่สอง เราอาจจะไม่ได้บริโภค และเอาไปขาย อย่างนี้เราเรียกว่าหมดสิทธิใช้ ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นของอะไรก็ตามที่มันไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนในระยะเวลาที่เป็นประโยชน์กับเรา เรื่องดิน เรื่องหิน เรื่องทราย เรื่องอะไรต่าง ๆ ไม่บางอย่างคัดไปแล้ว 20 - 30 ปี ถึงจะเกิดขึ้นมาบางอย่างเขาจึงไม่ค่อยคัด เหล่านี้เตือนใจให้เราว่า บ้านเขาก็มีกฎเกณฑ์บางอย่างเขาก็ปล่อยคัดไปใช้ไปไม่หมด อย่างโทษก็จะไม่หวงห้ามกัน แต่ดันไปบางอย่างก็เอามาทำเป็นพิธีกรรมบ้าง เพื่อให้เหมือนกับเป็นกติกากฎเกณฑ์เพื่อให้สิ่งเหล่านี้มันได้อยู่ไปได้โดยตลอด ตรงนี้ก็คือการสำคัญ บางอย่างออกเกณฑ์เข้มงวด อาจจะออกกฎเกณฑ์ 20 วัน การจะออกกฎเกณฑ์กติกาศักดิ์ของชุมชนของครอบครัวของกลุ่มหรือของพวกเราที่ดีเราก็จะต้องเข้าใจวงจรชีวิตของสิ่งต่าง เหล่านี้ ไม่ได้บอกว่าห้าม เหมือนกันหมดมันเป็นไปไม่ได้ สมัยก่อนเขารักษาแต่ภูมิปัญญาหลัง ๆ ภูมิปัญญามันหายไป เหลือแต่ภูมิปัญญาที่เราภาคการเชื่อมโยงกันก่อน ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานกับสิ่งที่เราเห็นว่า มันเชื่อมโยงกันยังไฉเมื่อเราวิเคราะห์ตรงนี้แล้วจะเห็นว่าทรัพยากรทุกส่วนมันอยู่ด้วยกัน มันพึ่งพากันบางอย่างมีเวลามาก บางอย่างก็มีเวลาน้อยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ในธรรมชาติมันจะสร้างขึ้นมาก ที่เราเรียกว่าความสัมพันธ์ในเชิงระบบนิเวศน์ ของดิน ของน้ำ ป่า ของอากาศ ของสัตว์ป่า ของคน เมื่อเราเข้าไปใช้ประโยชน์หรือเข้าไปบริโภคสิ่งที่เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งอย่างใดมันก็จะเกิดผลกระทบทั้งสิ้น แต่การใช้ที่มันยั่งยืนคือการใช้ที่รู้จักวงจรชีวิต รู้จักธรรมชาติ รู้จักการใช้แล้วมันสามารถที่จะสืบต่อไปรุ่นลูกรุ่นหลานได้ ถ้าเราใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้จักวงจรชีวิตไม่รู้ว่าจะอันไหนทดแทนได้อันไหนทดแทนไม่ได้ ก็ถือว่าเราใช้ด้วยความประมาท พุทธถึงการใช้ทรัพยากรโดยองค์รวมเราจึงไม่ได้มองว่าเราจัดการดินอย่างเดียวแล้วจะให้มันสมบูรณ์ทุกอย่าง มันก็ต้องทำไปทุกอย่าง มีอะไรบ้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของพี่น้องตรงนี้จึงเป็นประเด็นให้พี่น้องคิดไว้ว่า ในลุ่มน้ำแม่ตาช้างที่เราจัดการ จะให้ผลลัพธ์ก็ค่อนข้างออกมาดี เราจะต้องทำอย่างไรกับมัน องค์ประกอบที่จะทำให้การจัดการเป็นองค์รวมการจัดการทรัพยากรที่เกื้อกูลต่อกัน เพื่อให้ชาวบ้านมีคุณภาพที่ดีที่ยั่งยืนมันมี 4 ฐานหลักๆที่มีความจำเป็นที่จะต้องทำไปพร้อมๆ กันจะละเลยฐานใดไม่ได้ 1. ฐานรวมตัวของชุมชน มันต้องมีการรวมตัวกันทำไมผมถึงพูดเรื่องคนก่อน ฉะนั้นของมันอยู่ดีๆ ไม่มีปัญหามีปัญหาตรงที่พวกเรา ถ้าจิตใจไม่นิ่ง ยังบริโภคไม่อัน กินไม่หยุดจะมีปัญหา คนต้องมีฐานของการรวมตัวด้วยการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อน ให้มีความเข้มแข็งถึงความยั่งยืน 2. ฐานการผลิต รวมตัวอย่างเดียวไม่ทำให้เกิดผลผลิตขึ้นมาอยู่ไม่ได้ เพราะท้องมันต้องกินเข้าไปทุกวัน เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเห็นความสำคัญของผลผลิต ทรัพยากรรวมตัวกันแล้วทำไร่นาทำสวน เราก็ดูแลเรื่องทรัพยากร ถ้าทรัพยากรที่เป็นพื้นฐานมันอ่อนแอเสื่อมโทรม การผลิตเราจะอยู่

ได้ใหม่ มันจะผลิตมากไม่ได้มันจะอุดมสมบูรณ์ไม่ได้ ฉะนั้นความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างจะต้องอยู่บนฐานของความรู้ ภูมิปัญญาจะต้องรักษาทรัพยากรที่มีอยู่จะต้องมีฐานการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการรวมตัวกันก่อเป็นองค์กรประชาชน แม้จะมีทรัพยากรที่มากมหาศาลถ้าต่างคนต่างใช้ไม่สามัคคีกันธรรมชาติของคนมีทั้งคนดีมีทั้งคนเห็นแก่ตัว ความจริงธรรมชาติสร้างมาดีหมดมาเสียนี้สลับกัน ตอนหลัง การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กลุ่มพฤติกรรมที่มันไม่ดี ควบคุมสิ่งที่มันไม่ดีให้น้อยลง ผมคิดว่ากระบวนการของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างทั้งหมดทั้งเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ได้ รวมตัวเป็นกลุ่มองค์กรอย่างเดียวไม่ได้ทำให้ลุ่มน้ำแม่ตาช้างดีขึ้น มันยังผลิตอย่างเดียวไม่ดูแลทรัพยากรไม่มีความรู้ แม่ตาช้างไม่นานแห้ง ป้องกันอย่างเดียวไม่ให้เกิดการผลิตเลยเป็นเหมือนกันคนกับป่าเป็นศัตรูกัน ป้องกันการใช้้อย่างเดียวแต่ไม่มีภูมิปัญญาบางอย่างก็หมดเพราะไม่รู้จักรงจรชีวิตทางที่จะทำให้มันไปทุกอย่างด้วยกันทั้ง 3 ตัว การจัดการองค์กรที่เป็นองค์กรรวมที่จะต้องทำการเกษตรกรรมที่มันเกื้อกูลต่อธรรมชาติก็คือทรัพยากรในไร่นาสวนของเราการทำเรื่องของป่าชุมชนซึ่ง โครงการจัดการสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรรวม คือน้ำป่านี้ยังไม่สิ้นสุด การต่อสู้ของภาคประชาชนไม่มีที่สิ้นสุด จะสู้จนกว่ากฎหมายจะเป็นเครื่องมือให้กับประชาชน ไม่ใช่ออกกฎหมายมาทำร้ายประชาชน องค์กรและเครือข่ายก็มีส่วน ฉะนั้นลุ่มน้ำแม่ตาช้างเรื่องการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรรวมต้องดูทั้ง 1.ทรัพยากรในไร่นาสวน สองทรัพยากรในป่า 3.ทรัพยากรในหมู่บ้านในชุมชน

ในระดับนี้เป็นความพยายามที่จะให้ชุมชนได้รับข้อมูล ความรู้ เพื่อนำไปมีการวิเคราะห์แนวคิดที่สร้างร่วมกัน

4.1.2 ระดับที่สอง การวิเคราะห์แนวคิดการจัดการทรัพยากร และการเสนอมาตรการของกลุ่มกลางน้ำ

การวิเคราะห์ การจัดการทรัพยากรของกลุ่มกลางน้ำผู้นำชุมชนได้เสนอประเด็นปัญหาที่สามารถนำไปสู่การสร้างมาตรการได้ ดังเช่น

กรณี ประเด็นการแบ่งน้ำไม่เป็นระบบและไม่เป็นธรรม นายอินสม สิงห์คำ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง) ได้เสนอว่า

“ปัญหาของกลุ่มผู้ใช้น้ำกลางน้ำ คือ การแบ่งน้ำไม่เป็นระบบ คือคนที่มีเงินมาก หรือว่ารีสอร์ท นายทุน ใช้ท่อใหญ่ไปใส่ที่ต้นน้ำ น้ำมีเท่าไรก็เอาไปหมด ไม่สนใจว่าคนที่อยู่ข้างล่างจะได้ใช้หรือไม่ น้ำในห้วยก็เลยแห้ง ถ้าน้ำอยู่ที่ไหนก็เอาท่อไปต่อเข้าสวน เข้ารีสอร์ท จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่เราไปตรวจดูที่เบตวลิด้า และไร่สวัสดิ์ เอาท่อขนาดหกนิ้วไปใส่ตรงแม่น้ำหลักมันไม่ไหลลงข้างเพราะมันเข้าท่อหมด นี่ก็คือปัญหาของเราทุกวันนี้ การใช้น้ำไม่เป็นระบบอีกอย่างคือการปล่อยน้ำในสวนปล่อยโดยไม่ปิด ปิดไม่ได้เพราะไม่ได้ใส่กาวที่ท่อตามที่เห็นมา ทำให้ท่อหลุดน้ำที่ไหลออกก็ปล่อยทิ้งไว้แบบนั้น อันนี้คือปัญหาของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มกลางน้ำที่ไปตรวจไปเห็นมา ปัญหาอีกอย่างน้ำหายไปในลำเหมือง คือไม่ใช่ท่อแต่ทำเป็นลำเหมืองเหมือนที่ลำเหมืองรอบป่าหก น้ำจึงซึมหายไปในพื้นที่ดินระหว่างทาง

พี่น้องบนคอยที่กำลังหาแนวทางแก้ไขปัญหาเบื้องต้นและหลังจากนั้นก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมา เพื่อร่วมกันดูแลรักษาดินน้ำ บริเวณดินน้ำนั้นก็มากดี แต่พอปลายเหมืองน้ำเกลือ निकเดียว น้ำซึมหายเข้าในคอยเขาไม่ได้ทำราง (คอนกรีต) ในส่วนของชาวสวนก็เหมือนกันทำให้ไหลผ่านคอยมาน้ำในลำห้วยมีเท่าไรก็แบ่งมาหมดเพื่อที่จะเอาเข้าสวน แต่ที่นี้น้ำไม่ถึงสวนเพราะมันซึมหายไปหมด มันก็เลยมีปัญหาข้างล่างไม่ได้ใช้น้ำ เพราะมันซึมหายเข้าไปในดินบนคอย ถ้าเขาใช้ท่อนมันจะเข้าท่อนี้ว ส่วนที่เหลือก็จะไหลลงห้วย ปัญหา

ริสอร์ท ปัญหาที่ริสอร์ทเกิดขึ้นใหม่ พอดีขึ้นใหม่เขาก็ต้องแย่งน้ำของเรา ปีที่ผ่านมาริสอร์ทที่เกิดขึ้นในตำบลบ้านปางหลายแห่ง พอมีริสอร์ทนายทุนต้องใช้น้ำ เมื่อใช้น้ำก็เอาท่อใหญ่ๆ ไปใส่มันว่าใครจะได้ใช้ ขอให้ตัวเองได้ใช้ก็พอ คือปัญหาของคนกลางน้ำ ปัญหาการบุกรุกที่ทำกินและป่าต้นน้ำ การบุกรุกที่ทำกินมันยังมีอยู่ แต่ใจนะที่เราไปตรวจขุนน้ำแม่ป่านแถวผานกกกมีน้อย ๆ อยู่ แต่เขาก็ไม่บุกรุกแล้ว เขาเข้าใจในการใช้น้ำในพื้นที่ทำกิน พอมาเห็นทางฝั่งตะวันตกมาทางหมู่ 8 ยังมีการบุกรุกที่ทำกินอยู่ หมู่ 8 จะบุกรุกป่าต้นน้ำของห้วยปรือคด ห้วยปรือคดจะลงแม่น้ำตาช้างที่ หมู่ 8 ทางหมู่ 3 ทางผานกกก ทางแม่น้ำโทร ไปสำรวจวันนั้นแล้วไม่มีการบุกรุกป่าอีกแล้วเพราะชาวบ้านเขาให้ความร่วมมือ จะมีก็หมู่ 8 ที่ยังบุกรุกอยู่และก็หมู่ 7 ด้วย นี่คือขุนน้ำ(อธิบายภาพประกอบ) มาถึงบ้านกลางคอยที่ผมวดคร่าว ๆ ขุนน้ำแม่ตาช้างจริง ๆ เกิดขึ้นที่ ม.7 ไหลลงมาหาน้ำตก ที่ใช้น้ำทุกวันนี้อย่างเบลอวิลา ไร่สวัสดิ์ ม.5 น้ำแม่ตาช้าง น้ำห้วยคอยขง จะมาพบกันที่ห้วยน้ำล้อม จากห้วยน้ำล้อมลงมา คือ เบลอวิลาและไร่สวัสดิ์ เขาใช้ท่อหกนิ้วไปใส่ที่เราไปเห็นและได้ไปถ่ายรูป มันก็ไหลถึงที่ปลายนิกเดียว พอดิบุหลัน บุรี ตั้งริสอร์ทใหม่ขึ้นอีก (อยู่ในเครือ Belle Villa) ก็เลยแบ่งน้ำแม่ตาช้างไปใช้อีก ลำน้ำแม่เฮือ เดิมใช้กับหมู่ 5 ฝ่ายเก็บม่วงที่ใช้น้ำแม่ตาช้างกับ หมู่ 3 หมู่ 5 ถ้าเหมืองอบป่าหก ที่เราไปตรวจวันนั้นคือน้ำแม่มาโทร ถ้าเหมืองอบป่าหกจะเข้าสวนบวรริสอร์ท ลงอ่างบ่อแร่ หมู่ 3 และนาคคอยริสอร์ท จะได้ใช้ ถ้าเหมืองอบป่าหกระยะทางประมาณ สองกิโลกว่า เขาเทคอนกรีตคาลำเหมืองเป็นช่วงๆ ฉะนั้นน้ำที่เข้ามาจึงมาก พอได้น้ำไหลมาถึงบนคอยบนหุบเขา น้ำมันก็ซึมลงดินพอไหลมาถึงปลายน้ำ น้ำก็เกลือ निकเดียวที่ชาวบ้านและริสอร์ทได้ใช้ ต้องหามาตรการที่ดีโดยใช้ท่อน้ำต่อจากลำเหมืองหรือฝายหรือคาน้ำได้ทำไรใช้เท่านั้น น้ำจะไม่ซึมลงดิน คนข้างล่างก็จะได้ใช้ สายน้ำแม่ป่านจะไหลเข้าท่อ จะไม่ซึมเข้าคอย แนวทางแก้ไขต่อไปก็คงจะต้องเป็นแบบนั้น ให้เขาใช้ท่อหกนิ้วเราก็ใช้หกนิ้ว เดียวนี้เขาเอาเข้าลำเหมืองมากแต่น้ำมาถึง निकเดียว เพราะมันซึมลงคอย ขุนห้วยปรือคด หมู่ 3 ได้ใช้ใสสวนลิ้นจี่ และหมู่บ้านก็ใช้น้ำห้วยปรือคดต้นน้ำของห้วยปรือคดถูกทำลายแต่ก่อนปี 38 ผมขึ้นไปกับ อบต.ฝ่ายปกครองไปกันเขตแนวให้เขาเรียบร้อยแล้ว แต่ตอนนี้เขตที่กันไว้เขาบุกรุกเลยออกไปนอกเขตหลายไร่ ตอนนี้ก็ไปทางต่อที่ขุนน้ำห้วยปรือคดอีกผมก็รายงาน อบต. เมื่อวานทาง อบต.ก็ขึ้นไปตรวจสอบให้แล้ว ที่เขาถางมันเป็นป่าที่สมบูรณ์

บุหลัน บุรี เป็น เครือดังใหม่ของ Belle แต่เขาแบ่งน้ำของเราจากท่อเล็กตอนนี้กลายเป็นท่อใหญ่ บ้าน กลางคอยริสอร์ทจะต่อจากฝายน้ำล้น (ฝาย กนข.) ห้วยปรือคด ชาวบ้านต่อท่อเข้าสวน ที่ลำเหมืองของบ้านกลางคอยเขาก็ไม่ได้ใส่ท่อเอาน้ำมาตามลำเหมืองเป็นดินบ้างเป็นปูนบ้างเป็นช่วงๆ น้ำเข้าที่นี้มาก

แต่มาถึงปลายเหลือน้ำนิดเดียว น้ำก็จะหายเข้าป่าเข้าคอกไปแบบนี้ ระยะทางก็ประมาณ หนึ่งกิโลกว่า (จากฝาย กนข.ถึงรีสอร์ต)

กรณี ปัญหา การจัดการเหมืองฝายและลำห้วย นายเฉลิม อันวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านปง) ได้เสนอว่า

"กรณีถนนทางคอง-สะเมิง หมู่4 จัดตั้งหมู่ให้ หมู่แบ่งเป็นหมู่9 ไปแล้ว แต่ก่อน อุทยานด้านนา ถึงบ้านกลางคอง เป็นหมู่4 คราวนี้แบ่งจากบ้านกลางคองทางเข้าห้วยป็นหมอง และมาถึงสันป่าหกดตรง ศาลาประชาธิปไตยเลยไปนิดเดียว มันจะมีขุนน้ำสายน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่ หมู่4 ก็จะมีสายน้ำหลักคือน้ำแม่ปาน ขุนน้ำอยู่ที่คองปุย แล้วก็ดันน้ำหลักๆ ที่มาเป็นน้ำตกศรีสังวาลย์ก็คือห้วยอีค่าง ไหลลงมาถึงน้ำตกศรีสังวาลย์และจะมีสายน้ำขนาดเล็ก 2 สาย เรียกว่าห้วยกฤษณาและห้วยดอกเข็ม ที่มันไหลมาและก็ไหลลงมาจบกับน้ำแม่มาไพรที่ก่อนจะมาถึงฝายวังหลวงของหมู่ 4 ฝายวังหลวงที่มีปัญหากับบ้านจัดสรร ม่อนธารทอง น้ำแม่สะ (แม่ดาช้าง กับแม่ปานจะมาพบกันที่ได้สะพานทางเข้าม่อนธารทอง เรื่องมีคนเอา สัตว์ลงน้ำชาวบ้านมาร้องเรียนที่ผม และผมก็ไปดูหมกัไพรไปหา อบต. กับกรมอนามัย ดำรงสิ่งน้ำน้ำขุนมาก คราวนี้สายน้ำด้านหนึ่งอยู่ในเขตหมู่ 4 อยู่ทางฝั่งตะวันตก ก็จะมีห้วยป็นหมอง ขุนน้ำก็คือหมู่8 คาน้ำที่ทางผู้ช่วยหมู่3 อธิบายไปเมื่อก็ขุนน้ำ คาน้ำอะไรที่อยู่หมู่8 ไหลผ่านสวนผมมาลงที่บ้านกลางคองอันนี้เป็นสายหนึ่งของในเขตหมู่4 แล้วก็มาห้วยผึ้ง ด้านทางใต้ของยอดคองก็มีห้วยผึ้งไหลลงมาผ่านกฤษณา คองดันน้ำอยู่ขุนเขาอยู่ทางด้านตะวันตก มันก็มีรีสอร์ตใหม่เกิดขึ้นที่จริงไม่ใช่รีสอร์ตใหม่เขาเปลี่ยนชื่อจากบ้านเคียงคองมาเป็นคองทอง ก็คือบ้านเคียงคองนั่นเองแล้วต่อมาก็เป็นสายน้ำเล็กเป็นห้วยแห้งก็คือห้วยแก้ว หลังบ้านท่านรองนายกศุภชัย พาณิชกต นี่คือน้ำในพื้นที่เขตหมู่4 ปัญหาคือน้ำใช้ขาดแคลนในฤดูแล้ง คือ หมู่4 น้ำที่ฝายวังหลวงจากน้ำแม่ปานจะใช้เพื่อการเกษตรบริเวณรอบๆ วัคแล้วก็เพื่ออุปโภคบริโภค เพราะจะมีลำเหมืองจากฝายวังหลวงมาใช้ในพื้นที่ หมู่4 หมู่ 9 บางส่วนประมาณ 100 ครัวเรือน พอถึงหน้าแล้งน้ำจะขึ้นเงินและก็มีปัญหากับม่อนธารทอง บิบลำห้วยเข้ามา ทำการก่อสร้างรู้สึกจะมีปัญหากันมาตลอดยังคงตกลงกันไม่ได้ดี ดังนั้นน้ำจะไม่พอใช้ในหน้าแล้งส่วนหน้าฝนไม่มีปัญหาอะไร ข้อ 2. การบุกรุกการขยายพื้นที่ทำกินก็มีปัญหา ซึ่งเป็นคั่นน้ำในส่วนน้ำย่อย ผมไม่โทษข้างบนอย่างเดียวข้างล่างก็ทำลายเหมือนกันเท่าที่ตรวจสอบทุกส่วนมีการขยายพื้นที่อยู่ซึ่งขณะนี้ทางหมู่3 ป่ารักน้ำก็ยังแก้ปัญหาไม่ตกเหมือนกัน เพราะว่าไม่รู้มีอะไรติดขัดไปตรวจสอบวันนั้นก็ใหม่เอี่ยมเลย ไม่รู้ว่ามีอะไรเขาถึงแก้ไขไม่ได้ ข้อ 4. การตัดไม้ทำลายป่า ไม้สักไม่มีแล้ว ยังมีการทำลายอยู่ไม้สักต้นเล็กต้นใหญ่ยังมีการทำลายอยู่จนกันอยู่ เจ้าหน้าที่จับไม่ได้ และก็โทษรีสอร์ตซื้อ บ้านผู้หลักผู้ใหญ่ซื้อ ข้อ 5 การใช้ป่าโดยที่ไม่มี กฎระเบียบ ไม่มี กติกา ควบคุมอย่างทุกหมู่บ้านใครจะต่อยังงี้ก็ไม่ต้องบอกไม่ต้องแจ้งแล้ว ถ้าใช้กันอย่างไม่มีระมัดระวัง ข้อ 6. ขยะมูลฝอย น้ำเสีย จากโรงแรมต่างๆ ตามที่ผมตอนเป็นกำนันเคยไปตรวจ ยังมีบางแห่งที่ปล่อยน้ำเสีย ตามที่ทาง อบต. จัดไปคูที่ชลบุรีเขาจะมีบ่อบำบัดต่างหากแล้วทางโรงแรมเขาจะมีที่กักเก็บเอาน้ำเสียมาบำบัดก่อนปล่อยลงที่ถังอะไรของเขาผมจำไม่ได้ เรื่องขยะ ทั้งขยะตามลำน้ำก็ยังมีอยู่ที่ไปตรวจวันนั้นสายน้ำหลักที่เหลือก็คิดเอาเอง การแก้ไขปัญหาก็ได้เท่าที่เขียนได้ ก็คือ ต้องหา

แหล่งน้ำเพิ่มเติม ประชากรไม่ได้เพิ่ม เพียงแค่คนรวยเข้ามา กลุ่มห้วยไร่ เด็กๆ ลูกคนเดียว บางทีไม่อยาก
มีลูกด้วยซ้ำ โรงเรียนก็ยุบไปทีละโรงเรียน ไม่มีแล้วมีการขยายพื้นที่มีการตัดไม้ทำลายป่าในกลุ่มของ
พวกผม หาแหล่งน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง สองจำกัดพื้นที่ทำกินห้ามขยายแนวเขตปึกปายอย่างที่คุณช่วยหมู่ 3 ทำ
ไปแล้ว ตามรักษาป่าไม้ที่สมบูรณ์เอาไว้ ถ้าตรงไหนที่สมบูรณ์แล้วก็ป้องกันเอาไว้ดีกว่าที่จะไปแก้ไข เคย
เจอแล้วหมู่ 4 สองแห่งพอป่าสมบูรณ์ก็ไปถาง คนที่มีเงินมีทองมีตำแหน่งก็เถียงเขาไม่ได้ เขาก็จะแบ่ง
ออกไป จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าจะเป็นระดับหมู่บ้านหรือระดับตำบลก็ได้ประจำ ข้อห้าสร้างจิตสำนึกอันนี้
ก็คือการอบรมสัมมนาให้มีความสำนึกว่าป่าไม้สำคัญ อันนี้ไม่ใช่ลงทะเลเบียนเกษตรกร แต่เป็นการจัดทำ
ประวัติเกษตรกรผู้ทำสวนเมื่อคืนผมจัดตั้งไปแล้ว สายห้วยปันหมอง มีกว่า 25 คน มีที่ไร่จัดทำประวัติไว้
โดยคนที่อยู่ตรงเขตป่าเราจะรู้พื้นที่เขาเท่าไร 4 - 5 ไร่ แล้วเราจะได้ตรวจดูว่ามีการขยายพื้นที่หรือไม่
ข้อเจ็ด จัดทำผังเมือง ผังเมืองก็คือ อบต. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็คือ อบต.จะต้องมาช่วยกันว่าต่อไป
พื้นที่ตรงไหนถ้าสมมุติว่าจะให้จะตั้งชุมชนหรือบ้านพักตากอากาศ เคียวนั้นบ้านมันขึ้นคอยแล้ว
มองไปไหนมันก็จะปนสลับเป็นคอนกรีตมันไม่สวยเลย เพราะฉะนั้นจุดขายของบ้านปิงคือป่าเราต้อง
พยายามปลูกป่า เราจะทำยังไงให้เราทำผังเมืองให้อยู่เป็นสัดส่วนได้ว่าตรงไหนสมควรสร้างตรงไหน
ไม่ควรสร้างอันนี้ อบต. เกี่ยวข้องแน่นอน ถ้า อบต. ไม่ทำกฎหมายเขาจะบุไว้ว่าให้พวกเราเสนอเข้าไป
พร้อมด้วยกฎระเบียบของพวกเรา มีหนังสือไป เขาเปิดโอกาสให้เราเสนอกฎหมายของชุมชนได้ให้ความ
คุ้มครองพัฒนาอย่างไรทิศทาง อย่างรีสอร์ทที่จะเกิดขึ้นก็เกิด อยากจะต่อก็ต่อ เวลาจะทำพาราไดร์ มี 100 กว่า
ไร่ เนื้ออุทยานไม่ใช่เนื้อเหมือนกันถ้าขึ้นไปทางนั้นผมว่าปัญหามันก็จะมากที่จะตามมา ดังนั้นผมก็ขอ
ฝากท่าน อบต. สองท่านที่มาเป็นตัวแทนในวันนี้เรื่องการวางผังเมืองว่าเราควรจะวางกันยังไง ให้ อบต.
ทำคนเดียวก็ได้พวกเราต้องช่วยกัน ข้อแปดไม่บุกรุกผืนลำห้วย ห้วยเล็ก ห้วยใหญ่ ห้ามบุกรุก เคียวนั้น
ห้วยน้อยหายไปแล้ว ส่วนห้วยใหญ่ก็เบียดมาจะเป็นลำคลองอยู่แล้ว ปลูกต้นไม้ ปลูกหญ้า ปักป้ายไว้ตรง
ไหนที่ยังไม่มีการบุกรุกก็หาป้ายมาปักเอาไว้ เพราะว่าวันนี้ผมเอาภาพภูผาดนตร ที่บุกรุกมาให้ดูด้วย
และที่ ปางยาง เมื่อวานและวันก่อนมีคนมาร้องเรียนผม บอกว่าไม่อยากอยู่แล้วพอกำนัน อยากย้ายไปอยู่
ที่อื่น ทางเข้าปางยางฝั่งห้วยอยู่ในเขตอุทยานด้วย แล้วเอาหินเอาอะไรออกหน้าเกลียดมาก ที่ผมไปดูมา
เมื่อวันก่อน แล้วชาวบ้านตามมาบอกผมก็ไม่รู้จะแก้ยังไงเพราะฝ่าย อบต. เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดมาก ชาว
เขาเดินทางไม่สะดวกสบายเป็นผู้มีอิทธิพลผมเคยทะเลาะกับเขามาครั้งหนึ่งแล้ว ในปัญหาเรื่องแรงงาน
ต่างค่าตัว ผมไม่ได้ทะเลาะคนเดียวมีชาวบ้านไปด้วยถ้าผมทะเลาะกับเขาคนเดียวมีหวังโดนใช้ไปแน่ ถ้า
ชาวบ้านกับผม ผมไม่กลัวหรอกเพราะเขาจับดันชนปลายไม่ถูก ก็หลายพื้นที่อย่าง ภูผาดนตรถางข้าง
ห้วยเขาอาจจะเอาหินออกมันโล่งไปหมดพอปรับปรุงขยายบ้านจัดสรรไปแล้วเขาก็จะปลูกหญ้าเราเดินเข้า
ไปไม่ได้เคียวไปเหยียบของเขา ปัญหามันจะตามมาอีกมาก ปักแนวเขตลำห้วยให้แน่นอน ในลำห้วยที่ยัง
ไม่ได้พัฒนา ที่ปักไปแล้วและที่เขาปลูกต้นไม้ปลูกหญ้าไปแล้วจะแก้ไขอะไรในการรื้อลำตัวนี้
ห้ามกันฝ่าย เราไปเจอมาแล้วที่ฝ่าย คนข. กันฝ่ายส่วนตัวใช้น้ำส่วนตัว ของคุณชินรงค์ ไม่ได้เราไม่เห็น
ด้วยแบบนี้ ถ้าเงินของส่วนรวมขอให้มีการปิดเปิด "

กรณี ประเด็นการตัดไม้ทำลายป่า นายไสว ขาบุญนะ ตัวแทน อบต.บ้านปง

สำหรับปัญหาของหมู่ที่ 1 ก็คือเป็นหมู่บ้านที่อยู่ท้ายของตำบลของตำบลบ้านปง และเป็นหมู่บ้านที่ติดต่อกับสามตำบล คือตำบลบ้านปง ตำบลน้ำแพร่ ตำบลหนองควาย ปัญหาของหมู่ 1 ในเรื่องของการตัดไม้ทำลายป่า ตอนนี้ผมก็หนักใจเหมือนกันเห็นไปถึงตรงโค้งห้วยเสี้ยวทางทิศตะวันตกของถนนเรื่องน้ำตอนที่ผมได้เข้าประชุมกับหมู่ 1 ชาวบ้านก็เดือดร้อนเหมือนกันในหน้าแล้งน้ำในบ่อจะ ไม่มีเลย อันนี้คือปัญหาหมู่ 1 ส่วนหมู่ 7 จะอยู่ร่วมกับพวกรีสอร์ท ตอนนี้รีสอร์ทหลายแห่ง จะมีปัญหาเรื่องน้ำ รีสอร์ทเขาใช้ท่อใหญ่ คนจนเราบางครั้งท่อหนึ่งนิ้วเราขังไม่มีปัญญารู้จะใช้ แต่คนรวยเขาใส่ท่อห้าถึงหกนิ้ว มันก็ทำให้มีปัญหาเรื่องน้ำ อย่างที่พี่อินสมว่า น้ำหมู่ 7 ไม่ไหลลงมาเลย เพราะว่ามันมีรีสอร์ทและก็มีการซื้อขายที่ดินมากพอสมควร อย่างที่เขาว่าคนรวยไล่"คนจน และคนจนก็ไปหาที่อ้างใหม่มันเลยทำให้เกิดปัญหา และมีการต่อท่อใหม่อีก 3 เส้นจากขุนน้ำแม่คำช้าง เพราะเราขาดระเบียบ ขาดระบบ เรื่องของการจัดการน้ำ จึงเป็นอย่างนี้

กรณี ประเด็นการบุกรุกลำห้วย ที่ดิน น้ำนายไกรวุธ หมั่นชัย คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฟู (ตัวแทนปลายน้ำ)

"พูดถึงการบุกรุกเรื่องดิน น้ำ ผมไปดูในเอกสารสิทธิ เห็นบ้านหนึ่งมันจะติดลำน้ำ ถ้าทำให้ถูกต้องก็ต้องเป็นติดกันกันน้ำห่างไปกี่เมตร ๆ แบบนี้มันควรจะถูกต้อง แต่ทางรัฐทางหลวงเขาออกมามันก็ผิด ถ้าบ้านติดลำน้ำก็ควรระบุว่าติดกันกันน้ำห่างกี่เมตร ๆ ควรจะระบุให้ชัดเจน และได้หาแนวทางแก้ไขได้ ข้างในนี้อาจจะมีการบุกรุกดิน น้ำ แล้วเราจะหามาตรการแบบใดที่จะมากำหนดกฎเกณฑ์ ว่าถ้าคุณทำสมมุติว่า 5-10 เมตร เป็นคันเหมือง คันกันน้ำไว้ ที่ไม่ได้มาทำประโยชน์ริมของมันอาจจะปลูกกล้วยหรืออะไรในสภาพของป่าไม่ให้มันแห้งให้มันอุดมสมบูรณ์ให้ดูน้ำและคายน้ำออกมา ก็เอกสารสิทธิบอกว่าติดลำน้ำไม่ได้ระบุว่าติดกันกันน้ำ ถ้าบอกว่าติดกันกันน้ำเราสามารถที่จะบอกเขาได้ว่าควรห่างกี่เมตร ๆ "

กรณี ประเด็นการใช้น้ำของรีสอร์ท นายวิรัช มีหนูน คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ฟู (ตัวแทนรีสอร์ท)

"ปัญหารีสอร์ท ถ้าเราจะมองอีกด้านหนึ่งก็คือรีสอร์ทเป็นตัวเจ้าปัญหา ผมก็เป็นในส่วนของผู้ใช้ น้ำและตัวแทนรีสอร์ท ที่เราไปพบน้ำมันหายไปที่บ้านปงวิลเลจ มีอ่างเก็บน้ำถึง 3 อ่าง ที่สามก็คืออุทยานที่เป็นรีสอร์ท อันที่สี่เป็นสวนไพรพรรณ นี่เป็นรีสอร์ทเหมือนกันแต่ยังไม่ได้เปิดดำเนินการตัวนี้จะใช้น้ำแม่คืดและเวียงคำฟ้า เป็นบ้านพักของนายทุนที่เราเห็นหลังตรงข้ามกับโรงเรียนทุ่งโป่ง จุดที่หกคือศูนย์ฝึกอบรมไทยพาณิชย์ จุดที่เจ็ด กฤษดาณครคือเป็นโครงการของบ้านจัดสรรอันนี้ผมขอเล่าให้พี่น้องฟังว่าพอถ้านั้นเฉลิมว่าโครงการของกฤษดาณครนี้แล้วถ้างลำห้วยจริงแล้วเขาจะมีโฉนดอยู่ ผมไปวัดดูแล้วหลักโฉนดจะอยู่ห่างริมน้ำไปถึง 3 เมตร อันนี้ผมขอฝากทางอบต. เพราะเป็นหน้าที่ของท่านโดยตรงที่นี้อบต.มีอำนาจ อย่างไรก็ตามเราไปศึกษาในเรื่องของกฎหมายกัน ผมก็เป็นอดีต อบต. มาก่อน ก็ศึกษามาไม่ใช่น้อยมาก อำนาจอยู่ในมือเหมือนเรามีดาบอยู่ในมืออยู่ที่ว่าเราจะฟันหรือไม่ฟันหรือว่าเลือกที่ฟัน อย่างตัวนี้เรา

ยึดได้เลขถ้าหมู่บ้านเกิดขึ้น สมมุติคุณคนนครคนรวยมาซื้อเขาจะต้องขึ้นบ้านเขาจะต้องมาขออนุญาตจาก อบต. ไซ้ไหม นายช่างจะต้องยืนยันได้ว่าคุณอยู่รูกล้าเขตไหน หากรูกล้าก็ถือว่าเป็นที่สาธารณะ ประชาชนเข้าไปเหยียบหญ้าคุณไม่สามารถที่จะไปว่าเขาได้ ก็มันมีอำนาจอยู่ในตัวของเอง ผมขอฝาก ทางอบต. เป็นหลักความจริง อันที่แปด เป็นของอาจารย์เตียง เป็นสวนปาล์ม ถัดขึ้นไปก็เป็นบ้านผู้พัน จะเป็นบ้านเดิมของประธานเราเขาได้ขายไป ม่อนศาลฟ้าตรงข้ามกับกฤษฎาคอย ถัดขึ้นไปก็สวนรุจิรา เป็นบ้านพักตากอากาศ ก็ไม่เชิงพอถึงเทศกาลมาเขาก็ ขายบ้านเหมือนกัน ดิฉันมีบ้านให้เขาพักก็เหมือนกับ ทำกิจการครั้งหนึ่งเหมือนกัน อย่างกฤษฎาคอยก็อย่างที่เห็น ผมยอมรับว่าใช้น้ำมาก ช่วงหน้าน้ำมันไม่มีอะไรให้เรานสนใจ คือน้ำมันมามากอยู่แล้วก็ใช้เหมือนเดิม แต่พอหน้าแล้งน้ำมาน้อยมันก็เข้าที่กฤษฎาคอยหมดมันก็เป็นเรื่องธรรมชาติไซ้ไหม คือน้ำน้อยใช้แค่นั้น ถัดขึ้นไปจะเป็นม่อนธารทองอันนี้เป็นบ้าน จัตุรกีใช้น้ำของแม่ชะ (แม่ตาช้าง) จะต่อมาทางฝ่าย กนข. แล้วเข้ามาที่ขอดคอย คือเข้าไปที่ขอดคอยก็มีการใช้น้ำจากฝ่าย กนข. ไซ้แม่ตาช้างเหมือนกัน มันจะมีสวนลูกท้อที่เกิดใหม่เป็นบ้านพักตากอากาศของคนรวย เข้าไปอีกก็เป็นของคุณเฉลิม ไม่ใช่ประธานเราละ เฉลิมคนละเฉลิม เข้าไปอีกที่เราเห็นเป็นคอตองรีสอร์ท เราอาจจะคิดว่าเป็นรีสอร์ทใหม่จริงๆ แล้วไม่ใช่ คือเป็นสวนเดิมซื้อสวนเคียงคอตองแต่ใช้ชื่อใหม่ นายทุนมาพัฒนาหาเงินใหม่ ทำเป็นกิจการ ขึ้นไปก็เป็นที่ไร่สาขาร อันนี้ตรงข้ามกับกลางคอยใช้น้ำไม่ใช่ไม่น้อยเหมือนกัน เมื่อก่อนที่เราเห็นเป็นสวนมะม่วง แต่ตอนนี้เป็นบ้านพักตากอากาศนี่ก็ใช้น้ำมาก บริเวณของบ้านกลางคอยจะมีคือจะมีสระน้ำกว้างประมาณ 2 เมตร ลึกประมาณ 80 เซนติเมตร รอบกลางคอย บ้านกลางคอยมีเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่ คุณคิดได้ว่าบริเวณ 14 ไร่ ขุด 2 เมตร คูณ 80 เซนติเมตร มีน้ำเต็มตลอดและมีน้ำเต็มตลอดปี คือน้ำเข้าหัวออกท้าย ขึ้นไปอีกก็ม่อนเอื้องคอยที่เลขกลางคอยไป ขึ้นไปอีกคือตรงข้ามหัวอันนี้ค่อนข้างหัวหมอหน่อยคือเขาเอากฎหมายอะไรไม่รู้เอะอะมาอ้าง ขึ้นไปคือบ้านอาจารย์พรชัย ตรงข้ามกับนาคคอยอาจารย์พรชัย จะกินน้ำใช้น้ำที่หัวปุ่รอด หัวที่หน้านาคคอยเป็นหลังบ้านของอาจารย์ที่มีหนองปลาอยู่หลังบ้านพี่ต๊อบ เขามีอ่างอยู่ หนึ่งอ่าง อันนี้เขาจะมีอ่างของเขาช่วงหน้าแล้งไม่ค่อยมีน้ำแล้ว นาคคอยใช้น้ำที่บ่อแร่ของหมู่ 3 ขึ้นไปก็ยังมีนักที่เราไปเดินสำรวจคราวก่อนมีใช้น้ำมาก และกักน้ำในลำห้วย ปล่อนน้ำเสียลงน้ำด้วย อันนี้เป็นปัญหาที่ค่อนข้างหนัก ผมเป็นตัวแทนของกลุ่มผมหนักใจที่สุด อันนี้ถ้าเป็นคอตองก็คอตองที่ใหญ่หน่อย อันนี้เกิดขึ้นใหม่คุ้มธนพล เราอาจจะไม่คุ้นหูที่มีด้านบน แลวร้านกาแฟ สวนบัว โรงเรียนนานาชาติ อันนี้ค่อนข้างใหญ่ ขึ้นไปเป็นบุหลันบุรีต่อไปเป็นเบญจลล่ำ เบญจใหญ่ อันนี้คอตองใหญ่เหมือนกันครับตัวนี้ เหมือนที่เราไปเห็นกักลำห้วยเต็มๆ และก็นั่นที่เราไปแล้วมีปัญหาคือไร้วาสติ วันนั้นเราไม่ได้มีหนังสือเวียนมาหาเขา เขาถึงว่าเราก่อนข้างไปบุกรุกจริงๆ แล้วเราไปเดินริมลำห้วย ผมถึงหนักใจผมอยากจะฝากคณะกรรมการฟื้นฟู มันไม่ใช่บุกรุกลำห้วยอย่างเดียว เขาเอาลำห้วยเป็นของเขา วันนั้นเราเดินริมลำห้วยเขายังมีปัญหากับเรา ขนาดบ้านปางยางเรายังไม่ได้ออกจากประตูได้ออกทางรั้ว อันนี้ไม่ใช่แค่บุกรุกแต่เขาเอาเป็นของเขาเลย แต่เราเดินริมห้วยยังว่าเราบุกรุกที่เขา อันนี้เราจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไรในปัญหานี้ ถัดขึ้นไปอย่างหัวน้ำล้อมย้อนกลับมาถึงการใช้น้ำของเบญจลล่ำ กับไร้วาสติ ใช้น้ำที่น้ำตกแม่ตาช้าง วันนั้นที่เราไปสำรวจคูมันจะมีท่ออยู่ 7 เส้น ถ้าเราหันหน้าขึ้นไปทางหัวน้ำล้อมซ้ายมือมี 3 เส้น ขวามือมี 4 เส้น มีท่อหกนิ้วอยู่หนึ่ง

เส้นและพวกมันจะเป็นสีน้ำของอาจารย์พรชัยหนึ่งเส้น ของหมู่บ้านแม่สะหนึ่งนั้น เบลูวิลล่าสองเส้นท่อนขนาดหกนิ้วและสีน้ำ ผังซ้ายมือเป็นของไร่สวัสดิ์หนึ่งเส้น และเป็นของสวนกุหลาบห้วยเขียด

ห้วยน้ำล้อมเขาจะใช้น้ำสองแม่ คือ ห้วยคอกขุย กับห้วยปางยาง ขึ้นไปปางยางผมก็ยิ่งหนักใจเราเข้าไปแต่ได้มูครั่วออกมาคือเราไปกลัวเขาเขามืออิพล ตัวนี้ผมไปดูแล้วสวยมากผมว่าระดับเราคงไม่มีปัญญอยู่บ้านขนาดนั้น หลังหนึ่งผมว่าเป็น 20 ล้าน ไปสำรวจด้วยกันที่ได้มูคออกทางรั้วใจ ที่ปางยางเหนือจากปางยางผมไม่ได้เขียนนะเป็นทุ่งหัวหินที่กำลังพัฒนาและที่ได้บ้านปางยางนี้มีอีกที่เป็นสวนของนายทุนใหญ่ชื่อเร เข้าไปที่ห้วยผักไผ่เป็นของโครงการหลวงและเข้าไปนี่ก็จะเป็นของ คุณเฉลิม มัคจาคำ หุบหมอนนี้ก็เหมือนกัน อันนี้ผมจะเล่าถึงแผนที่มีเท่านี้ คือปัญหานี้ถ้าผมบอกว่าพวกผมกลุ่มรีสอร์ทใช้น้ำน้อยพวกเราก็ต้องหัวเราะผมแน่ ดูการใช้น้ำจะเยอะกว่า 2-3 คำบลรวมกัน

แต่ผมขอฝากข้อคิดให้กรรมการด้วยว่า อันนี้เป็นภาพที่เราเห็นชัดเจนแต่คณะกรรมการขอนึกอีกครึ่งว่าชาวบ้านก็อย่าไปมองข้าม อย่างที่เราไปสำรวจอย่างที่เราเห็นสวนลั่นจี่ น้ำแม่เนาไทร มีเท่าไรมีกี่สวน น้ำแม่ปานมีกี่สวน นอกเหนือจากที่เราไม่เห็นอีก หมู่ 3 ห้วยปรืออด ก็สวน ทางห้วยปันหมองมีกี่สวนเราไม่ต้องพูดถึง เราลืมนึกไปถ้าเป็นรูปมันก็เปรียบเหมือนภาพขาวดำเราเห็นไม่ชัดเจนมันหลบ ที่จริงใช้น้ำหมด แล้วอันนี้เป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจนถูกกล่าวหาว่ามาก ที่อื่นก็ใช้เหมือนกันแต่ที่ผมไปดูวันนั้นผมว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะว่าลั่นจี่ติดลูกหมด ไม่ว่าสวนพี่น้องบนคอกขุยไม่ว่าสวนพี่น้องทางแม่สะมันติดลูกหมดมันก็ต้องใช้น้ำร้อยเปอร์เซ็นต์ผมขอฝากข้อคิดไว้กับคณะกรรมการฯ อยากให้ดึงกลุ่มรีสอร์ทเข้ามาช่วยเราแก้ไขปัญหา หนึ่งคือเรื่องที่ว่าช่วยว่าน้ำในลำเหมืองที่ซึมเข้าในพื้นที่ดิน เรามีแผนการทำลำเหมืองหรือไม่ เราอาจจะขอทุนจากพวกนี้ สมมุติเราทำเป็นรูปธรรมแล้วเองบตัวนี้ไปช่วยเหตุผลเราว่าเขาเอาเงินทุนมาช่วยเรา เราไปทำเหมืองนี้แล้ว เขาจะได้รับผลประโยชน์ก็คือน้ำมันต้องมากขึ้นกว่าเดิม เหตุผลเรามีพอ คือเราช่วยกันคิดถึงที่ทำ ทั้งหมดนี้ผมว่ามหาศาล"

ด้วยการแลกเปลี่ยนร่วมกันในกรณีประเด็นปัญหา ดังกล่าวชุมชนจึงพยายามหาแนวทางแก้ไข โดยมีการพูดคุยสรุปบทปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในระดับหมู่บ้าน

จากการสรุปปัญหาของแต่ละหมู่บ้าน ได้นำมาสู่การแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มโดยกระบวนการ ดังกล่าวทำให้กลุ่มกลางน้ำเกิดแผนการจัดการลุ่มน้ำและเกิดมาตรการ ดังนี้

แผนการจัดการน้ำของกลุ่มกลางน้ำ

แผนการจัดการ	มาตรา/กติกา/แนวทางแก้ไข	กิจกรรม
แผนการจัดการป่า		
1. การบุกรุกพื้นที่ป่า	1. ให้มีการตรวจสอบการบุกรุกพื้นที่ป่าให้ชัดเจน และต้องสามารถระบุได้ว่าบุกรุกเพิ่มจากพื้นที่เดิมอย่างไร 2. หากมีการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ต้องยึดพื้นที่	1. องค์กรชุมชน + อบต. ต้องทำหลักเขตพร้อมป้ายเพื่อป้องกันการล่อแหลมต่อการบุกรุก

	ที่ดิน และไม่ออกเอกสารสิทธิให้ 3. กรณีพื้นที่ ที่มีเอกสารสิทธิอยู่แล้วแต่บุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม ต้องยึดพื้นที่ที่บุกรุกและนำไปปลูกป่าทดแทน	รุก 2. ให้มีการถ่ายภาพเขตและทำแผนที่แนวพื้นที่ทำกิน ให้เป็นหลักฐานที่ชัดเจน 3. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการลุ่มน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2.การทำลายป่าและขายไม้ให้นายทุน	1. หากพบเห็นการทำไม้เถื่อนในเขตป่าอนุรักษ์ให้แจ้งความ จับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด	1. ประสาน/ให้ข้อมูล/ขอความร่วมมือไปยังสถานประกอบการ นายทุนไม่ให้ซื้อไม้ผิดกฎหมาย 2. สร้างความเข้าใจกับกลุ่มทำไร่เลื่อนลอย
3.แผนฟื้นฟูป่า	1. วางแผนการปลูกต้นไม้ (กล้วยป่า) ทดแทน พื้นที่ที่มีการบุกรุก โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ 2. จัดตั้งคณะกรรมการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบทุก 3 เดือน 3. กระจายข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์/การปลูกป่าให้ประชาชนทราบอยู่เสมอเพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่า	1. ปลูกกล้วยป่าในลำห้วยสาขาที่มีน้ำซึม 2. ขอความร่วมมือกับเจ้าของสวนที่ติดกับลำห้วยช่วยกันดูแลต้นกล้วยที่ปลูกหรือรักษากล้วยที่มีอยู่แล้ว(วิธีการรักษา)
แผนการจัดการที่ดินปัญหา		
1.การขายที่ดิน (สวน, ที่นา, ไร่)	1. ให้มีการปฏิรูปที่ดินใหม่ 2. ห้ามขายที่ดินให้กับนายทุน 3. ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าและพื้นที่ต้นน้ำ 4. หากมีการฝ่าฝืนบุกรุกป่า ขายที่ทำกินจะเวรคืนให้เป็นของแผ่นดิน	1. สร้างความรู้ความเข้าใจต่อชาวบ้านเรื่องการขายที่ดิน 2. รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลคามลือต่างๆ เช่น

2.รีสอร์ทขยายกิจการ	1. รีสอร์ทที่มีอยู่เดิมห้ามขยายกิจการ 2. ไม่ให้มีการสร้างรีสอร์ทใหม่ขึ้นอีกในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	วิทยุ หนังสือพิมพ์ 3. ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมในการดูแลป่า
3.การรุกล้ำลำน้ำ	1. ห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างริมน้ำ 2. ห้ามถมที่ริมตลิ่ง 3. ห้ามปลูกไม้(ประดับ)+ดอกไม้+หญ้า ริมตลิ่ง 4. ให้รีสอร์ททำทางเดินสาธารณะในบริเวณสายน้ำแม่ตาช้าง	1. จัดประชุมรีสอร์ท-ผู้นำชุมชน+คณะกรรมการ+หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
แผนการจัดการน้ำ ปัญหา 1.น้ำไม่พอใช้	1. ลดปริมาณการใช้น้ำ 50% (ฤดูแล้ง) ทั้งรีสอร์ทและชาวบ้าน 2. ให้มีการรักษาดินน้ำ,ตาน้ำ โดยขอกันพื้นที่ตาน้ำ ไม่ให้มีการทำลายและให้มีการรักษา โดยปลูกกล้วยทุกสายน้ำย่อย 3. ห้ามมีการทำลายบริเวณตาน้ำ	1. ทำเขตป้ายชี้แนวเขตในเรื่องที่ดินทำกิน+ลำน้ำ+ป่าอนุรักษ์ 2. ทำหลักฐานชี้แนวเขต เช่น รูปถ่าย แผ่นที่
2.การกักเก็บน้ำของรีสอร์ท	1. ให้รีสอร์ทสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเพื่อใช้น้ำแล้ง 2. หากมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำ ห้ามสร้างในพื้นที่สาธารณะ 3. ในพื้นที่สาธารณะ (ห้วยสายน้ำตาช้าง)ที่มีการสร้างฝายสาธารณะต้องมีประตูเปิดด้วย	1. แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบและควบคุมสายน้ำย่อย 2. ขอกันพื้นที่บริเวณตาน้ำ หรือที่น้ำออก ห้ามแผ้วถางและครอบครอง 3. จัดทำแผนฟื้นฟูตาน้ำ
3.รีสอร์ทเปลี่ยนเส้นทาง	1. ให้รีสอร์ทสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเพื่อใช้น้ำแล้ง 2. หากมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำ ห้ามสร้างในพื้นที่สาธารณะ 3. ในพื้นที่สาธารณะ (ห้วยสายน้ำตาช้าง)ที่มีการสร้างฝายสาธารณะต้องมีประตูเปิดด้วย	1. แจ้งข้อมูลเส้นทางสายน้ำแกเรียรีสอร์ท 2. ให้มีการหาพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำหรือหาแหล่งน้ำ 3. สำรวจเส้นทางฝายอ่างเก็บน้ำ ของชาวบ้านและรีสอร์ท
	1. ห้ามมีการปรับเปลี่ยนหรือรื้อถอนเส้นทาง	1. แต่งตั้งคณะกรรมการ

ทางสายน้ำ	น้ำ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ	ตรวจสอบ และควบคุมสายน้ำย่อย
4.คุณภาพน้ำเสีย	1. ห้ามทิ้ง/ปล่อยน้ำเสียสู่สายน้ำแม่ตาช้าง 2. ห้ามทิ้ง/นำขยะลงสู่ลำน้ำ ลำเหมือง หรือทิ้งข้างลำน้ำ 3. รีสอร์ทต้องมีบ่อบำบัดน้ำเสียตามกรมอนามัย 4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำทุก 6 เดือน	1. ให้มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยคณะกรรมการพื้นที่ๆ ปัญหา น้ำเสีย 2. ประสานงานกับกรมอนามัยตรวจสอบคุณภาพน้ำทุก 6 เดือน
แผนการจัดการตนปัญหา		
1.รีสอร์ท ไม่ยอมเข้าใจการแก้ไขปัญห(ยกเว้นกฤษฎาอาศัยและไทยพาณิชย์)	1. ให้มีการประสานงานให้ข้อมูลกับรีสอร์ทในเรื่องการแก้ไขปัญหและ 2. หากรีสอร์ทเพิกเฉยต่อการแก้ไขปัญหไม่ให้ความสนใจต่อการจัดการร่วมโดยชุมชน ชุมชนจะมีมาตรการปิดเส้นทางน้ำและประตูเข้าออกของรีสอร์ท	1. ทำเอกสารเผยแพร่ 2. จัดประชุมทำความเข้าใจต่อรีสอร์ท
2.คณะกรรมการกลางน้ำไม่มีตัวแทนที่ชัดเจน	1. ให้การจัดตั้ง-เพิ่มสัดส่วนคณะกรรมการกลางน้ำ 2. ให้มีสัดส่วนของ อบต. เข้าร่วม	1. จัดตั้งคณะกรรมการกลางน้ำโดยเพิ่มให้มีบทบาทการกำกับดูแลการใช้น้ำ 2. ให้ทุกหมู่บ้านส่งตัวแทนเข้าร่วมคณะกรรมการ
3.สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน	1. สร้างกฎกติการ่วมโดยแบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมและเป็นกฎ/ระเบียบร่วมของสังคมในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 2. สร้างจิตสำนึกและให้ความรู้โดยการจัดให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกัน 3. สร้างให้เกิดการใช้น้ำที่เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีอยู่ เช่น ให้มีการลดท่อให้เล็กลงกว่าเดิม	1. จัดเวทีการใช้น้ำร่วม เช่น การลดขนาดท่อ 2. จัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรื่องการจัด การทรัพยากรร่วมกัน

4.4 ขั้นตอนที่สาม การสร้างกติกาของกลุ่มปลายน้ำ

กลุ่มปลายน้ำพยายามที่จะสร้างกติกาการใช้ น้ำของชุมชนนั้นได้มีอุปสรรคหลากหลายกว่ากลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ เนื่องจากชุมชนต่างคนต่างอยู่และหากไม่มีสถานการณ์ ภัยแล้งเฉพาะหน้าเกิดขึ้นก็จะไม่รวมกลุ่มกัน

ในปัจจุบันกลุ่มปลายน้ำเห็นความสำคัญต่อการรวมกลุ่มเพื่อการจัดการร่วมกันเนื่องจากว่ามีเวทีของการแลกเปลี่ยนปัญหาการใช้ น้ำ การเสนอแนวทางแก้ไข และนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่กลุ่ม หรือผู้ใช้น้ำปลายน้ำ

จากการประชุมกลุ่มปลายน้ำ วันที่ 2 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์ประสานงานลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ต.หนองควาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ได้แลกเปลี่ยนร่วมกันในเรื่องการสรุปบทเรียนคณะกรรมการฟื้นฟูแม่ตาช้างที่ผ่านมา และแลกเปลี่ยนเรื่องเสนอปัญหาของปลายน้ำ พร้อมทั้งการหาแนวทางแก้ไขปัญหาในระดับชุมชน ระดับลุ่มน้ำ

กลุ่มปลายน้ำพื้นที่การจัดการน้ำส่วนใหญ่เป็นระบบเหมืองฝาย ซึ่งแต่ละฝายจะมีแก้มือง แก้มฝาย ซึ่งฝายในส่วนปลายน้ำ มีฝายหลักๆ ดังนี้

1. ฝายเปา
2. ฝายลม หัวหน้าฝาย คือ นายคำแปง ราชสีห์
3. ฝายบ่อ หัวหน้าฝาย คือ นายคัน
4. ฝายหมูเฒ่า หัวหน้าฝาย กำนันอินทร ทิพย์คำมา
5. ฝายดื่บทอง หัวหน้าฝาย นายดวงฤทธิ์
6. ฝายเหมืองริน
7. ฝายเหมืองพญาใจ หัวหน้าฝายนายสุรินทร์ คำม่วง
8. ฝายละคอน (แต)
9. ฝายเหมืองแก้ววัน (แต)
10. ฝายหนองควาย (แต)
11. ฝายเก้านาง

ในแต่ละฝายมีปัญหาในการจัดการน้ำร่วมกันคือ ลำเหมืองดินเงิน ผนังกันน้ำและฝายมีระดับไม่เท่ากัน กลุ่มรีสอร์ทใช้น้ำมากเกินไป มีการกักน้ำในลำน้ำเป็นระยะ ไม่มีที่เก็บน้ำ การปิดฝายและการกักน้ำไว้ใช้ของรีสอร์ท ลำเหมืองถูกบุกรุก คนขาดจิตสำนึกร่วมกันในการใช้น้ำ

ดังนั้นชุมชนได้เสนอแนวทางการสร้างมาตรการ คือ
มาตรการที่หนึ่ง พัฒนาลำเหมืองโดยมีการหางบประมาณมาล่อกลำเหมือง
มาตรการสอง สร้างอ่างเก็บน้ำในฤดูฝนเพื่อใช้ฤดูแล้ง
มาตรการสาม ให้กลุ่มรีสอร์ทหยุดสระน้ำหรือบ่อน้ำไว้ในพื้นที่ของตนเอง

มาตรการสี่ ห้ามขายกิจการรีสอร์ท

มาตรการห้า พื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรการหก จัดให้มีการจัดการน้ำร่วมกัน

มาตรการเจ็ด ห้ามไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า

มาตรการแปด สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนให้มีความใส่ใจต่อกัน

กลุ่มปลายน้ำได้เสนอการจัดการโดยใช้มาตรการที่กำหนดร่วมกัน แต่ในมาตรการยังไม่มี ความชัดเจนในตัว ซึ่งทำสะท้อนถึงกระบวนการรวมตัว การแลกเปลี่ยน ความรู้และข้อมูลที่ได้รับนั้นยังไม่เพียงพอที่จะสร้างให้เกิดความชัดเจน รวมทั้งกลุ่มปลายน้ำมีเงื่อนไขจากบริบทของชุมชนที่อยู่ท่ามกลางสังคมประโยชน์นิยมและไม่เคยรวมตัวกันมาก่อน

ในการสร้างมาตรการของกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำนั้นทำให้เห็นความแตกต่างของแต่ละกลุ่มในหลากหลายประเด็น เช่น

ประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ประเด็นความอคติทางชาติพันธุ์

ประเด็นความแตกต่างการจัดการน้ำของคนบนคอกกับคนพื้นราบ

ประเด็นความรู้ภูมิปัญญาของแต่ละกลุ่ม

ในขณะเดียวกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความคิด สภาพเศรษฐกิจ ความรู้การจัดการของแต่ละกลุ่มนั้น ได้นำเอาจุดเด่น ของความแตกต่างมารวมกันก็ส่งผลให้เกิดข้อดีหรือข้อเด่นที่เป็นเงินใจสำคัญในการสร้างการรวมของชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างและสร้างความหลากหลายในการจัดการที่ซับซ้อนแต่ชุมชนมีการสร้างความเข้าใจและสื่อสารอย่างง่ายได้ในเวลาเดียวกัน

4.4 การสร้างมาตรการ “กติการ่วม” ในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การสร้างมาตรการ “กติกา” ของลุ่มน้ำนั้นได้มีกระบวนการทำงาน 3 ระดับ โดยจะนำเสนอรายละเอียดดังนี้

4.4.1 ระดับที่หนึ่ง การสร้างแนวทางการสร้างมาตรการ “กติกา” ในระดับลุ่มน้ำตาช้างจากการประชุมในวันที่ 23 มีนาคม 2545 ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมระดับลุ่มน้ำ โดยมีคณะกรรมการศึกษาพื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และคณะกรรมการ ตัวแทน และสมาชิกของกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่มกลางน้ำ อนุกรรมการดูแลสายน้ำย่อย ผู้แทนจากสถานประกอบการ(รีสอร์ท บ้านตากอากาศ โรงแรม)

การประชุมครั้งนี้จะเป็นการสรุปภาพปัญหาทั้งหมดของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยมีเป้าหมายการประชุมเพื่อสร้างให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนและเห็นปัญหาร่วมกันทั้งลุ่มน้ำและเพื่อหาความคิด

แนวคิด มาตรการการแก้ไขปัญหานี้ ในขณะที่เดียวกันการแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การสร้างกติกากลุ่มน้ำได้

เครือข่ายกลุ่มน้ำแม่น้ำโขงได้สรุปภาพรวมปัญหาและแนวทางแก้ไขกติกากลุ่มน้ำ(แนวทาง) ไว้ร่วมกัน โดยจะเสนอเป็นภาพตารางดังนี้

ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหานี้ในระดับกลุ่มน้ำแม่น้ำโขง

ปัญหา	แนวทางการแก้ไข/กติกากลุ่มน้ำ
1. น้ำ 1.1. น้ำไม่พอใช้ - ก.พ.- เม.ย. (ในช่วงหน้าแล้งของทุกปี) - กลุ่มสถานประกอบการ เกือบกักน้ำไว้ใช้มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น - รีสอร์ทบางแห่งเปลี่ยนเส้นทางสายน้ำ - รีสอร์ทกักสายน้ำเป็นระยะๆ เช่นทำฝายน้ำล้นด้วยคอนกรีต - กลุ่มชนเผ่าม้งบนดอย กักน้ำไว้มากเพื่อใส่สวนลิ้นจี่	1.ให้ลดปริมาณการใช้น้ำ 50% ในฤดูแล้ง ทั้งกลุ่มสถานประกอบการและชาวบ้าน 2.ให้รีสอร์ทสร้างสระ หรือ อ่างเก็บน้ำ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อนำน้ำมาใช้ในหน้าแล้ง (ก.พ.-เม.ย.) 3.ในสายน้ำสาธารณะ (น้ำแม่ตาช้าง) ที่มีการสร้างฝายสาธารณะ ต้องมีประตูเปิด-ปิด น้ำด้วย 4.ให้มีการรักษาต้นน้ำ ตาน้ำ โดยขอกันพื้นที่ตาน้ำ ไม่ให้มีการทำลายและให้มีการรักษา โดยปลูกต้นกล้วย ต้นสาค หรือพืชอื่นๆที่มีคุณสมบัติอุ้มน้ำหรือซับน้ำได้ดี ทุกห้วยสายน้ำย่อย 5.ห้ามมิให้มีการปรับเปลี่ยนหรือรื้อถอนเส้นทางน้ำนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ 6.ให้ชาวสวนที่อยู่บนดอยขุดสระหรือบ่อน้ำไว้ในสวนของตนเอง 7.ให้มีการลดขนาดท่อส่งน้ำเหลือ 1 นิ้ว (พื้นที่บนดอย) ทุกสวน 8.ห้ามมิให้มีการทำลาย ตาน้ำ หรือขุนน้ำ
1.2. คุณภาพน้ำเสีย - การทิ้งขยะลงในลำน้ำ ของกลุ่มสถานประกอบการ และชาวบ้าน - การปล่อยน้ำเสียของกลุ่มสถานประกอบการลงลำน้ำโดยไม่มีการบำบัดก่อน	-ห้ามทิ้งขยะลงลำน้ำ ลำเหมือง ลำห้วย และบริเวณข้างลำน้ำ -ห้ามมิให้กลุ่มสถานประกอบการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำน้ำ ให้มีการบำบัดก่อน -ให้กลุ่มสถานประกอบการทุกแห่งจัดทำบ่อบำบัดน้ำเสีย ตามกฎของกรมอนามัย ให้มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำทุก 6 เดือน

2.ป่าไม้ 2.1.การบุกรุกพื้นที่ป่า - มีการตัดไม้ในป่านำมาขายให้นายทุน - มีการขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในเขตป่า - สถานประกอบการบางแห่งรับซื้อไม้จากชาวบ้านที่เข้าไปลักลอบตัด	1.ให้มีการตรวจสอบการบุกรุกพื้นที่ป่าให้ชัดเจน และต้องสามารถระบุได้ว่าบุกรุกเพิ่มจากพื้นที่เดิมอย่างไร 2.หากมีการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ต้องยึดพื้นที่คืน และห้ามมิให้ออกเอกสารสิทธิให้ 3.กรณีพื้นที่มีเอกสารสิทธิอยู่แล้ว แต่บุกรุกเพิ่มเติมต้องยึดพื้นที่ที่บุกรุกใหม่ และปลูกป่าเสริมหรือทดแทนส่วนที่หายไป 4.หากพบเห็นการทำไม้เถื่อนในเขตป่าอนุรักษ์ให้แจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมายได้อย่างเคร่งครัด
3.ที่ดิน 3.1.การขยายที่ดิน - มีการขยายพื้นที่ทำกินทั้งของกลุ่มบนดอยและพื้นราบ (ที่สวน ที่ไร่ และที่นา) - รีสอร์ทขยายกิจการ 3.2.การดูแลลำน้ำสาธารณะ - กลุ่มสถานประกอบการสร้างสิ่งก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำ - มีการถมที่ริมตลิ่ง - ไม่มีทางเดินสาธารณะริมตลิ่ง	1.ให้มีการปฏิรูปที่ดินใหม่ 2.ห้ามชาวบ้านขายที่ดินให้นายทุน 3.ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่า และพื้นที่ต้นน้ำ 4.หากมีการฝ่าฝืนบุกรุกป่า ขยายที่ทำกิน ให้เวรคืนเป็นของแผ่นดิน 5.รีสอร์ทที่มีอยู่เดิมห้ามมิให้ขยายกิจการ 6.มิให้มีการสร้างรีสอร์ทใหม่ขึ้นอีกในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 1.ห้ามมิให้มีสิ่งก่อสร้างริมตลิ่ง หรือลำแนวตลิ่ง 2.ห้ามถมที่ริมตลิ่ง 3.ที่ริมตลิ่งให้เว้นเป็นทางเดินสาธารณะ โดยเฉพาะสถานประกอบการ ให้ทำทางเดินสาธารณะริมตลิ่ง 4.ห้ามปลูกไม้ประดับ (ดอกไม้ +หญ้า) ริมตลิ่ง 5.ให้เว้นพื้นที่สาธารณะจากลำเหมือง 5 เมตร

4.คนสร้างปัญหา - สถานประกอบการบางแห่งไม่เข้าร่วมประชุม - คณะอนุกรรมการในส่วนของกลางน้ำไม่มีตัวแทนที่ชัดเจน - สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน	1.ให้มีการประสานงานให้ข้อมูลกับรีสอร์ทในเรื่องการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ตาช้างของชุมชน 2.ชุมชนจะใช้มาตรการดำเนินการปิดเส้นทางน้ำมิให้น้ำไหลเข้าไปในสถานประกอบการนั้นๆ 1.ให้มีการจัดตั้งและเพิ่มสัดส่วนของอนุกรรมการกลางน้ำให้ชัดเจน 2.ให้มีสัดส่วนของ อบต.เข้าร่วมด้วย 1.ให้มีการสร้าง กฎ กติกา ร่วมกัน โดยแบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม 2.ให้เป็น กฎ ระเบียบร่วมของสังคมในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 3.สร้างจิตสำนึก และให้ความรู้ โดยจัดให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกัน 4.ให้มีการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับต้นทุนหรือปริมาณน้ำที่มีอยู่ เช่น การลดขนาดท่อให้เล็กลง
--	---

จากการสรุปชุดข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบว่า กลุ่มที่ถูกกล่าวหาจากชาวบ้านมากที่สุดว่าเป็นผู้สร้างปัญหา และสร้างผลกระทบให้กับชาวบ้านในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง คือ กลุ่มสถานประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย รีสอร์ท โรงแรม บ้านพักตากอากาศ บ้านจัดสรร สวนเกษตร ซึ่งได้มีการสำรวจพบว่ามีทั้งหมด 42 แห่ง ที่ใช้น้ำร่วมกับชาวบ้าน โดยเฉพาะในหน้าแล้งมีผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกรมาก น้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร และบางที่น้ำบ่อซึ่งเป็นน้ำอุปโภค และบริโภคไม่มี เพราะน้ำในลำเหมืองไม่มีจึงส่งผลให้น้ำบ่อแห้ง โดยเฉพาะกลุ่มปลายน้ำมีความเดือดร้อนมาก

ในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการจัดการน้ำที่ผ่านมาจะพบว่า กลุ่มสถานประกอบการไม่ให้ความสนใจหรือไม่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร เพราะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจไม่เข้าร่วมประชุม บางแห่งส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมแต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำแม่ตาช้างซึ่งเป็นปัญหาร่วมมิใช่เป็นปัญหาส่วนบุคคล จึงควรมีทุกส่วนเข้าร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหให้เกิดการจัดการทรัพยากรอย่างถาวรและเป็นธรรม โดยการร่วมกันสร้าง กฎ กติกา หรือมาตรการในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน

4.4.2 ระดับที่สอง การสร้าง “กตিকা” ในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ในการจัดทำแผนการแก้ไขปัญหของชุมชนทุกกลุ่มในลุ่มน้ำแม่ตาช้างทำให้ชุมชนมีความชัดเจนต่อแนวทางการแก้ไขปัญหและรู้ว่าจะมีวิธีการอะไรจะนำไปแก้ไขปัญหานั้นได้ สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่ก่อเกิด “กตিকা” หรือเครื่องมือในการจัดการน้ำและทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างเป็นธรรม โดยเน้นบทบาทของชุมชนเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจบริหารทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

การสร้างกตিকাในระดับลุ่มน้ำได้เริ่มจากการสร้างแนวคิดและกรอบคิดในการจัดการร่วมของชุมชน และนำไปสู่การสร้างปฏิบัติการร่วมกันในการจัดการและแก้ไขปัญหความขัดแย้ง จากนั้นได้มีการสร้างหรือขยายแนวคิดการจัดการร่วมลงสู่ระดับแกนนำลุ่มน้ำและขยายผลไปสู่สมาชิกกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ จึงเกิดได้แนวทางการจัดการร่วมของแต่ละกลุ่ม ซึ่งในเวลาต่อมาชุมชนได้นำเอาแนวคิดการจัดการมาสังเคราะห์ร่วมกันจึงเกิดการสร้าง “กตিকা” ของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ในปัจจุบันชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างกำลังอยู่ในกระบวนการที่จะทำให้งตึกามีความชัดเจน และสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในขณะนั้นชุมชนสามารถ “ร่าง” กตিকা ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดของ “ร่าง” กตিকা ดังนี้

ร่างมาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างพ.ศ. 2545ของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยประชาชน

มาตรา 1 มาตรการการใช้ทรัพยากรนี้เรียกว่า “มาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง พ.ศ.2545”

มาตรา 2 มาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่มีการประชุมใหญ่ประจำปีของสมาชิกผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรา 3 ในมาตรการการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างนี้

“น้ำ” หมายความว่า น้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน น้ำในลำห้วยน้อย น้ำในสายน้ำย่อยของน้ำแม่ตาช้างทุกสาย และน้ำในลำน้ำแม่ตาช้าง บุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น และให้หมายความรวมถึงสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตซึ่งอยู่ในน้ำ

“คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” หมายความว่า องค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นมาโดยการแต่งตั้งจากที่ประชุมใหญ่ประจำปีของสมาชิกผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาปัญหความขัดแย้งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ฟื้นฟูดูแลทรัพยากร ดิน น้ำป่า และหาแนวทางแก้ไขปัญห ด้วยการสร้างกระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยชุมชน

หมวด 1

ลำห้วยและลำน้ำสาธารณะ

มาตรา 4 ลำห้วยและลำน้ำสาธารณะ

(1) ลำห้วยสาธารณะได้แก่ ลำห้วยเล็ก ลำห้วยใหญ่ หรือสายน้ำย่อยของสายน้ำแม่ตาช้างทุกสาย อันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ทุกกลุ่มและทุกคน

(2) ลำน้ำแม่ตาช้างซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักซึ่งประกอบด้วยสายน้ำย่อยใน (1) อันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ทุกกลุ่มและทุกคน

(3) ลำน้ำแม่ตาช้าง (1) และ (2) อันเกิดจากธรรมชาติบุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินเป็นสมบัติของสาธารณชน บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะบุกรุก หรือยึดถือครองแสดงความเป็นเจ้าของมิได้

(4) แนวเขตของลำน้ำแม่ตาช้างจะกว้าง หรือแคบจะต้องอยู่ในลักษณะดั้งเดิมของธรรมชาติซึ่งมีร่องรอยที่สามารถพิสูจน์ได้ ในกรณีที่แห่งใดพิสูจน์ไม่ได้ ให้อยู่ในหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการฯ ดำเนินงานกำหนด

(5) สายน้ำย่อยของแม่ตาช้างจะต้องมีแนวเขตที่ชัดเจน จะกว้างหรือแคบให้เป็นไปตามภูมิประเทศ ความเหมาะสมหรืออยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการ ดำเนินงานที่จะกำหนด

(6) จะต้องมีการปักเขตเป็นแนวเขต โดยพ้นจากพื้นดิน 60 เซนติเมตร บุคคลทั่วไปมองเห็นได้ชัดเจนในเขตพื้นที่ลำน้ำไหลผ่านที่มีเอกสารสิทธิ์ และที่มีการครอบครอง ยกเว้นพื้นที่ป่าไม้

ในกรณีขนาดของหลักเขตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนด

(7) การเก็บกักน้ำโดยวิธีการทำฝายกั้น การปลูกต้นไม้ ปลูกหญ้า ริมตลิ่งกั้น อื่นๆที่เป็นไปในลักษณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ในพื้นที่ลำห้วยสาธารณะจะกระทำมิได้

(8) การเก็บกักน้ำโดยวิธีการก่อสร้างฝายเพื่อนำน้ำไปใช้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมจะต้องมีประตูปิด - เปิด และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

(9) ลำน้ำทุกสาย ไม่ว่าจะเป็นสายใหญ่หรือสายเล็ก จะต้องมีการจัดการ หรือ อนุกรรมการ หรือ กลุ่มองค์กรชุมชน เข้ามาดูแลบริหารจัดการ

(10) ลำห้วยทุกสายที่เป็นแหล่ง ดันน้ำ หรือตาน้ำ อันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือของสาธารณชน บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะบุกรุก หรือยึดถือครองแสดงความเป็นเจ้าของมิได้

(11) ลำห้วยทุกสายตาม (10) บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะทำลาย หรือตกแต่ง หรือปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงขนาด หรือนำปูนซีเมนต์มาตกแต่งให้ผิดรูปร่างไปจากเดิมมิได้

(12) ลำห้วยทุกสายตาม (10) บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะเข้าไปใช้น้ำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ให้อยู่ในดุลพินิจของอนุกรรมการดูแลลำห้วยนั้นๆ ลำห้วย ลำเหมือง และลำน้ำแม่ตาช้าง ให้อันพื้นที่ 3 เมตร

หมวด 3 การใช้ที่ดิน

มาตรา 6 การใช้ที่ดิน

- (1) การขายที่ดิน (ที่สวน ที่ไร่ ที่นา) อันเกิดจากการบุกรุกแผ้วถางป่าพื้นที่ใหม่โดยการตัดไม้กีดขายพื้นที่ทำกินกีด ในเขตป่าต้นน้ำทั้งหมดจะกระทำมิได้ หากมีการกระทำอันฝ่าฝืนเกิดขึ้น ให้ยึดพื้นที่ผิวนั้นคืนเป็นของแผ่นดินและปลูกต้นไม้ทดแทน
- (2) ให้จัดทำแนวเขตหรือกั้นแนวเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน โดยการปักป้ายกั้นแนวเขตที่บุคคลสามารถมองเห็นได้ชัดเจน
- (3) ให้จัดทำแผนที่ขอบเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจนทั้งในพื้นที่ดินน้ำ และกลางน้ำ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน และเขตอุทยานแห่งชาติ
- (4) สถานประกอบการที่มีอยู่เดิมในเขตพื้นที่ตำบลบ้านโป่ง มิให้มีการเปิดกิจการเพิ่มหรือขยายกิจการ อันเป็นเหตุให้สร้างสิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นบ้านพักตากอากาศรีสอร์ท ท โรงแรม หากจะมีการขยายกิจการให้ทำเรื่องขออนุญาตจากฝ่ายปกครองท้องถิ่น (อบต.) และให้อยู่ในดุลพินิจของฝ่ายปกครองท้องถิ่น (อบต.) และคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- (5) ที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของชาวบ้านหรือชุมชน ห้ามมิให้มีการขายที่ดินให้กลุ่มนายทุนหรือบุคคลใดๆ ที่จะเข้ามาสร้างสถานประกอบการในเขตพื้นที่ตำบลบ้านโป่ง อันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบการใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้างของชุมชน

หมวด 4 การใช้ป่าไม้

มาตรา 7 การใช้ป่าไม้

- (1) ให้มีการตรวจสอบ และสำรวจ ผืนป่าที่มีการบุกรุกให้ชัดเจน และสามารถระบุได้ว่าบุกรุกเพิ่มจากพื้นที่เดิม และให้จัดทำทะเบียนไว้
- (2) หากมีการบุกรุกแผ้วถางป่าใหม่ต้องยึดพื้นที่คืน และไม่ออกเอกสารสิทธิให้
- (3) ให้จัดทำแนวกันเขตป่าให้ชัดเจน ด้วยการปักป้าย ซึ่งบุคคลสามารถมองเห็นได้ชัดเจน
- (4) ให้มีการทำแนวกันไฟฟ้า และป้องกันไฟฟ้า ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่า

(13) การขุดลอกกึ่งดี การก่อกำบังกันน้ำเขาะกึ่งดี การตัดคันไม้ในเขตพื้นที่ริมตลิ่งกึ่งดี หรือการ กระทำใด ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม หรือมีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

(14) ห้ามทิ้งขยะลงทั้งในลำน้ำสายใหญ่และลำน้ำสายเล็ก และบริเวณในพื้นที่ริมตลิ่ง

(15) ห้ามสถานประกอบการและชุมชนปล่อยน้ำเสียลงในลำน้ำ

(16) สถานประกอบการจะต้องมีบ่อบำบัดน้ำเสีย สามารถตรวจสอบได้

(17) การใช้สารเคมี หรือการกระทำใด ๆ อันก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำมีผลกระทบต่อชุมชนหรือ ประชาชนผู้ใช้น้ำจะต้องมีความผิดตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

(18) การกระทำใด ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทำให้คุณภาพชีวิตเป็นอันตราย ให้อยู่ภายใต้แห่งกฎหมายนั้นๆ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงาน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการ ดำเนินการ หรือวิธีการใดที่เห็นว่าเหมาะสม

หมวด 2

การใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรา 5 การใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

(1) การใช้น้ำโดยการใช้ท่อน้ำ ที่ต่อมาจากคันน้ำ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคันน้ำ กลางน้ำ และสถานประกอบการ ให้ลดขนาดท่อน้ำลง 50% ในช่วงฤดูแล้งเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

(2) ในลำห้วย หรือลำน้ำแม่ตาช้างที่มีการเก็บกักน้ำโดยวิธีการทำฝายที่เป็นไปในลักษณะประโยชน์ ส่วนตัวให้ลดระดับฝายลง 50%

(3) บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ในเขตคันน้ำ และกลางน้ำ ให้ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ตนเองทุกพื้นที่ เพื่อเป็นบ่อพักน้ำที่รับน้ำจากการต่อท่อน้ำที่คันน้ำระยะความยาวของท่อน้ำถึงบ่อพักน้ำ 4 เมตร และต่อ ท่อน้ำล้นหลังจากที่ไม่ได้ใช้น้ำแล้วให้น้ำไหลคืนสู่ลำห้วยดังเดิม

(4) บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ในเขตคันน้ำ และกลางน้ำ ที่ใช้ท่อน้ำจากคันน้ำต้องทำวาว ปิด – เปิด น้ำ อัดโนมัติ (วาวลูกลอย) หรือวาว ปิด – เปิด น้ำธรรมดา และใช้สปริงเกอร์ในการให้น้ำล้นจี หรือพืชอื่นๆ

(5) บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ในเขตคันน้ำ และกลางน้ำ กำหนดให้ในหนึ่งพื้นที่ ให้ใช้น้ำจาก สายน้ำ หรือลำห้วยเพียงสายเดียว โดยใช้ท่อน้ำเส้นเดียวตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด ในการนำน้ำ เข้าสวน และห้ามมิให้ใช้น้ำจากหลายลำห้วย และใช้ท่อน้ำหลายเส้น

หมวด 5

สิทธิในน้ำ

มาตรา 8 สิทธิในน้ำ

- (1) บุคคลไม่ว่าจะมีที่ดินติดต่อกับลำห้วย ลำน้ำสาธารณะ หรือไม่ มีสิทธินำน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะในปริมาณพอสมควรแก่ความจำเป็นมาใช้ได้เท่าที่ไม่เป็นเหตุเสื่อมเสียแก่บุคคลอื่นซึ่งอาจใช้น้ำนั้น เว้นแต่มีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น
- (2) ในกรณีที่บุคคลใดเก็บกักน้ำไว้ตามความจำเป็นตามมาตรการการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ถ้าเกิดภาวะขาดแคลนน้ำในท้องถิ่นให้คณะกรรมการดำเนินงานศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างสั่งให้บุคคลซึ่งเก็บกักน้ำไว้ตามความจำเป็นดังกล่าวต้องเจียน้ำหรือปล่อยน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะตามปริมาณและวิธีการที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนด

หมวด 6

การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

มาตรา 9 การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

- (1) ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินงานศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างเห็นว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สมควรสงวนไว้เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ให้คณะกรรมการดำเนินงานเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง เพื่อร่วมกันพิจารณากำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
- (2) ให้มีการฟื้นฟูและรักษาพื้นที่บริเวณป่าต้นน้ำซึ่งเป็นบริเวณที่ชุ่มชื้นมีน้ำตลอดปีและมีป่าไม้บริเวณโคขรรอบอุดมสมบูรณ์ ให้มีการดูแลรักษา และปลูกกล้วยเสริม ห้ามบุคคลใด บุคคลหนึ่งเข้าไปทำลาย หรือตัดไม้ในบริเวณนี้
- (3) ในพื้นที่ที่ทำสวนหรือทำไร่ ให้ลดการใช้สารเคมี เช่น ยาฆ่าหญ้า หรือปรับเปลี่ยนใช้สารชีวภาพ หรือ ปุ๋ยชีวภาพ แทน

ในการยกร่างกติกาของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างครั้งนี้ ส่งผลให้ชุมชนชัดเจนในการ “แบ่งปัน” ทรัพยากรน้ำร่วมกันในระดับลุ่มน้ำ และกติกาได้เป็นเครื่องมือในการสร้างให้ชุมชนตระหนักในสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น รวมทั้งการร่างกติกาได้ทำให้ฝ่ายกลุ่มทุนริสอร์ทเกิดการเคลื่อนไหวตอบโต้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่ม ดังนั้นทางชุมชนจึงพยายามสร้างความเข้าใจต่อสังคมในเรื่อง

สิทธิในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและสิทธิในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในขณะนี้ชุมชนจึงได้สร้างปฏิบัติการโดยสร้างเวทีการวิจารณ์ระหมู่บ้าน กลุ่มในลุ่มน้ำ ซึ่งการจัดเวทีดังกล่าวจะนำไปสู่การประชาพิจารณ์ในระดับลุ่มน้ำต่อไป รวมทั้งจะผลักดันให้มีการจัดการน้ำโดยองค์กรชุมชนที่ออกเป็นกฎหมายท้องถิ่น ไม่ใช่กฎหมายน้ำของสำนักทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดการ

4.4.3 ระดับที่สาม ปฏิบัติ ของ“กตিকা” กับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

การยกวาง “กตিকা” ของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ชุมชนมีหลักการร่วมกัน คือ ประการที่หนึ่ง กตিকা คือ ข้อตกลงร่วม กฎเกณฑ์ ที่ชุมชนเห็นร่วมกันว่าจะสร้างการแบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งคนรวยคนจน

ประการที่สอง กตিকা คือ เครื่องมือที่จะสร้างจิตใจให้สำนึกในท้องถิ่น ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

ประการที่สาม กตিকা คือ เครื่องมือของชุมชนในการควบคุมทางสังคมเพื่อการอนุรักษ์ รักษา คุ้มครองทรัพยากรท้องถิ่น

ประการที่สี่ กตিকা คือ อำนาจและสิทธิตามสิทธิดั้งเดิม ประเพณีท้องถิ่นสิทธิตามกฎหมาย จึงรองรับในรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 , ม.56 , ม.79, ม.290, ฯลฯ

ดังนั้นการสร้างกติกานั้นชุมชนสร้างความหมายนิยามไว้ กตিকা คือ เครื่องมือในการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

ในปัจจุบัน “กตিকা” การจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้นำไปสู่การวิจารณ์ในแต่ละกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ กลุ่มรีสอร์ท และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ได้มีปฏิกิริยาจากกลุ่มได้กลับมาสู่ชุมชนและเกิดกระแสดำเนินตัวของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มรีสอร์ท

กลุ่มรีสอร์ทได้เคลื่อนไหวต่อกตিকাที่ชุมชนสร้างได้เสนอความคิดเห็นต่อ คณะกรรมการฯ และชุมชน จากการประชุมเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2545 กลุ่มรีสอร์ทได้เสนอทั้งเชิงดีในหลายประเด็น เช่น ประเด็นที่หนึ่ง กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่า กตিকা ของชุมชนลุ่มน้ำ เป็นการรื้อถอนสิทธิพื้นฐานทางกฎหมาย ประเด็นที่สอง กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่าความร่วมมือของชุมชนไม่ส่งผลต่อการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง เพราะการจัดการน้ำเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ หรือ อบต.

ประเด็นที่สาม กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่าความร่วมมือของชุมชนลุ่มน้ำเป็นองค์กรเดือนไม่สามารกระทำได้ และมีผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

ประเด็นที่สี่ กลุ่มรีสอร์ทเห็นว่า คณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างที่จะมามีบทบาทในการจัดการน้ำได้อย่างไรเมื่อไม่ถูกรับรองโดยกฎหมาย

ในการเคลื่อนไหวของรีสอร์ทได้มีข้อเสนอต่อชุมชนในการประชุมในวันที่ 20 เมษายน 2545 ดังนี้ คือ

1. การเชิญประชุมของกลุ่มรีสอร์ทในคราวต่อไป ขอให้คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างประสานงานเรียนเชิญตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
2. กรณีคณะกรรมการการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีข้อสงสัยหรือปัญหาใด ๆ ให้ประสานงานผ่านตัวแทนของสถานกลุ่มผู้ประกอบการครั้งนี้คือ 1. คุณวิรัช ตัวแทนจากกฤษฎาดอยรีสอร์ท 2. คุณกันหา ตัวแทนจากศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์
3. ในช่วงเดือน ก.พ. – มี.ค. – เม.ย. ให้สถานกลุ่มผู้ประกอบการเก็บกักน้ำขึ้นแท่งกั้นในช่วงกลางคืน เพราะในช่วงกลางวันจะมีชาวบ้านใช้น้ำเป็นจำนวนมากและเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาน้ำไม่พอใช้
4. หลังจากได้ทำการสรุปปัญหาร่วมกันระหว่างกลุ่มสถานประกอบการเสร็จสิ้นในครั้งแล้วจะจัดทำรายงานออกมาเป็น PAPER โดยนำเสนอปัญหาและการแก้ไขปัญหามาเบื้องต้นผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ค.) เพื่อให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามารับรู้ปัญหา (ACTING) ของกลุ่มสถานผู้ประกอบการ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในประชุมคราวต่อไป ร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง
5. ทางสถานกลุ่มผู้ประกอบการจะไม่สนับสนุนสถานที่ในการจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างในกรณีที่มาขอใช้บริการฟรี
6. ทางกลุ่มสถานผู้ประกอบการได้ทำการมอบหมายและแต่งตั้งให้คุณวิรัช ตัวแทนจากกฤษฎาดอยรีสอร์ท และคุณกันหา ตัวแทนจากศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์เข้ามามีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจแทนสถานกลุ่มผู้ประกอบการทั้งหลายที่ได้ลงมติในที่ประชุมเห็นชอบร่วมกัน ทั้ง 18 ท่านโดยชอบธรรม (ตามรายชื่อที่แนบมาพร้อมกันนี้)
7. การจัดการประชุมในคราวต่อไปจะจัดในวันอาทิตย์ที่ 28 เม.ย. 45 โดยจะจัดการประชุมที่กฤษฎาดอยรีสอร์ทในเวลา 14.00 น. เป็นต้นไป
8. การประชุมในคราวต่อไปให้คุณวิรัตน์เป็นผู้ทำหน้าที่เรียนเชิญประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ค.), ปลัด อ.บ.ค., ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง, ตัวแทนจากค่าน้ำ, ตัวแทนจากปลายน้ำ เข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันตามวัน – เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น
9. การประชุมในคราวต่อไปจะเรียนเชิญให้ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ค.) มาเป็นประธานพิธีเปิดการประชุม

จากการนำเสนอตอบโต้ของกลุ่มรีสอร์ทต่อการออกกติกาส่งของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ทำให้มองเห็นว่ากลุ่มรีสอร์ทเป็นกลุ่มทุนที่พยายามรักษาอำนาจการใช้น้ำเหนือชุมชนและพยายามกีดกันชุมชนไม่ให้เข้าถึงการใช้น้ำ การแก้ไขปัญหายของรีสอร์ทพยายามจะใช้กลไกของรัฐ เช่น อบต. มาเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มรีสอร์ทได้ใช้วิธีการผนึกอำนาจระหว่างอำนาจรัฐในการปกครองท้องถิ่นกับ

อำนาจของทุนเพื่อจะเข้ากดดันชุมชนและมองว่าชุมชนที่รวมกลุ่มกันไม่ถูกต้องในทางกฎหมาย แต่สำหรับการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มรีสอร์ทกลับอ้างกฎหมายว่าชุมชนริรอนสิทธิของรีสอร์ท ในการออกกติกาของชุมชนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในหลายด้านของกลุ่มต่าง ๆ

4.4 สรุป

ในกระบวนการสร้าง “กติกา” ของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นได้มี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้าง “กติกา” ของกลุ่มต้นน้ำ ขั้นตอนที่สอง การสร้าง “กติกา” ของกลุ่มกลางน้ำ ขั้นตอนที่สาม การสร้าง “กติกา” ของกลุ่มปลายน้ำ ขั้นตอนที่สี่ การสร้าง “กติกา” ของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งในขั้นตอนนี้มีการสร้าง 2 ระดับ คือ ระดับหนึ่ง การสร้างแนวทางการสร้างมาตรการ “กติกา”

ระดับที่สาม ปฏิบัติการของกติกากับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

การสร้างกติกาของกลุ่มน้ำในขณะนี้ ยังคงอยู่ในช่วงร่างและนำร่างไปพัฒนาให้เป็นกติกาที่สมบูรณ์ที่ทุกกลุ่มยอมรับ ตกลงและปฏิบัติร่วม ซึ่งก็เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนายทุนกับกลุ่มชุมชน ในระหว่างการดำเนินการ

ชุมชนยังคงผลักดันให้กติกาเป็นกติกาที่สมบูรณ์และเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้กับสังคมได้รู้ ชุมชนท้องถิ่นต้องสามารถที่จะตัดสินใจในการจัดการบริหารทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชน และในอนาคตชุมชนมีแนวโน้มจะผลักดันให้หน่วยงานรัฐ หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น (อ.บ.ค.) ได้มีกฎหมายการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน ไม่ใช่ให้สำนักงานทรัพยากรของรัฐเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ชาวบ้านอีกต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปการดำเนินการทำงานและการศึกษา

กระบวนการการสำรวจเส้นทางสายน้ำของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นทำให้ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นทำให้ชุมชนได้รับรู้ถึงสายน้ำย่อยหรือลำห้วยย่อยของสายน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งมีมากมาย ถ้าเป็นกลุ่มต้นน้ำตำบลสุเทพ บ้านคอยปุมีลำห้วยย่อยประมาณ 27 สาขา บ้านผานกกก ต.โป่งแยง มีลำห้วยย่อยประมาณ 15 สาขา กลุ่มกลางน้ำ ต.บ้านโป่ง มีลำห้วยย่อย 13 สาขา และมีฝาย 9 ฝาย กลุ่มปลายน้ำ ต.น้ำแพร่ ต.หนองควาย ต.บ้านแหวน มีฝาย 11 ฝาย และในแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้ดิน น้ำและป่า โดยในบทที่สองได้สรุปเป็นภาพรวม

จากกระบวนการศึกษาเรื่องสภาพของสายน้ำแม่ตาช้างทำให้ชุมชนชัดเจนขึ้นถึงปัญหาของ “น้ำหายไปไหน” และชุมชนรู้ถึงข้อมูลปริมาณน้ำ ข้อมูลการจัดการน้ำ ที่ดิน ป่า ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งข้อมูลนี้สำคัญกับชุมชนมากในแง่ของการเคลื่อนไหวเชิงปฏิบัติการ ในการแก้ไขปัญหาและรวมกลุ่มรวม ร่วมกัน การสร้างแนวคิดการจัดการร่วม เพราะเมื่อเห็นปัญหาอันหนักหน่วงของการจัดการน้ำร่วมกัน

ชุมชนสามารถทำให้ ข้อมูลสายน้ำไม่ใช่ข้อมูลเชิงกายภาพแต่ชุมชนทำให้ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่มีการเคลื่อนไหวปฏิบัติการ ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง “การแบ่งปัน” ในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยการศึกษาในกระบวนการนี้ พยายามจะตอบคำถามหลักคือ หนึ่ง กระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างกรอบคิด แนวคิดแบบแบ่งปันเพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างไร สอง ชุมชนจะนำแนวคิดการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นไปสร้าง ปฏิบัติการจัดการลุ่มน้ำได้อย่างไร ดังนั้นในการศึกษาถึงกระบวนการรวมตัวเพื่อสร้างแนวคิดการแบ่งปันของชุมชนจึงได้เสนอในสองกระบวนการหลักดังนี้ คือ กระบวนการแรก การสร้างกรอบคิดแนวคิดในการจัดการทรัพยากรจึงประกอบด้วย ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในแกนน้ำ/ผู้เฒ่าลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมในระดับชุมชน (กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ)

ขั้นตอนที่สาม การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

กระบวนการที่สอง การสร้างการเคลื่อนไหว ปฏิบัติทางสังคมร่วมกันในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำ โดยมี ปฏิบัติการร่วมกัน คือ

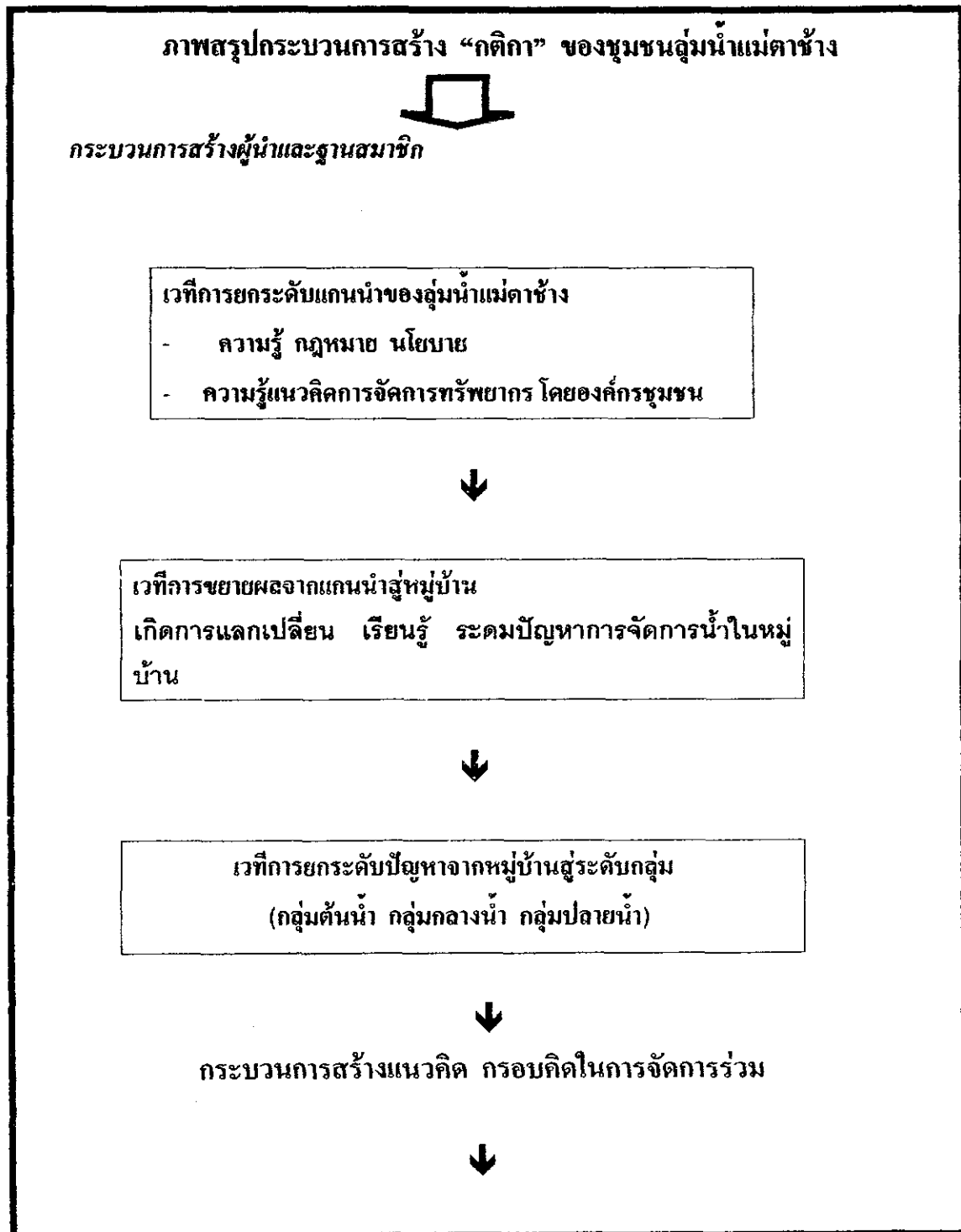
ขั้นตอนที่หนึ่ง ปฏิบัติการ การเคลื่อนไหวการคุ้มครองทรัพยากร การเดินตรวจเส้นทางน้ำ

ขั้นตอนที่สอง ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นตอนที่สาม ปฏิบัติการลดน้ำ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในระดับสมาชิก

ด้วยกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างแนวคิดการแบ่งปันทำให้เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการพัฒนาไปสู่การสร้างกติการ่วมในระดับลุ่มน้ำซึ่งในการศึกษาถึง “กระบวนการสร้างกติกาสังคมของชุมชนแม่ตาช้าง โดยพยายามเสนอถึง ขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างกติกาของกลุ่มต้น

น้ำ ขั้นตอนที่สอง การสร้างกติกาของกลุ่มกลางน้ำ ขั้นตอนที่สาม การสร้างกติกาของกลุ่มปลายน้ำ ขั้นตอนที่สี่ การสร้างกติกาของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพนำเสนอได้ดังนี้

- วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุ
- วิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขร่วม
- สร้างแนวคิดการจัดการร่วม
- วิเคราะห์ แนวคิดการจัดการของชุมชน

การสร้างแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วม

1. การสร้างและขยายแนวคิดสู่ปฏิบัติการการจัดทำแผนลุ่มน้ำในการแก้ไขปัญหาน้ำ

2. เกิดการสร้าง "กติกา" ร่วมของแต่ละกลุ่มต้นน้ำ ป่าต้นน้ำ กลางน้ำ

3. เกิดการสร้าง "กติกา" ของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง โดยมีการยกร่างกติกา

4. นำกติกาลงไปสู่กลุ่มเพื่อให้เกิดการประชาภิธารณ์

5. นำกติกาไปสู่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ประสานให้เกิดการกฎหมายท้องถิ่นที่จัดการน้ำโดยองค์กรประชาชน

ภาคผนวก

สัญญาเลขที่ RDG4540013
โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่คำช้าง จังหวัดเชียงใหม่
รายงานสรุปการเงิน

ชื่อหัวหน้าโครงการ นายชัยพันธ์ ประภาสวัต

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2545

รายจ่าย

หมวด (ตามสัญญา)	รายจ่ายสะสม จากรายงาน ครั้งก่อน	ค่าใช้จ่าย งวดปัจจุบัน	รวมรายจ่าย สะสมจนถึง งวดปัจจุบัน	งบประมาณ ที่ตั้งไว้(รวม สะสมจนถึง ปัจจุบัน)	คงเหลือ (หรือเกิน)
1.ค่าตอบแทน	-	237,500.00	-	144,000.00	-93,500.00
2.ค่าจ้าง	-	174,000.00	-	210,000.00	36,000.00
3.ค่าใช้สอย	-	391,445.83	-	753,550.00	362,104.17
4.ค่าวัสดุ	-	35,173.00	-	27,000.00	- 8,173.00
5.ค่าครุภัณฑ์	-	60,480.00	-	60,500.00	20.00
6.....	-	-	-	-	-
7.....	-	-	-	-	-
รวม	-	<u>898,598.83</u>	-	<u>1,195,050.00</u>	<u>296,451.17</u>

จำนวนเงินที่ได้รับและจำนวนเงินคงเหลือ

จำนวนเงินที่ได้รับ

งวดที่ 1	1,134,550.00 บาท	เมื่อ 11 พ.ย. 44
งวดที่ 1	60,500.00 บาท	เมื่อ 19 พ.ย. 44
ดอกเบี้ย ครั้งที่ 1	159.50 บาท	เมื่อ 31 ธ.ค. 44
ฯลฯ		

รวม 1,195,209.50 บาท

ค่าใช้จ่าย

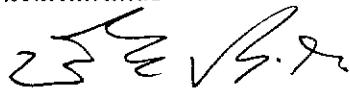
งวดที่ 1 เป็นเงิน

898,598.83 บาท

รวม 898,598.83 บาท

จำนวนเงินคงเหลือ

296,610.67 บาท ②

ลงนามหัวหน้าโครงการ

ลงนามเจ้าหน้าที่การเงินโครงการ

**มาตรการการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม
กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ**

มาตรการของกลุ่มต้นน้ำ

หมวดที่ ๖ ด้วยการใช้น้ำ

- ข้อ 1. การขุดบ่อน้ำในสวนของตนเอง (เพื่อพักน้ำที่ต่อมาจากต้นน้ำ) โดยเฉพาะในพื้นที่ลาดชัน
1. ให้บุคคลที่มีพื้นที่สวนหรือที่ไร่ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเองทุกพื้นที่และปูด้วยพลาสติกในบริเวณโดยรอบด้านในบ่อน้ำที่ขุดเพื่อกันน้ำซึมออก (สำหรับคนมีทุนน้อย)
 2. ให้บุคคลที่มีพื้นที่สวนหรือที่ไร่ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเองและฉาบด้วยปูนซิเมนต์บริเวณโดยรอบด้านในบ่อน้ำที่ขุดเพื่อกันน้ำซึมออกและเก็บน้ำไว้ได้นาน
 3. ให้บุคคลที่มีพื้นที่สวนหรือที่ไร่ขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเอง ด้วยวิธีธรรมชาติ (เฉพาะในบริเวณพื้นที่ที่สภาพหรือคุณภาพของดินเป็นดินเหนียว ดินแน่นน้ำซึมออกได้ยาก) โดยไม่ต้องนำพลาสติกมารอง หรือไม่ต้องฉาบด้วยปูนซิเมนต์
- ข้อ 2. การใช้ท่อน้ำที่ต่อจากบริเวณต้นน้ำ (ตาน้ำ)
1. การใช้ท่อน้ำต่อน้ำจากบริเวณต้นน้ำ (ตาน้ำ) ให้ใช้ขนาดหน้าตัด 1 นิ้ว ความยาวของท่อน้ำจากต้นน้ำถึงบ่อพักน้ำ 4 เมตร ทุกพื้นที่
 2. ให้ต่อท่อน้ำขึ้นหลังจากที่ไม่ได้ใช้น้ำแล้วให้ไหลคืนกลับไปยังลำห้วยเดิมที่ต่อเข้ามา
 3. ให้วางระดับท่อน้ำเป็นองศาประมาณ 70–75 องศา (ในพื้นที่ที่มีความลาดชัน)
- ข้อ 3. การใช้น้ำเพื่อการเกษตร
1. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่เนื้อที่ไม่เกิน 20 ไร่ ให้ใช้ท่อน้ำขนาดหน้าตัดไม่เกิน 1 นิ้ว
 2. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่เนื้อที่เกิน 20 ไร่ แต่ไม่เกิน 50 ไร่ ให้ใช้ท่อน้ำขนาดหน้าตัดไม่เกิน 1 นิ้ว ครึ่ง
 3. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่มากกว่า 40 ไร่ ขึ้นไป ให้ใช้ท่อน้ำขนาดหน้าตัดไม่เกิน 2 นิ้ว
 4. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ทุกพื้นที่ต้องทำบ่อพักน้ำที่ถาวรในพื้นที่ของตนเอง
 5. บุคคลที่มีพื้นที่ทำสวนหรือทำไร่ ต้องจัดทำวาว เปิด – ปิด น้ำ อัดโนมัติ (วาวลูกลอย) หรือมีท่อน้ำขึ้นต่อไปยังลำห้วยเดิม

6. ใน 1 พื้นที่บุคคลที่มีที่ทำสวนหรือทำไร่ ให้ใช้น้ำในการทำสวนหรือทำไร่จากสายน้ำหรือลำห้วยสายเดียว โดยใช้ท่อน้ำเส้นเดียวตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด ห้ามมิให้ใช้น้ำจากหลายลำห้วย และห้ามมิให้ใช้ท่อน้ำหลายเส้น
7. ในพื้นที่สวนหรือพื้นที่ไร่ทุกพื้นที่ให้วางระดับท่อน้ำเป็นองศาตามความเหมาะสมที่คณะกรรมการกำหนด และเห็นควร
8. การใช้น้ำจากบริเวณคาน้ำให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการที่ดูแลสายน้ำ
9. ลำห้วย หรือสายน้ำ ทุกสายที่เป็น คาน้ำ อันเกิดจากธรรมชาติ บุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือของสาธารณชน ห้ามมิให้ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงขนาด หรือนำปูนซิเมนต์มาค้ำบดแต่งให้ผิดรูปร่างไปจากเดิม

ข้อ 4. การดูแลสายน้ำ และลำห้วย

1. ห้ามมิให้ทิ้งขยะลงในลำน้ำ ลำห้วย หรือทิ้งริมน้ำ ริมคลอง
2. ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ใหม่ บริเวณใกล้ต้นน้ำ คาน้ำ ลำห้วย

หมวดที่ว่าด้วยการใช้ที่ดิน

1. ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ทำกินจากเดิม ณ วันปิดป่า
2. ให้จัดทำขอบเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน โดยการปักป้ายกันแนวเขต
3. ห้ามมิให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าซึ่งเป็นเขตป่า สงวน หรือเขตป่าอนุรักษ์ หากมีฝ่าฝืน ให้คณะกรรมการฯ ตักเตือน หากไม่เชื่อฟังและกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนอีก ให้ยึดพื้นที่และเวรคืนปลูกต้นไม้ทดแทน

หมวดที่ว่าด้วยการใช้ป่าไม้

1. ให้มีการกันแนวเขตป่าให้ชัดเจน ซึ่งบุคคลสามารถมองเห็นได้ชัดเจน
2. ห้ามมิให้บุคคลเข้าไปทำลายหรือบุกรุกพื้นที่ป่าที่เป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ เป็นทรัพยากรของแผ่นดิน
3. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการป่าไม้

แผนกิจกรรม

หมวด	กิจกรรม
1. หมวดการใช้น้ำ	- สำรวจพื้นที่ทำการเกษตรให้ชัดเจน - สำรวจการใช้ท่อน้ำทุกพื้นที่และทุกลำห้วย - จัดทำโครงการนำร่อง บ่อพักน้ำ 4 บ่อ - สำรวจพื้นที่ที่ใช้ท่อน้ำระดับองศา (บางพื้นที่ไม่ใช้) - สำรวจแหล่งตาน้ำ ที่จะต้องฟื้นฟูทุกพื้นที่ - ประชุมคณะกรรมการดูแลสายน้ำย่อยทุกสายเพื่อสรุปข้อมูล - จัดทำทะเบียนพื้นที่การเกษตร และการใช้ท่อน้ำ
2. การใช้ที่ดิน	- สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน - ให้ปิดป้ายแนวเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน - ทำแผนที่ขอบเขตพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน - รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการใช้ทรัพยากรแผ่นดิน - อบรมเรื่อง “ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ” - ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้ทรัพยากร
3. การจัดการป่า	- ให้ทำแผนที่แนวเขตป่าให้ชัดเจน - สำรวจป่าที่มีความสมบูรณ์ให้ชัดเจนและจัดทำแนวเขต - ให้ชุมชนทำแนวกันไฟตามแนวเขตป่าที่กำหนด - ให้ชุมชนเฝ้าระวังไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง (โดยการจัดเวรยาม) - ให้ช่วยกันดับไฟป่าเมื่อเกิดไฟป่าในพื้นที่
4. การฟื้นฟู 4.1. ที่ดิน	- ให้ช่วยกันดูแลรักษาการพังทลายของหน้าดิน โดยการปลูกต้นไม้คลุมหน้าดิน ป้องกันการชะล้างและการพังทลาย - ลดการใช้สารเคมีในดิน (เช่น ยาฆ่าหญ้า) - รณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี

การจัดการ	กิจกรรม
4.2. ป่าไม้	1. ปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่ที่ถูกทำลาย 2. ปลูกต้นกล้วยป่าบริเวณต้นน้ำ/ตาน้ำทุกพื้นที่ 3. อนุรักษ์ดูแลป่าที่ยังมีความสมบูรณ์อยู่ให้มีสภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4.3. น้ำ	1.รักษาพื้นที่ระบบนิเวศน์ ต้นน้ำ (ตาน้ำ) ให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ

ข้อเสนอต่อคณะกรรมการฯ

1. หากมีการตรวจสอบพื้นที่ควรแจ้งให้เจ้าของพื้นที่รับทราบก่อนล่วงหน้า
2. ขอให้พี่น้องทุกกลุ่มที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณพื้นที่ป่าไม้ ช่วยกันดูแลและป้องกันไฟป่า อันเกิดจากธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์
3. ขอให้พี่น้องยุติการขายพื้นที่ให้กับนายทุน และหยุดการขยายกิจการของสถานประกอบการ เพราะจะทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในลุ่มน้ำแม่คำช้างขาดความสมดุล

มาตรการการใช้ทรัพยากรน้ำในส่วนของกลุ่มกลางน้ำ

หมวดที่ ๖ ด้วยลำห้วยสาธารณะ

- ข้อ 1. ลำน้ำแม่ตาช้าง หรือ ลำห้วยน้อยหรือสายน้ำย่อยของแม่ตาช้างทุกสายอันเกิดจากธรรมชาติ บุคคลมิได้ตกแต่งหรือสร้างขึ้น เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินเป็นสมบัติของสาธารณชน บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะบุกรุกหรือยึดถือครองแสดงความเป็นเจ้าของมิได้
- ข้อ 2. แนวเขตของลำน้ำแม่ตาช้างจะกว้างหรือแคบจะต้องอยู่ในลักษณะดั้งเดิมของธรรมชาติซึ่งมีร่องรอยที่สามารถพิสูจน์ได้ ในกรณีที่แห่งใดพิสูจน์ไม่ได้ ให้อยู่ในหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนด
- ข้อ 3. สายน้ำย่อยของแม่ตาช้างจะต้องมีแนวเขตที่ชัดเจน จะกว้างหรือแคบให้เป็นไปตามภูมิประเทศ ความเหมาะสมหรืออยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการดำเนินงานที่จะกำหนด
- ข้อ 4. จะต้องมีการปักแสดงเป็นแนวเขต โดยพ้นจากพื้นดิน 60 เซนติเมตร บุคคลทั่วไปมองเห็นได้ชัดในเขตพื้นที่ลำน้ำไหลผ่านที่มีเอกสารสิทธิ์ และที่มีการครอบครอง ยกเว้นพื้นที่ป่าไม้
ในกรณีขนาดของหลักเขตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด
- ข้อ 5. การเก็บกักน้ำโดยวิธีการทำฝายกั้น การปลูกคันไม้ ปลูกหญ้า ริมตลิ่งกึ่ง หรือวิธีการอื่น ๆ ที่เป็นไปในลักษณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ในพื้นที่ลำห้วยสาธารณะจะกระทำมิได้
- ข้อ 6. การเก็บกักน้ำโดยวิธีก่อสร้างฝายเพื่อนำน้ำไปใช้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมจะต้องมีประตู ปิด – เปิด และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- ข้อ 7. ลำน้ำทุกสาย ไม่ว่าจะเป็นสายใหญ่หรือสายเล็กจะต้องมีคณะกรรมการหรืออนุกรรมการ หรือกลุ่มองค์กรชุมชน เข้ามาดูแลบริหารจัดการ

- ข้อ 8. การขุดลอกกึ่งติ การก่อกองก้นน้ำเขากึ่งติ การตัดต้นไม้ในเขตพื้นที่ริมตลิ่งกึ่งติ หรือการกระทำใดๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม หรือมีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงานหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- ข้อ 9. ห้ามทิ้งขยะลงในพื้นที่ริมตลิ่ง ทั้งลำน้ำสายใหญ่ และลำน้ำสายเล็ก
- ข้อ 10. ห้ามปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ
- ข้อ 11. สถานประกอบการจะต้องมีบ่อบำบัดน้ำเสีย สามารถตรวจสอบได้
- ข้อ 12. การใช้สารเคมี หรือการกระทำใดๆ อันก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำมีผลกระทบต่อชุมชน หรือประชาชนผู้ใช้น้ำจะต้องมีความผิดตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535
- ข้อ 13. การกระทำใดๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้คุณภาพชีวิต เป็นอันตรายให้อยู่ภายใต้แห่งกฎหมาย นั้นๆ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงานและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการดำเนินการ หรือวิธีการใดที่เห็นว่าเหมาะสม

หมวดที่ว่าด้วยเรื่องป่าไม้

- ข้อ 1. ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อมนุษย์ การกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติกึ่งติ ในเขตป่าอนุรักษ์กึ่งติ หรือในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากึ่งติ หรือเขตป่าไม้อื่นๆ ที่รัฐสงวนไว้ตามมติคณะรัฐมนตรี เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั่วประเทศ จะกระทำมิได้
- ข้อ 2. จะต้องทำป้ายหรือหลักเขตหรือหลักหมุด สิ่งใดสิ่งหนึ่งมองเห็นชัดเจน เป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นพื้นที่ป่าไม้สงวนไว้เพื่อส่วนรวม การบุกรุกกึ่งติ การแผ้วถางกึ่งติ การขยายพื้นที่กึ่งติ จะกระทำมิได้
- ข้อ 3. จะต้องกำหนดพื้นที่เสื่อมโทรมหรือพื้นที่อื่นใดที่เหมาะสม เพื่อปลูกต้นไม้ทดแทนอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปี
- ข้อ 4. จะต้องจัดทำข้อมูลพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการขยายพื้นที่ทำกิน

ข้อ 5. เจ้าของพื้นที่ทำกิน ที่อยู่ติดกับเขตป่าไม้ จะต้องดูแลป่าไม้ด้วย หากมีการขยายพื้นที่

หรือบุกรุก คณะกรรมการดำเนินงาน หรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ จะดำเนินการยึดพื้นที่ทำกิน
เพิ่มด้วย

ข้อ 6. ห้ามทำ - ปลุก สิ่งก่อสร้างถาวรในเขตป่าไม้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยว

ข้อ 7. ห้ามตัดหรือทำลายต้นกล้วยที่เกิดขึ้นเองหรือที่มีการปลุกเสริมในเขตลำห้วยสาธารณะ

มาตรการของกลุ่มปลายน้ำ

มาตรการ/กติกา	กิจกรรม
1. การใช้น้ำโดยการใช้ท่อน้ำค่อน้ำจากต้นน้ำ ให้ลดขนาดท่อลง 50 % ทั้งกลุ่มต้นน้ำ กลุ่ม กลางน้ำ และสถานประกอบการ 2. ห้ามขยายพื้นที่ทำกิน โดยเด็ดขาดทั้งของคน บนคอยและพื้นราบ(กลางน้ำ) 3. ห้ามมิให้สถานประกอบการกักน้ำในลำน้ำ สาธารณะ 4. ห้ามมิให้บุกรุกลำเหมือง (หากมีการรุกล้ำจะ มีการรื้อถอนออก 5. ณ บริเวณใดที่สร้างฝายกั้นน้ำส่วนตัวในลำ น้ำสาธารณะให้ลดระดับฝายลง 50% 6. ให้สถานประกอบการสร้างอ่างเก็บน้ำไว้ใน พื้นที่ของตนเอง 7. ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงสายน้ำธรรมชาติ 8. ให้กันพื้นที่ลำเหมือง 3 เมตร 8. ฝายวังหลวง ค.บ้านปง ในฤดูแล้งและงาน ประเพณี ให้ปิดน้ำ 5 – 10 วัน 9. ให้สร้างฝายคอนกรีตบริเวณลำเหมืองฝาย วังจัน ค.บ้านปง	1. จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจหาพื้นที่ ที่ เหมาะสมกับการสร้างอ่างเก็บน้ำ 2. จัดทำโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ 3. ประสานงานด้านงบประมาณ 4. ฟื้นฟูป่าด้วยการปลูกป่าเสริม 5. ฟื้นฟูลำเหมืองและลำน้ำให้มีน้ำใช้ 6. ขุดลอกลำเหมืองที่ตื้นเขิน

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำแม่ตาช้าง

เดือนมกราคม 2545

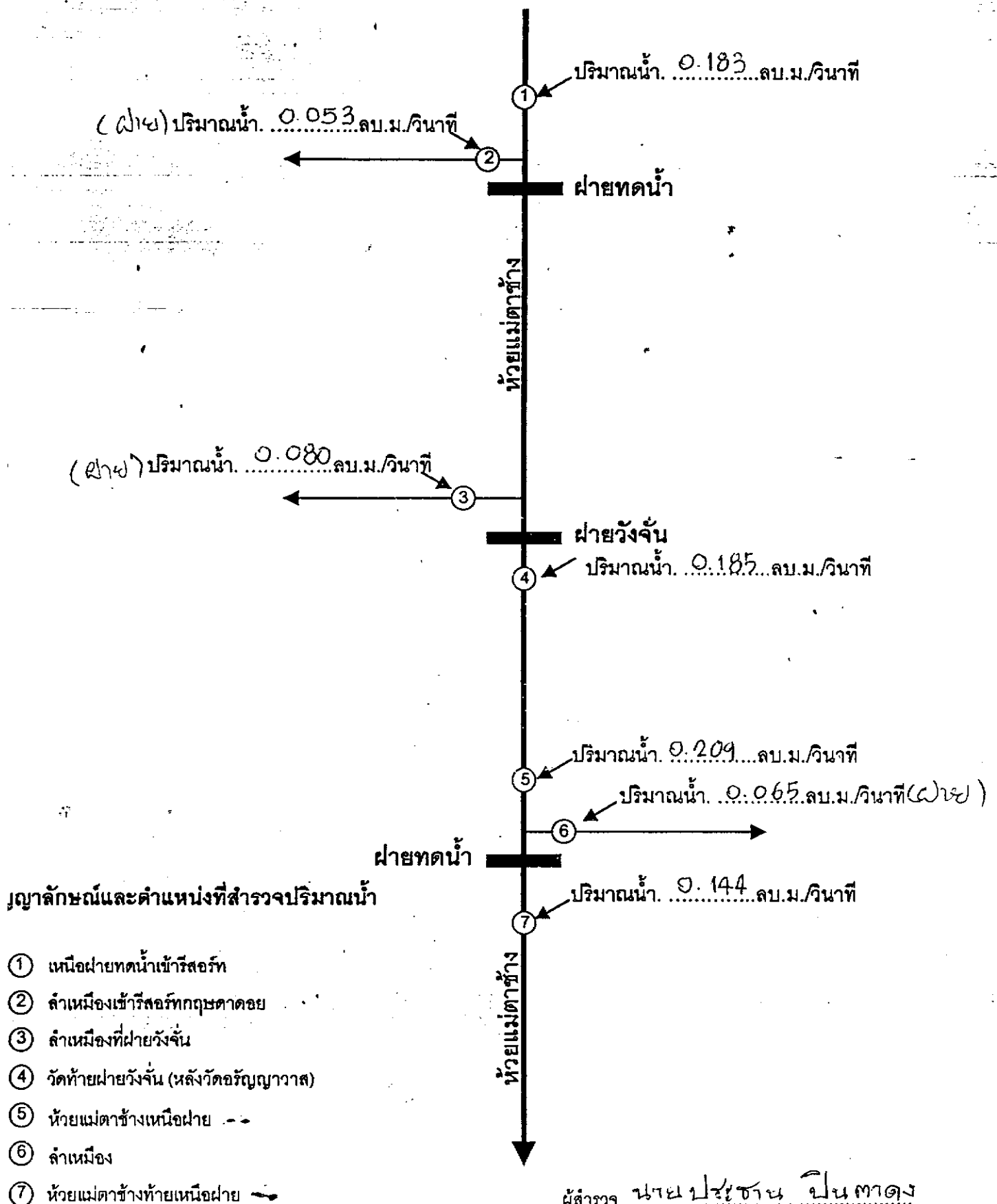
เดือนกุมภาพันธ์ 2545

เดือนมีนาคม 2545

เดือนเมษายน

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 28 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2545

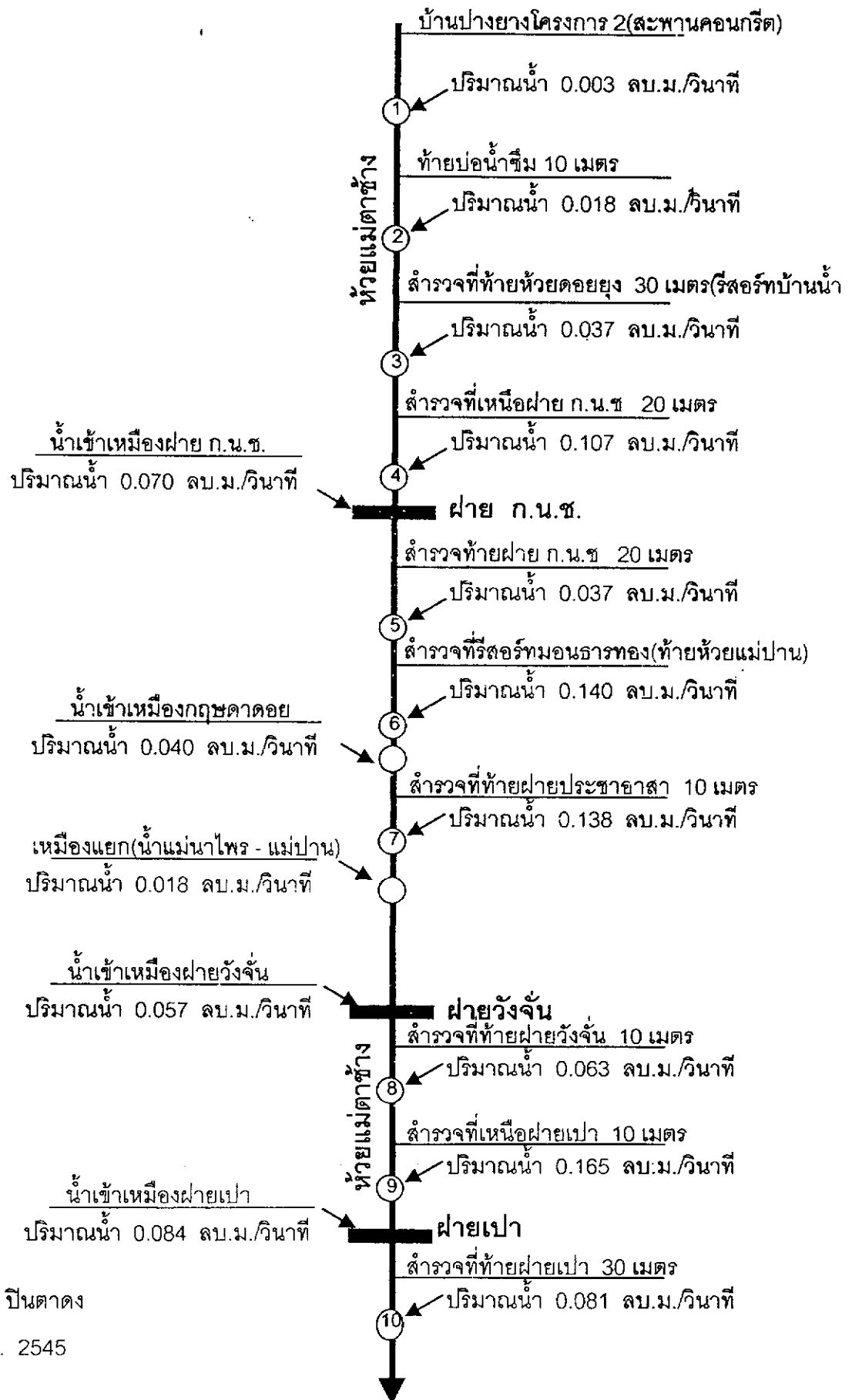

ผู้สำรวจ นาย ประจักษ์ ปิ่นทอง

สำรวจเมื่อวันที่ 28 ส.ค. 45

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 27 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545

ผู้สำรวจ นาย ประธาน ปินตาดง

สำรวจเมื่อวันที่ 27 ก.พ. 2545

ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่น้ำโขง สถานี Code
ตำบล อำเภอ หว้านใหญ่ จังหวัด บึงกาฬ ภาค
ประจำเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ตลิ่งน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วินาที	หมายเหตุ
27			สำรวจที่ <u>ท่าแห่งยาว</u> อ.หว้านใหญ่ (ไม่รวมน้ำ) สะพานดอนแก้ว					
			11.00 11.05	0.80	0.03	0.100	0.003	76/100 A. # 15877 NO.3
27			สำรวจที่ <u>ท่าแห่งยาว</u> อ.หว้านใหญ่ 10 ม.					
			11.20 11.25	1.00	0.19	0.095	0.018	96/100 A. # 15877 NO.3
27			สำรวจที่ <u>ท่าแห่งยาว</u> อ.หว้านใหญ่ 30 ม. (ไม่รวมน้ำในตลิ่ง)					
			10.50 10.55	2.80	0.36	0.103	0.037	96/100 A. # 1-50021
27			สำรวจที่ <u>ท่าแห่งยาว</u> อ.หว้านใหญ่ 20 ม.					
			12.00 12.10	3.80	0.84	0.122	0.107	
27			สำรวจที่ <u>ท่าแห่งยาว</u> อ.หว้านใหญ่ 20 ม.					
			12.15 12.20	2.10	0.22	0.168	0.037	
			สำรวจที่ <u>ท่าแห่งยาว</u> อ.หว้านใหญ่				0.070	

ระดับน้ำสูงสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำมากที่สุด ม.³/วินาที วันที่
ระดับน้ำต่ำสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำน้อยที่สุด ม.³/วินาที วันที่
ผู้สำรวจ ผู้ตรวจ

ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่ตาช้าง สถานี Code
ตำบล อำเภอ หวาง จังหวัด ชัยภูมิ ภาค
ประจำเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิ.	หมายเหตุ
27			สำรวจที่ สถานีหนองตาช้าง (ทต. หนองตาช้าง)					
			14.09 14.15	8.30	1.55	0.090	0.140	
27			สำรวจที่ สถานีบึงบัว หนองตาช้าง					
			14.20 14.25	1.20	0.21	0.190	0.040	
27			สำรวจที่ สถานีบึงบัว (หินแม่น้ำ + หินแม่น้ำ)					
			14.40 14.45	2.40	0.10	0.180	0.018	
27			สำรวจที่ สถานีบึงบัว หนองตาช้าง 10ม.					
			14.55 15.00	4.45	1.47	0.094	0.138	
27			สำรวจที่ สถานีบึงบัว หนองตาช้าง					
			15.25 15.30	1.70	0.27	0.211	0.057	
27			สำรวจที่ สถานีบึงบัว หนองตาช้าง 10ม.					
			15.30 15.38	3.70	0.32	0.197	0.067	

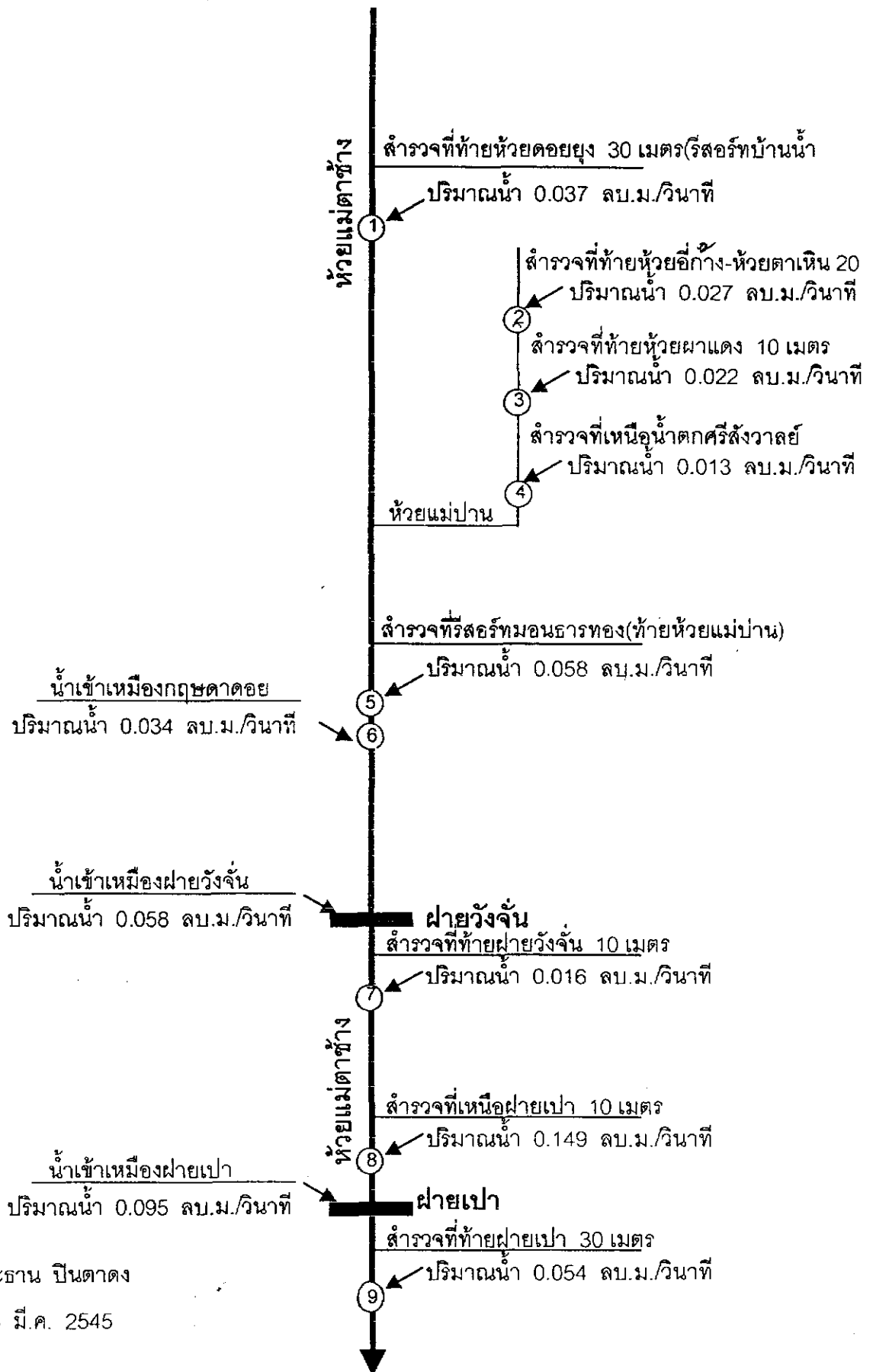
ระดับน้ำสูงสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำมากที่สุด ม.³/วิ. วันที่
ระดับน้ำต่ำสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำน้อยที่สุด ม.³/วิ. วันที่
ผู้สำรวจ ผู้ตรวจ

[illegible]

ระดับน้ำสูงสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ระดับน้ำต่ำสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ผู้สำรวจ.....ผู้ตรวจ.....

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 26 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2545

ผู้สำรวจ นาย ประธาน ปินตาตง

สำรวจเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2545

ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่น้ำโขง สถานี Code
 ตำบล อำเภอ นาหวาง จังหวัด เชียงราย ภาค
 ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2545 ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิ.	หมายเหตุ
			สำรวจที่ <u>หน้าเขื่อนวัดจันทาราม</u> 20 ม.					
26			16.55 16.59	2.80	0.32	0.050	0.017	
			สำรวจที่ <u>หน้าเขื่อนวัดจันทาราม</u> 20 ม.					
26			16.35 16.40	2.00	0.24	0.112	0.027	
			สำรวจที่ <u>หน้าเขื่อนวัดจันทาราม</u> 10 ม.					
26			11.30 11.34	1.60	0.12	0.183	0.022	
			สำรวจที่ <u>หน้าเขื่อนวัดจันทาราม</u> 10 ม.					
26			11.45 11.48	1.20	0.09	0.162	0.013	
			สำรวจที่ <u>หน้าเขื่อนวัดจันทาราม</u> (ตอนท้ายเขื่อน)					
26			16.20 16.25	1.65	1.95	0.030	0.058	
			สำรวจที่ <u>หน้าเขื่อนวัดจันทาราม</u> 10 ม.					
26			16.30 16.34	1.20	0.19	0.184	0.027	

ระดับน้ำสูงสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม.³/วิ. วันที่.....
 ระดับน้ำต่ำสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม.³/วิ. วันที่.....
 ผู้สำรวจ ผู้ลอก ผู้ตรวจ

ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

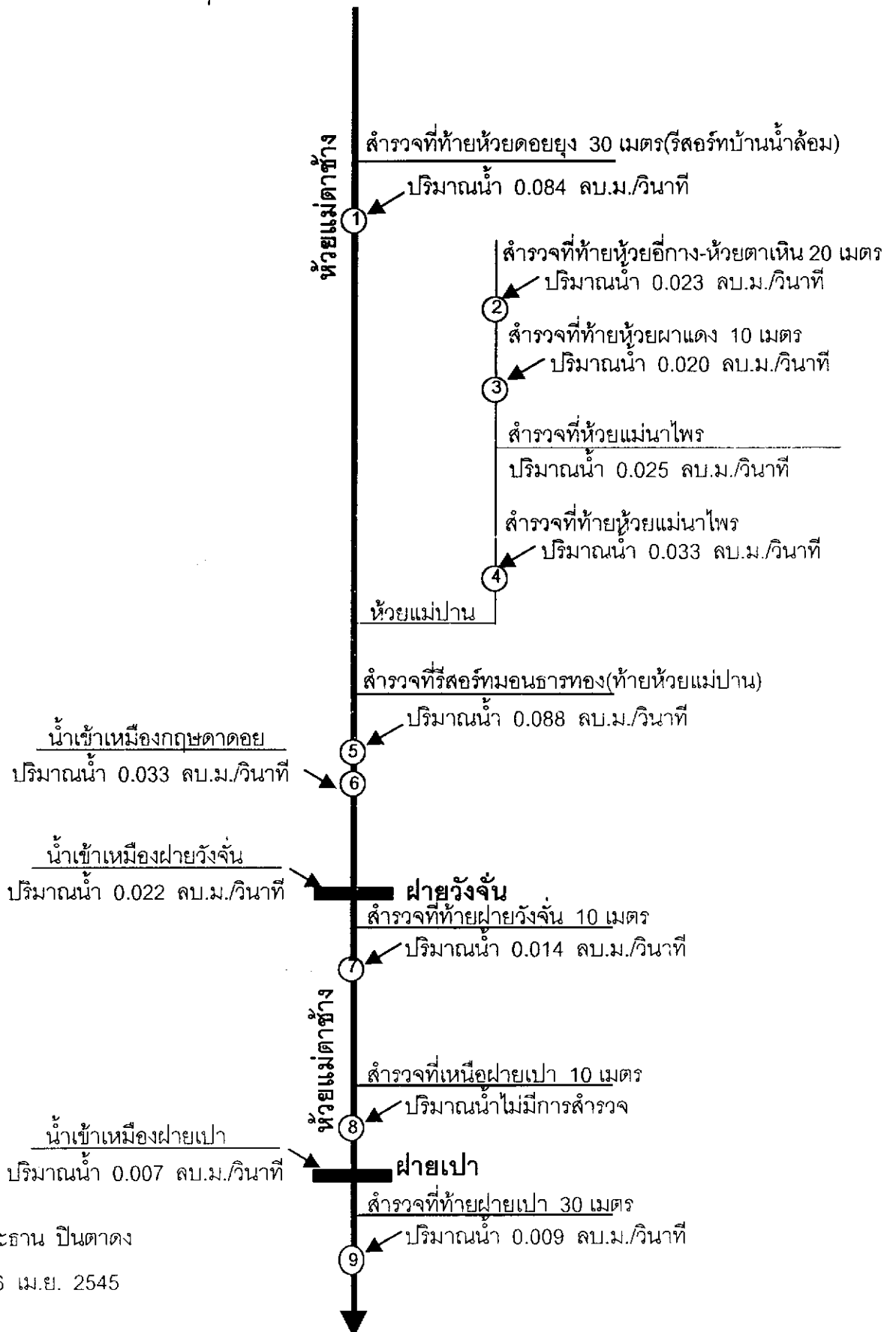
แม่น้ำ แม่จันทน์ สถานี Code
 ตำบล อำเภอ หนอง จังหวัด เชียงใหม่ ภาค
 ประจำเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2545 ต้นยี่เสาระดับอยู่ ราคาต้นยี่เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม.()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ลึวน้ำ ม.	เนื้อที่รูปตัด ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิ.	หมายเหตุ
			สำรวจที่ หน้าวัดหนองบัว					
26			15.03 15.06	2.00	0.72	0.186	0.015	
			สำรวจที่ หน้าวัดวังหิน	10ม.				
26			15.03 15.37	1.70	0.6	0.145	0.016	
			สำรวจที่ หน้าวัดหน้า	100'				
26			14.50 14.55	12.00	4.54	0.033	0.149	
			สำรวจที่ หน้าวัดหน้า	30ม.				
26			15.00 15.10	0.70	0.70	0.077	0.054	
			ค่าเฉลี่ยการไหลเป็นระยะทาง			0.095	2/วิ.	

ระดับน้ำสูงสุด.....ม.(.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ระดับน้ำต่ำสุด.....ม.(.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุด.....ม³/วิ. วันที่.....
ผู้สำรวจ.....ผู้ลอก.....ผู้ตรวจ.....

แผนผังจุดสำรวจปริมาณน้ำห้วยแม่ตาช้าง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

วันที่ 26 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

ผู้สำรวจ นาย ประธาน ปินตาดง

สำรวจเมื่อวันที่ 26 เม.ย. 2545

ตารางแสดงสถิติการสำรวจปริมาณน้ำ

แม่น้ำ แม่น้ำโขง สถานี Code
 ตำบล อำเภอ โขงเจียม จังหวัด อุบลราชธานี ภาค เหนือตอนบน
 ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ศูนย์เสาระดับอยู่ ราคาศูนย์เสาระดับ ม. ()

วันที่	ระดับน้ำ ม.	ระดับน้ำ ม. ()	เวลาทำการ สำรวจ	ความกว้าง ผิวน้ำ ม.	เนื้อที่ปรกติ ม. ²	ความเร็ว เฉลี่ย ม./วินาที	ปริมาณน้ำ ม. ³ /วิ.	หมายเหตุ
26			11.00 11.10	2.50	0.30	0.047	0.026	
26			14.00 14.10	1.50	0.09	0.250	0.020	
26			15.00 15.10	1.00	0.09	0.114	0.003	
26			16.00 16.10	1.20	0.08	0.012	0.025	
26			16.00 16.10	2.90	0.55	0.153	0.034	
26			16.00 16.10	3.80	1.69	0.007	0.038	
26			16.00 16.10	1.30	0.21	0.153	0.034	

ระดับน้ำสูงสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำมากที่สุด ม.³/วิ. วันที่

ระดับน้ำต่ำสุด ม. () วันที่ ปริมาณน้ำน้อยที่สุด ม.³/วิ. วันที่

ผู้สำรวจ ผู้ลอก ผู้ตรวจ

แม่น้ำ แม่จันทน์ สถานี _____ Code _____
ตำบล _____ อำเภอ วังยาง จังหวัด พะเยา ภาค เหนือ
ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ศูนย์เสาระดับอยู่ _____ ราคาศูนย์เสาระดับ _____ ม.(_____)

[illegible]

ระดับน้ำสูงสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำมากที่สุดใน.....ม. 7.11. วันที่.....
ระดับน้ำต่ำสุด.....ม. (.....) วันที่.....ปริมาณน้ำน้อยที่สุดใน.....ม. 7.11. วันที่.....
ผู้สำรวจ.....ผลลภ.....ผู้สรุป.....